

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Diplomová práce

Makroekonomický vývoj v zemích V4

Lenka Martinovská

© 2015 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Lenka Martinovská

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Makroekonomický vývoj v zemích V4

Název anglicky

Macroeconomic Analysis within Group V4

Cíle práce

Cílem práce je zhodnotit vývoj ekonomik v zemích Vísegrádské skupiny v posledních pěti letech. Dílčími cíli práce jsou vytvoření teoretického zázemí dané problematiky, představení vybraných ekonomik a návrh řešení pro zlepšení současné situace v daných zemích.

Metodika

Práce je zpracována s využitím studia relevantní odborné literatury. V praktické části jsou využívána statistická data jednotlivých zemí. Daná data (především v oblastech agregátní produkce, cenové hladiny, vnějších ekonomických vztahů a nezaměstnanosti) jsou analyzována. Na základě výsledků analýzy jsou daná data komparována a syntetizována v závěru práce.

Doporučený rozsah práce

60-80 stran

Klíčová slova

Ekonomický růst, hospodářská krize, inflace, magický čtyřúhelník, nezaměstnanost, platební bilance, Vísegrádská skupina

---

Doporučené zdroje informací

- BALDWIN, Richard E. *Ekonomie evropské integrace*. Praha: Grada, 2008, 478 s. ISBN 978-80-247-1807-1.
- BRČÁK, Josef a Bohuslav SEKERKA. *Makroekonomie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, 292 s. ISBN 978-80-7380-245-5.
- DVOŘÁK, Pavel. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. Praha: C. H. Beck, 2008, 343 s. ISBN 978-80-7400-075-1.
- KLVAČOVÁ, Eva. *Světová ekonomická krize: Příčiny, projevy, perspektivy*. Praha: PROFESSIONAL PUBLISHING, 2009. 101 s. ISBN 978-80-7431-012-6.
- KOHOUT, Pavel. *Finance po krizi: důsledky hospodářské recese a co bude dál*. Praha: Grada, 2009, 218 s. *Finanční trhy a instituce*. ISBN 978-80-247-3199-5.
- KRUGMAN, Paul R. *Návrat ekonomické krize: důsledky hospodářské recese a co bude dál*. Praha: Vyšehrad, 2009, 168 s. *Moderní dějiny*. ISBN 978-80-7021-984-3.
- LUKÁŠEK, Libor. *Vísegrádská skupina a její vývoj v letech 1991-2004*. Praha: Karolinum, 2010, 168 s. ISBN 978-802-4618-593.
- SAMUELSON, Paul Anthony a William D. NORDHAUS. *Ekonomie*. Praha: NS Svoboda, 2007, 775 s. ISBN 978-80-205-0590-3.
-

Předběžný termín obhajoby

2015/16 ZS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Stanislav Burian, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomických teorií

Elektronicky schváleno dne 3. 9. 2014

doc. Ing. Josef Brčák, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 11. 11. 2014

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 23. 11. 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Makroekonomický vývoj v zemích V4" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 23. listopadu 2015

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu diplomové práce, Ing. Stanislavu Burianovi, PhD., za jeho trpělivost, ochotu, cenné rady a odborné vedení v průběhu zpracování celé práce.

Makroekonomický vývoj v zemích V4

Macroeconomic Analysis within Group V4

Souhrn

Diplomová práce na téma „Makroekonomický vývoj v zemích V4“ se zabývá hodnocením vývoje ekonomik Visegrádské skupiny. V teoretické části jsou vymezeny makroekonomické ukazatele využité při analýze a komparaci hospodářské situace daných ekonomik. V první kapitole analytické části je charakterizována Visegrádská skupina a představeny ekonomiky členských zemí. Ve druhé kapitole je provedena analýza vybraných ekonomik v letech 2009 – 2014 pomocí makroekonomických ukazatelů, kterými jsou hrubý domácí produkt, míra nezaměstnanosti, inflace spotřebitelských cen a platební bilance. V poslední kapitole je provedena komparace hospodářské výkonnosti všech čtyř zemí a její výsledky shrnuty v závěru této práce.

Klíčová slova: Ekonomický růst, HDP, hospodářská krize, inflace, komparace, nezaměstnanost, platební bilance, Visegrádská skupina

Summary

This diploma thesis “Macroeconomic Analysis within Group V4” is concerned with evaluation of Visegrad group countries’ economies. Theoretical part specifies macroeconomic indicators used for analysis and comparison of economic situation in these countries. In the first chapter of the analytical part the Visegrad group is characterised and its member states are introduced. In the second chapter there is analysis of chosen economies between years 2009 to 2014 using macroeconomic indicators, which are gross domestic product, unemployment rate, consumer price index inflation and balance of payments. In the last chapter there is comparison of economic performance of the all four countries and its results are summarized in the conclusion of this thesis.

Keywords: Economic growth, GDP, economic crisis, inflation, comparison, unemployment, balance of payments, Visegrad group

Obsah

1 Úvod.....	10
2 Cíl práce a metodika	11
2.1 Cíl práce	11
2.2 Metodika	11
3 Teoretická východiska	12
3.1 Agregátní produkce.....	12
3.1.1 Hrubý domácí produkt.....	12
3.1.2 Alternativní měřítka výkonnosti ekonomiky.....	15
3.2 Cenová hladina.....	16
3.2.1 Inlace a její měření	16
3.2.2 Typy a příčiny vzniku inflace.....	18
3.2.3 Protiinflační opatření	19
3.3 Nezaměstnanost.....	19
3.3.1 Měření nezaměstnanosti	20
3.3.2 Typy nezaměstnanosti	21
3.3.3 Přírozená míra nezaměstnanosti	22
3.3.4 Dopady nezaměstnanosti	22
3.4 Vnější ekonomické vztahy	23
3.4.1 Platební bilance	23
3.4.2 Měnový kurz.....	26
3.5 Hospodářská politika.....	28
3.5.1 Cíle hospodářské politiky	28
3.5.2 Typy hospodářské politiky	29
3.5.3 Nástroje hospodářské politiky	29
3.5.4 Účinnost hospodářské politiky	34

4 Analytická část.....	35
4.1 Visegrádská skupina.....	35
4.2 Charakteristika a výchozí hospodářsko-politické podmínky zemí V4	36
4.3 Ekonomický vývoj zemí V4 mezi lety 1989 a 2008	38
4.3.1 Česká republika	38
4.3.2 Slovenská republika.....	41
4.3.3 Maďarsko.....	42
4.3.4 Polsko	45
4.4 Ekonomický vývoj zemí V4 mezi lety 2009 a 2014	47
4.4.1 Česká republika	47
4.4.2 Slovenská republika.....	61
4.4.3 Maďarsko.....	74
4.4.4 Polsko	87
5 Komparace vývoje ekonomických veličin zemí V4	100
6 Závěr	105
7 Seznam použitých zdrojů.....	107
8 Přílohy.....	114
Příloha A - Ekonomické ukazatele České republiky.....	114
Příloha B - Ekonomické ukazatele Slovenska.....	117
Příloha C - Ekonomické ukazatele Maďarska	120
Příloha D - Ekonomické ukazatele Polska	123
Příloha E – Komparace stavu veřejných financí k HDP	126

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1	Hrubý domácí produkt ČR v období 2009 - 2014	46
Graf 2	Struktura výdajů HDP ČR v období 2009 - 2014	48
Graf 3	Nezaměstnanost v ČR v období 2009 - 2014	52
Graf 4	Vývoj spotřebitelských cen v ČR v období 2009 - 2014	54
Graf 5	Podíl BÚ platební bilance ČR na HDP v letech 2009 - 2014	57
Graf 6	Vývoj základních složek BÚ PB ČR v letech 2008 - 2014	57
Graf 7	Hrubý domácí produkt Slovenska v období 2009 - 2014	60
Graf 8	Struktura výdajů HDP Slovenska v období 2009 - 2014	61
Graf 9	Nezaměstnanost na Slovensku v období 2009 - 2014	65
Graf 10	Vývoj spotřebitelských cen na Slovensku v období 2009 - 2014	67
Graf 11	Podíl BÚ platební bilance Slovenska na HDP v letech 2009 - 2014	70
Graf 12	Vývoj základních složek BÚ PB Slovenska v letech 2008 - 2014	71
Graf 13	Hrubý domácí produkt Maďarska v období 2009 - 2014	73
Graf 14	Struktura výdajů HDP Maďarska v období 2009 - 2014	74
Graf 15	Nezaměstnanost v Maďarsku v období 2009 - 2014	78
Graf 16	Vývoj spotřebitelských cen v Maďarsku v období 2009 - 2014	81
Graf 17	Podíl BÚ platební bilance Maďarska na HDP v letech 2009 - 2014	83
Graf 18	Vývoj základních složek BÚ PB Maďarska v letech 2008 - 2014	84
Graf 19	Hrubý domácí produkt Polska v období 2009 - 2014	86
Graf 20	Struktura výdajů HDP Polska v období 2009 - 2014	97
Graf 21	Nezaměstnanost v Polsku v období 2009 - 2014	92
Graf 22	Vývoj spotřebitelských cen v Polsku v období 2009 - 2014	94
Graf 23	Podíl BÚ platební bilance Polska na HDP v letech 2009 - 2014	96
Graf 24	Vývoj základních složek BÚ PB Polska v letech 2008 - 2014	97
Graf 25	Vývoj HDP zemí V4 v období 2008 - 2014	99
Graf 26	Vývoj nezaměstnanosti zemí V4 v období 2009 - 2014	101
Graf 27	Vývoj inflace zemí V4 v období 2009 - 2014	102
Graf 28	Vývoj BÚ platební bilance zemí V4 v období 2009 - 2014	103

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1	Otevřenost České republiky	59
Tabulka 2	Otevřenost Slovenské republiky	72
Tabulka 3	Otevřenost Maďarska	85
Tabulka 4	Otevřenost Polska	98

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1	Schéma účtů platební bilance	23
-----------	------------------------------	----

1 Úvod

Visegrádská skupina byla založena v době vrcholících historických změn v Evropě, 15. února 1991, v maďarském Visegradu. Současnými členy jsou čtyři středoevropské země - Česká republika, Slovenská republika, Maďarsko a Polsko. Všechny země spojuje geografická poloha, společné faktory ovlivňující významným způsobem vlastní historii a podobný hospodářsko-politický vývoj postkomunistických ekonomik. Cílem nově vzniklého uskupení bylo rychlé zahájení integračních procesů těchto zemí vedoucích k jejich začlenění do euroatlantických struktur. Visegrádská skupina hrála významnou roli při jednáních s NATO i Evropskou unií. Toto snažení se v roce 2004 uzavřelo společným vstupem do Evropské unie, kde jsou po jedenácti letech členství jejími plnohodnotnými členy. Patří dnes již k vyspělým státům, které prošly transformací z centrálně řízeného k tržnímu hospodářství. Staly se ekonomicky i politicky silnějšími hráči a jejich význam pro Evropskou unii vzrostl.

Během 25letého vývoje v nových hospodářských podmínkách se pokrok v těchto zemích odrazil nejen v rychlé konvergenci k ostatním vyspělým státům Evropy, ale i v dalších ukazatelích kvality života. I přes podobné charakteristiky ale došlo v jejich politickém i ekonomickém vývoji k jistým odlišnostem, na které poukáže analytická část této diplomové práce. Zkoumané období let 2009 – 2014 je zajímavé i z důvodu proběhlé hospodářské krize, která zasáhla světovou ekonomiku a pro srovnání, jak se země s jejími dopady vypořádaly. Dílčí ekonomické rozdíly je možné vysledovat v odlišném vývoji produktu, platební bilance i ve vývoji cenové hladiny a situace na trhu práce. Faktory, které ovlivňují tyto rozdíly ve vývoji daných ekonomik, jsou předmětem zkoumání této diplomové práce.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem této diplomové práce je zhodnotit vývoj ekonomik v zemích Visegrádské skupiny v letech 2009 – 2014 pomocí základních indikátorů v oblastech agregátní produkce, nezaměstnanosti, cenové hladiny a vnějších ekonomických vztahů.

Prvním dílčím cílem této práce je vytvoření teoretického zázemí dané problematiky. To zahrnuje především vymezení makroekonomických ukazatelů využitých při analýze a komparaci hospodářské situace daných ekonomik. Druhým dílčím cílem je v praktické části představit vybrané ekonomiky a pomocí vybraných makroekonomických ukazatelů analyzovat jejich hospodářský vývoj. Dalším dílčím cílem je provést komparaci vývoje zkoumaných ekonomik, jejíž výsledky umožní formulovat relevantní závěry s ohledem na stanovený primární cíl.

2.2 Metodika

Tato diplomová práce je členěna na dvě části – teoretickou a analytickou. V teoretické části práce jsou charakterizovány základní makroekonomické ukazatele sledující agregátní produkci, nezaměstnanost, průměrnou cenovou hladinu a platební bilanci. Jsou zde také charakterizovány cíle, typy a nástroje hospodářské politiky. Tato část je zpracována s využitím studia relevantní odborné literatury a zdrojů z odborných internetových portálů.

Analytická část je rozdělena na dvě hlavní kapitoly. V první kapitole je charakterizována Visegrádská skupina a popsána transformace společně se stručným ekonomickým vývojem členských zemí od 90. let minulého století do roku 2008. Ve druhé kapitole je provedena pomocí statistických dat analýza a následná komparace ekonomik pomocí makroekonomických ukazatelů, kterými jsou hrubý domácí produkt, míra nezaměstnanosti, inflace spotřebitelských cen a platební bilance. Hlavními zdroji analytické části jsou oficiální statistiky centrálních bank, ministerstev a národních statistických úřadů jednotlivých zemí. Pro porovnání dat byla vybrána statistika OECD, která používá jednotnou metodiku pro výpočet makroekonomických indikátorů, čímž je zajištěn jeden z klíčových požadavků pro provedení validní komparace.

3 Teoretická východiska

V této kapitole jsou vymezeny vybrané makroekonomické ukazatele sledující agregátní produkci, nezaměstnanost, průměrnou cenovou hladinu a platební bilanci. Vybrané ukazatele jsou využity pro analýzu hospodářské situace jednotlivých zemí a pro jejich komparaci. Dále jsou charakterizovány cíle, typy a nástroje hospodářské politiky.

3.1 Agregátní produkce

Agregátní produkci definuje Burian (2014, s. 8) jako *jednu z nejzákladnějších makroekonomických charakteristik, které spoluurčují stav (potažmo vývoj) dané ekonomiky. Nejběžnějším ukazatelem vyjadřujícím celkovou produkci daného státu je hrubý domácí produkt. Hrubý domácí produkt je souhrnná hodnota všech produktů a služeb v tržních cenách, které jsou vyprodukované a poskytované v dané ekonomice za dané časové období*“.

3.1.1 Hrubý domácí produkt

Hrubý domácí produkt (HDP) může být určen pomocí tří metod, jejichž použitím jsou dosaženy stejné výsledné hodnoty. Metodická praxe rozlišuje výrobní, důchodovou a výdajovou metodu.

Podstatou *výrobní metody*, někdy označované jako výrobková nebo produktová, je součet hodnot výrobků a služeb vyrobených ve sledovaném období. Každý výrobek je do výpočtu zahrnut pouze jednou, a to vykázáním pouze přidané hodnoty každého výrobce podílejícího se na jeho výrobě. Hodnota jím vytvořené produkce je očištěna o hodnotu použitého meziprojektu. Sumou těchto přidaných hodnot je získána výsledná hodnota hrubého domácího produktu (Holman, 2010).

Důchodová metoda vychází ze skutečnosti, že prostředky vynaložené jedním subjektem jsou příjmem (důchodem) subjektu jiného. Bez existence daní platí, že agregátní výdaje se rovnají agregátnímu důchodu. Hrubý domácí produkt tvoří součet hrubých mezd (vč. odvodů a náhrad), rent plynoucí vlastníkům nemovitostí, zisků před zdaněním, čistých úroků, příjmů vlastníků firem, odpisů a nepřímých daní snížených o dotace (Holman, 2010).

Výdajová metoda vychází z předpokladu, že hodnota vyrobené produkce v dané ekonomice se rovná výdajům, které byly na její výrobu vynaloženy. Zjednodušeně jde o součet všech výdajů dané ekonomiky, tj. výdajů domácností, firem, vládního sektoru a čistého exportu. I tady platí, že každý výrobek je započítáván pouze jednou. Toto je zajištěno zahrnutím pouze hodnoty finálního statku bez hodnoty meziprojektu (Holman, 2010).

Hrubý domácí produkt je možné určit pomocí všech tří odlišných metod. Tou nejpoužívanější metodou k jeho stanovení je metoda výdajová, která vzájemně propojuje všechny čtyři sektory ekonomiky. Jedná se o součet agregátních spotřebních výdajů domácností (C), investičních výdajů firem (I), vládních výdajů na nákup zboží a služeb (G) a čistého exportu, tj. rozdílu vývozu (X) a dovozu (M). Uvedená metoda je vyjádřena následujícím vzorcem:

$$\text{HDP} = C + I + G + X - M$$

Agregátní spotřební výdaje domácností představují výdaje na nákup zboží a služeb krátkodobé a dlouhodobé spotřeby a na služby. Výdaje na zboží krátkodobé spotřeby a služby jsou poměrně stabilní, a nejsou tak závislé na hospodářských cyklech a vývoji ekonomiky, protože se jedná o výdaje každodenní spotřeby, jako jsou potraviny, oblečení, nájemné, zdravotní péče. Pokud se jedná o zboží dlouhodobé spotřeby (elektronika, nábytek), citlivost na výkyvy v ekonomice je velice silná. *Investiční výdaje firem* zahrnují fixní investice firem, bytovou výstavbu a výši a změnu stavu zásob a jejich výše stoupá společně s výkonem ekonomiky. *Vládní výdaje na nákup zboží a služeb* jsou veškeré výdaje vlády na spotřebu a investice, například na nákup veřejných statků či platy státních zaměstnanců a z dlouhodobého hlediska jsou poměrně stabilní, protože se z velké části jedná o výdaje na chod státu. *Čistý export* tvořený rozdílem vývozu a dovozu zboží a služeb je závislý nejen na hospodářském vývoji domácí ekonomiky, ale také na hospodářské situaci v zahraničí, kam daná ekonomika exportuje svoji produkci. Faktorem, který ovlivňuje výši čistého exportu, jsou i směnné kurzy. Oslabování domácí měny je pozitivní pro vývozce zboží a služeb, kteří za ně utrží v přepočtu vyšší hodnotu, naopak posilování kurzu domácí měny zlevňuje produkci dováženou ze zahraničí, což přináší navyšování importu a pokles exportu (Holman, 2010).

Ve statistické praxi je metoda založena na součtu výdajů na konečnou spotřebu, výdajů na tvorbu hrubého kapitálu a salda exportu a importu dané ekonomiky. *Výdaji na konečnou spotřebu* jsou spotřební výdaje domácností, spotřeba vlády a spotřeba neziskových organizací. Tyto výdaje představují největší podíl celkového hrubého domácího produktu. *Tvorba hrubého kapitálu* se člení na tvorbu hrubého fixního kapitálu, změnu zásob a změnu v pořízení cenností. Představují investiční výdaje firem. Poslední složkou je *čistý export* vyjadřující vývoj obchodních vztahů se zahraničím. Čistý export je vypočítán jako rozdíl mezi vývozem a dovozem zboží a služeb (Burian, 2014).

I když se hrubý domácí produkt používá pro měření výkonnosti ekonomiky nejčastěji, není jejím reálným odrazem. Jednak uvádí pouze statky a služby, které vyprodukovala oficiální ekonomika a nezachycuje produkci vznikající při činnostech v domácnosti, protislužbách nebo v zóně šedé ekonomiky, na druhé straně nebere v úvahu ani vznikající negativní externality při výrobě. Nečadová (2012) upozorňuje na Stiglitzovu zprávu¹, která „považuje za dílčí omezení při hodnocení ekonomické výkonnosti především: problematiku odpisů (amortizace), zohlednění „domácnostní“ produkce, problematiku měření hodnoty veřejných statků a zachycení kvalitativních změn výrobků a služeb. Za zásadní omezení jsou považovány otázky spojené s udržitelností ekonomického růstu a blahobytem, zejména: nadměrné čerpání přírodních zdrojů, poškozování životního prostředí a efekt volného času“.

K odstranění problémů s reálným výpočtem hrubého domácího produktu byl zkonstruován ukazatel nazývaný jako *čistý ekonomický blahobyť*. Ten se získá, když se k HDP přičte produkce ze stínové ekonomiky a odečtou negativní externality (Sojka, Konečný, 2006). V posledních letech už mnohé ekonomiky jednotlivých zemí do výpočtu HDP zahrnují i nelegální aktivity, jako je obchod s drogami nebo prostituce. Český statistický úřad tak od roku 2011 počítá tyto aktivity do svých účtů s celkovou váhou do 0,5 % (Holanová, 2014).

Hrubý domácí produkt bývá v užití preferován pro jeho úzké spojení s ostatními makroekonomickými ukazateli, které charakterizují vývoj dané ekonomiky. Výsledné hodnoty jsou uváděny buď v absolutním vyjádření výše HDP, nebo v relativním vyjádření

---

¹ Stiglitzova zpráva je výsledkem práce Mezinárodní komise pro měření ekonomického výkonu a sociálního pokroku (CMEPSP - The Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress) z roku 2009.

změny hodnoty v mezidobí, zpravidla čtvrtletním či meziročním. Pokud je hrubý domácí produkt měřen tržními cenami sledovaného období, tzn. běžnými cenami, je označován jako *nominální* produkt. Při porovnání mezi jednotlivými obdobími je používán zpravidla *reálný* HDP, který zahrnuje pouze změnu produkce. Pro jeho vyjádření se používají stálé ceny - ceny základního období.

Hrubý domácí produkt se využívá také jako měřítko ke srovnávání řady ekonomických veličin. Podílem na HDP se vykazuje státní dluh, deficit veřejných financí, velikost dovozu a vývozu, ale i zadluženost firem a domácností. Při mezinárodním srovnávání úrovně či vyspělosti ekonomiky se pracuje s pojmem PPP, zejména za účelem srovnávání objemů reálného HDP celkem i v přepočtu na obyvatele. Vintrová (2010, s. 8) definuje paritu kupní síly (Purchasing Power Parity – PPP) jako „jednotku měnové konverze, která vyjadřuje poměr ceny stejného zboží a služeb v národní měně k jeho ceně v měnové jednotce srovnávané země nebo uskupení zemí“. V zemích Evropské unie je parita kupní síly vyjadřována na základě průměrné cenové hladiny všech členských zemí. Jednotkou kupní síly, která je odvozená z průměrných cen v eurech, je tzv. parita kupního standardu (Purchasing Power Standard – PPS). 1 PPS vyjadřuje průměrnou kupní sílu 1 eura v celé EU-28.

3.1.2 Alternativní měřítko výkonnosti ekonomiky

Součástí hrubého domácího produktu jsou hrubé investice. Jestliže se od HDP odečte opotřebení, je výsledkem **čistý domácí produkt**. Ten by byl pro hodnocení výkonnosti lepším měřítkem, protože rozsah opotřebení má přímý dopad na velikost spotřeby. Opotřebení investic však lze jen těžko odhadnout. Oproti tomu odhad hrubých investic je daleko snazší a přesnější (Samuelson, Nordhaus, 2007). Podobu čistého domácího produktu lze zapsat jako:

$$\check{C}DP = HDP - \text{spotřeba fixního kapitálu}$$

Podle ČDP lze lépe diferencovat země na základě výše kapitálové náročnosti. Čím větší část HDP představuje fixní kapitál, tím nižší spotřebu si domácnosti mohou dovolit. Čistý domácí produkt tím představuje lepší měřítko ekonomického blahobytu (Vintrová, 2010).

Hrubý národní důchod (HND) je alternativním měřítkem vyjádření výkonnosti ekonomiky. Jeho výsledkem je přidaná hodnota vyprodukovaná výrobními faktory, které jsou v držení rezidentů daného území bez ohledu na to, kde byla produkce vyrobena. Statisticky se hrubý národní důchod vyjádří tak, že se k HDP přičtou důchody z výrobních faktorů ve vlastnictví rezidentů získaných v zahraničí a odečtou se důchody z výrobních faktorů, které nerezidenti získali na daném území (Pavelka, 2010). Hrubý národní důchod se vypočte:

$$\text{HND} = \text{HDP} + \text{BV}$$

kde BV označuje bilanci výnosů².

Hrubý národní důchod díky zohlednění čistého salda zahraničních důchodů lépe vystihuje ekonomickou výkonnost země v podmínkách globalizace. Významné je i praktické hledisko užití, neboť dle výše HND platí země příspěvky EU. Pro výpočet hrubého národního důchodu se používá stejné metody jako u HDP: výdajová, důchodová a produkční metodu. Je ovšem nutné zohlednit údaje vztahující se k HND.

Národní účty mají k dispozici oba koncepty, koncept domácího produktu i národního důchodu. V ekonomikách s velkým vnitřním trhem se oba koncepty navzájem příliš neliší a v praxi mohou být běžně zaměňovány. Rozlišení konceptů nabývá důležitosti v malých otevřených ekonomikách se zvyšujícím se vlivem přímých zahraničních investic. Těmi jsou i nové členské země EU (Vintrová, 2010).

3.2 Cenová hladina

Všeobecná cenová hladina je průměrná cenová hladina v ekonomice. Růst cenové hladiny se značí jako inflace. Opak inflace, neboli pokles všeobecné cenové hladiny, je deflace. Pokles tempa růstu inflace je desinflace.

3.2.1 Inflace a její měření

Při inflaci kupní síla peněz klesá, při rostoucích cenách si můžeme za stejný obnos koupit menší množství zboží a služeb. K výpočtu míry inflace se běžně používají tři

---

² Bilance výnosů je definována v kapitole 3.4.1

základní cenové indexy, index spotřebitelských cen (CPI), index cen výrobců (PPI) a deflátor HDP.

Nejstarší metodou výpočtu inflace je *index cen výrobců*. Měří vývoj cenové hladiny na úrovni výrobců, jde o změny prodejních cen na primárním trhu. PPI je vyjádřen spotřebním košem, který obsahuje výrobky a služby s přidělenou váhou dle průměrné spotřeby daného zboží nebo služby ze strany výrobců. Index se vztahuje pouze na zboží, které je vyrobeno a prodáváno v tuzemsku a nezahrnuje vývoj cen produkce určené pro vývoz. *Deflátor HDP* je cenovým indexem hrubého domácího produktu. Představuje cenu všech statků a služeb, které byly v dané zemi vyprodukovány bez ohledu na to, zda bude tato produkce prodána v dané ekonomice nebo v zahraničí. Deflátor je počítán jako poměr HDP v běžných cenách k HDP ve stálých cenách. Každému produktu je při výpočtu přiřazena určitá váha, která se odvozuje od množství, jež bylo v ekonomice v daném roce vyprodukováno. Jedná se o metodu proměnlivých vah (Pavelka, 2010).

Pro měření inflace je nejčastěji používán *index spotřebitelských cen*. Tento index měří náklady tzv. tržního (spotřebního) koše zboží a služeb. Tržní koš obsahuje ceny potravin, oblečení, bydlení, zdravotní péče, vzdělání a dalších statků a služeb každodenní potřeby (Pavelka, 2010). Spotřební koš zahrnuje několik stovek položek, které jsou seřazeny do dvanácti oddílů podle mezinárodní klasifikace individuální spotřeby, tzv. COICOP. Na rozdíl od předcházejících dvou indexů je ve spotřebním koši zahrnuta i zahraniční produkce. Položky ve spotřebním koši mají po celé období pevnou váhu a mění se v určitých intervalech.³ Váhy jednotlivých položek jsou stanovovány podle jejich ekonomické významnosti. Během platnosti spotřebního koše může docházet k drobným změnám jeho obsahu. Stává se to například v případě, kdy některá položka úplně zanikne, nebo je nutné zařadit do spotřebního koše položku, která začne být v měřeném období velmi významná (ČNB, 2015b).

Stejně jako ostatní cenové indexy definované na bázi reprezentativního koše výrobků a služeb nedokáže index spotřebitelských cen postihnout skutečnou cenovou hladinu. Reprezentativní koš neobsahuje všechny statky a služby, které jsou v daném období nakupovány. Vlivem rychlých technologických změn tak může obsahovat produkty již zastaralé, jejichž poptávané množství se snížilo na úkor výrobků nových, moderních

---

³ V zemích Evropské unie se spotřební koš mění každých pět let. V ČR platí spotřební koš pro výpočet CPI od ledna 2015.

nebo inovovaných. Ty mohou v koši naopak chybět. Index rovněž není schopen zohlednit substituční efekt, který je na trhu zcela běžný. V úvahu není brán ani vztah kvality a ceny výrobků, kdy se právě ve vyšších cenách může odrážet i vyšší kvalita výrobků, která může dále působit na konečnou strukturu spotřeby (Burian, 2014).

„Pomocí výše uvedených cenových indexů zjistíme všeobecnou cenovou hladinu. Inflaci často vyjadřujeme jako míru inflace, neboli procentní změnu za nějaké časové období“ (Pavelka, 2010, s. 134).

Inflace (π) vypočtená pomocí CPI se vyjádří vzorcem, kde t představuje čas:

$$\pi_{t/t-1} = \frac{CPI_t - CPI_{t-1}}{CPI_{t-1}} \cdot 100$$

Hlavní výhodou indexu spotřebitelských cen pro výpočet míry inflace je především jeho operativnost, která umožní zjištění pohybu cenové hladiny i ve velmi krátkých (např. měsíčních) časových intervalech a vyšší objektivnost z důvodu zahrnutí i importovaných výrobků.

3.2.2 Typy a příčiny vzniku inflace

Z hlediska příčiny jsou rozeznávány tři základní typy inflace. *Poptávkovou inflaci* může způsobit jakýkoli pozitivní poptávkový šok, ať se jedná o růst spotřebních a investičních výdajů domácností, firem i vlády, zvýšení čistého exportu, nebo intervenci centrální banky v podobě navýšení peněžních zásob. Zvýšené výdaje všech sektorů ekonomiky mohou být zapříčiněny překotným růstem nominálních mezd, státní politikou snížených daní či levných úvěrů. Díky růstu agregátní poptávky roste celková produkce. Druhým typem inflace je *nabídková (nákladová) inflace*. Vzniká růstem nákladů, kterými mohou být rostoucí mzdy, které si prosadily odbory, monopolní prostředí nebo zvýšené ceny surovin na světových trzích. Tím dochází k poklesu agregátní nabídky. Na rozdíl od poptávkové inflace však při rostoucí cenové hladině objem celkové produkce klesá. S inflačním očekáváním je spojena *setrvačná inflace*. Vzniká při kolektivním vyjedávání o mzdách, při stanovování úvěrových úrokových sazeb nebo při stanovování cen výrobků, kdy zaměstnanci, banky i výrobci určitou míru inflace do budoucna očekávají (Pavelka, 2010).

Závažnost inflace je dána výší, kterou v dané ekonomice meziročně dosáhla. *Mírná inflace* dosahuje jednociferných hodnot a pro ekonomiku ani jednotlivce nepředstavuje žádné riziko. Představuje stabilitu a důvěru v peněžní jednotky. *Pádivá inflace* již dosahuje dvou, někdy i trojciferných hodnot. Peníze ztrácejí svou hodnotu a fungování ekonomiky je ohroženo. *Hyperinflace* již znamená, že se míra inflace pohybuje v řádech tisíců procent a pro ekonomiku má tento stav fatální důsledky. Měna se ve své hodnotě stává bezcennou, lidé ji začínají opouštět a uchylují se k platbám v cizích měnách nebo ke směnnému obchodu (Pavelka, 2010).

3.2.3 Protiinflační opatření

Vysoká míra inflace představuje pro jakoukoliv ekonomiku značné nebezpečí. Proto se ji země snaží eliminovat za pomoci různých protiinflačních opatření. Jedním z nich je *fiskální restrikce*, kdy vlády omezují své výdaje nebo zvyšují daně. Spolu s poklesem agregátní poptávky a cenové hladiny však dochází k poklesu produkce a zaměstnanosti. Obdobně působí i *monetární restrikce*, tedy snížení množství peněz v oběhu nebo zvýšení úrokové míry. Tuto politiku provádějí centrální banky jednotlivých zemí. K odstranění setrvačné inflace je nutné odstranit inflační očekávání. To se vládám a centrálním bankám může podařit pouze v případě provádění *důvěryhodné politiky* vůči všem subjektům na trhu (Pavelka, 2010).

Nekontrolovatelnému růstu inflace se v posledních letech snaží centrální banky předcházet pomocí režimu *cílování inflace*. V roce 1989 zavedla tento režim Rezervní banka na Novém Zélandu a následně ji do své měnové politiky implementovaly mnohé centrální banky vyspělých i transformujících se ekonomik. Hlavním úkolem centrální banky v tomto režimu je zavázání se ke splnění inflačního cíle, který banka vyhlásila k určitému datu. Inflační cíl je obvykle stanoven vyhlášením bodové hodnoty nebo pásma pro inflaci spotřebitelských cen (ČNB, 2015a).

3.3 Nezaměstnanost

Jedním z klíčových problémů tržní ekonomiky je nezaměstnanost. Je předmětem zájmu nejen ekonomických teoretiků, ale i ekonomů a politiků v praktické rovině hospodářské politiky.

Populace každé země je členěna na pracovní sílu, tj. ekonomicky aktivní obyvatelstvo, a na obyvatelstvo ekonomicky neaktivní. Pracovní sílu tvoří zaměstnaní i nezaměstnaní. Za zaměstnané se považují osoby starší 15 let, které mají placené zaměstnání nebo jsou zaměstnaní ve vlastním podniku. Za nezaměstnané se podle Mezinárodní organizace práce (ILO) považují osoby 15leté a starší, které souběžně splňují tři podmínky:

- nemají placené zaměstnání ani sebezaměstnání
- práci si aktivně hledají
- jsou připraveny k nástupu do práce během 14 dnů

3.3.1 Měření nezaměstnanosti

Pro účely měření nezaměstnanosti se užívá vyjádření v absolutním počtu nezaměstnaných osob nebo v relativním vyjádření její míry.

Obecná míra nezaměstnanosti udává podíl počtu nezaměstnaných osob na ekonomicky aktivním obyvatelstvu.

Relativní vyjádření nezaměstnanosti je dáno vzorcem

$$u = \frac{U}{L + U} \cdot 100$$

kde u vyjadřuje míru nezaměstnanosti, L zaměstnané, U nezaměstnané, $L+U$ pak ekonomicky aktivní obyvatelstvo (Soukup a kol., 2007).

V České republice zveřejňuje obecnou míru nezaměstnanosti Český statistický úřad dle metodiky ILO. Hodnoty počtu nezaměstnaných a celkové pracovní síly vycházejí z výsledků výběrového šetření pracovních sil, které probíhá formou dotazníkového šetření cca 57 tisíc respondentů. Obecná míra nezaměstnanosti se používá v mezinárodním srovnávání jednotlivých ekonomik pro její jednotnou metodiku.

Souběžně s obecnou mírou nezaměstnanosti používalo do roku 2012 Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR alternativní ukazatel nezaměstnanosti, *míru registrované nezaměstnanosti*. Ukazatel vyjadřoval podíl dosažitelných neumístěných uchazečů o zaměstnání k počtu celkové pracovní síly. Počty neumístěných uchazečů byly získávány

z registrací na lokálních úřadech práce. Do tohoto počtu byli zahrnováni i v ČR zaměstnaní občané Evropské unie a pracující cizinci ze třetích zemí s povolením k zaměstnání nebo živnostenským oprávněním. Data o pracovní síle jsou získávána z výběrového šetření pracovních sil ČSÚ. Kombinace údajů z více zdrojů však komplikovala jeho interpretaci.

Od roku 2013 začalo MPSV ČR používat nový ukazatel registrované nezaměstnanosti s názvem *podíl nezaměstnaných osob*. Tento ukazatel vyjadřuje podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15 – 64 let ze všech obyvatel stejného věku. Pro výpočet používá pouze data získaná z úřadů práce v dané věkové skupině. Bez provázanosti na Český statistický úřad se tak interpretace tohoto ukazatele registrované nezaměstnanosti stala snadnější (Burian, 2014).

Pro objektivní analýzu situace na trhu práce je možné míru nezaměstnanosti doplnit o ukazatel *míry ekonomické aktivity*. Ten je vyjádřen jako podíl počtu pracovní síly na počtu obyvatel. I když pokles míry ekonomické aktivity může signalizovat problémy na trhu práce, klesající míra nezaměstnanosti signalizuje opačnou situaci. Za poklesem míry ekonomické aktivity může stát i stárnutí populace, jež se v posledních letech stává celoevropským problémem (Soukup a kol., 2007).

3.3.2 Typy nezaměstnanosti

Ekonomická teorie rozeznává tři základní typy nezaměstnanosti: frikční, strukturální a cyklickou.

Frikční nezaměstnanost

Při frikční nezaměstnanosti se jedná o krátkodobou nezaměstnanost v důsledku fluktuace pracovníků mezi pracovními místy. Představuje dobu, kdy si pracovník hledá místo po opuštění dosavadního zaměstnání, nebo když studenti dokončí studia a začnou si hledat své první zaměstnání. Pro ekonomiku neznamená vážný problém a může být v jistých ohledech i prospěšná. Do frikční nezaměstnanosti je často zahrnována i nezaměstnanost sezónní.

Strukturální nezaměstnanost

Při nesouladu mezi nabídkou práce a poptávkou po ní vzniká nezaměstnanost strukturální. Strukturální nezaměstnanost vzniká z důvodu kvalifikačního nebo lokálního nesouladu mezi poptávkou a nabídkou práce. Bývá způsobena změnou ve struktuře ekonomiky a je doprovodným jevem tranzitivních ekonomik. Mohou na ni působit ale

i změny struktury celosvětové ekonomiky související zejména s technickým pokrokem a změnami v preferencích spotřebitelů.

Cyklická nezaměstnanost

Cyklická nezaměstnanost je spojena s ekonomickými cykly. Výrazně roste v době recese, naopak mizí při konjunktře. Stejně jako nezaměstnanost strukturální způsobuje ekonomikám závažné problémy a je předmětem opatření hospodářské politiky. Při cyklické nezaměstnanosti existuje přebytek nabídky práce nad poptávkou po práci. Na rozdíl od strukturální nezaměstnanosti postihuje všechna odvětví v ekonomice (Samuelson, Nordhaus, 2007).

3.3.3 Přírozená míra nezaměstnanosti

V makroekonomických modelech se používá toková veličina, která je označována jako přírozená míra nezaměstnanosti. Burian (2014) ji definuje jako „*úroveň míry nezaměstnanosti, která nastává při splnění podmínky rovnosti mezi přírůstky nezaměstnaných a úbytky nezaměstnaných za určité období*“. Přírozená míra nezaměstnanosti představuje stabilní úroveň nezaměstnanosti, kolem jejíž hodnoty skutečná míra nezaměstnanosti osciluje. Hodnota přírozené míry se v jednotlivých zemích liší a v čase dochází k jejímu vývoji.

Hodnotu její míry ovlivňuje řada faktorů. Nejvýznamnější je *institucionální prostředí* se sociální politikou, politikou zaměstnanosti a efektivním fungováním úřadů práce. Například vysoké podpory v nezaměstnanosti a sociální dávky společně s institutem minimální mzdy mohou demotivovat lidi hledající si zaměstnání. Vývoj přírozené míry nezaměstnanosti může být ovlivněn i efektivitou systému rekvalifikací, který má pokrývat poptávku na pracovním trhu. Dalšími z faktorů ovlivňující nezaměstnanost je demografický vývoj populace (vliv stárnutí populace), socio-ekonomické jevy spojené s nezaměstnaností nebo strukturální změny v ekonomice (Burian, 2014).

3.3.4 Dopady nezaměstnanosti

Vysoká nezaměstnanost tvoří problémy jak pro hospodářství, tak pro celou společnost. Z hospodářství se vytrácejí cenné zdroje, ekonomika přichází o zboží a služby, které by mohl nezaměstnaný člověk vyrobit. Nezaměstnanost je nepřímě úměrná ekonomické aktivitě. Tento vztah zachycuje tzv. *Okunův zákon*, který říká, že je-li skutečná míra nezaměstnanosti o 1 procentní bod nad úrovní přírozené míry

nezaměstnanosti, skutečný produkt bude o 2 procentní body pod svou potenciální úrovní. Okunův zákon tak zachycuje ekonomické náklady nezaměstnanosti, které mají podobu odchylky skutečného produktu od potenciálního produktu. Sociálními dopady především dlouhodobé nezaměstnanosti postihujícími jednotlivce, potažmo celou společnost, jsou kriminalita, alkoholismus, sebevraždy. Dlouhodobě nezaměstnaný ztrácí časem své pracovní návyky, a stává se tím méně atraktivní pro potenciálního zaměstnavatele (Samuelson, Nordhaus, 2007).

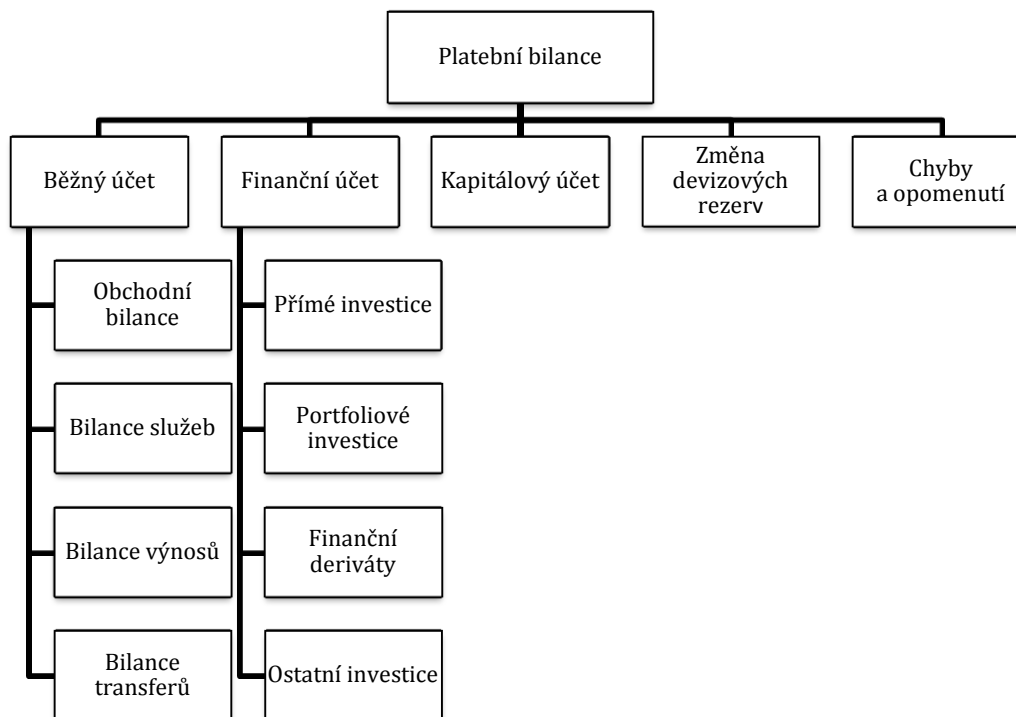
3.4 Vnější ekonomické vztahy

Do mezinárodních vztahů a mezinárodního obchodu jsou ekonomiky zapojeny v různé míře. Podle důležitosti a míry vztahů s vnějším světem jsou ekonomiky rozděleny na uzavřené a otevřené. *Uzavřené ekonomiky* obecně disponují velkým vnitřním trhem a vztahy se zahraničím pro ně nebývají klíčové. Naopak *otevřené ekonomiky* mají vysoký podíl exportu s malým vnitřním trhem. Otevřenost ekonomiky je měřena pomocí ukazatelů otevřenosti ekonomiky, kterými jsou poměr vývozu nebo dovozu zboží a služeb k HDP nebo obrat zahraničního obchodu vztažený k HDP. Ekonomická teorie hovoří o otevřené ekonomice, pokud přesahuje poměr vývozu nebo dovozu k HDP zhruba 40 %. Přesné hranice mezi ekonomikou uzavřenou a otevřenou však neexistují (Horská, 2011).

3.4.1 Platební bilance

Ekonomické vztahy s vnějším světem se vyjadřují pomocí platební bilance. Platební bilance je účetní statistika, která zachycuje veškeré ekonomické transakce subjektů dané ekonomiky uskutečněné během určitého období se zahraničím. Ekonomické transakce probíhají mezi rezidenty a nerezidenty. Rezidenty dané země jsou její dlouhodobě zde žijící obyvatelé, vláda, obchodní společnosti nebo jiné organizace, které mají v této zemi sídlo. Platební bilance má podobu účtu fungujícího na principu podvojného účetnictví. Každá položka je paralelně účtována na kreditní i debetní straně. Jako celek musí být vždy vyrovnaná. Kreditní položky jsou spojeny s přílivem zahraniční měny, tedy s prodejem aktiv do zahraničí, debetní položky naopak s odlivem deviz z domácí ekonomiky při nákupu od zahraničních subjektů. Transakce jsou v platební bilanci agregovány v několika kategoriích. Hlavními kategoriemi jsou běžný účet, finanční účet, kapitálový účet, změna devizových rezerv a chyby a opomenutí (Burian, 2014).

Obrázek 1: Schéma účtů platební bilance

Zdroj: Burian, 2014, s. 21

Pod **běžný účet** platební bilance spadají podúčty obchodní bilance, bilance služeb, bilance výnosů a bilance transferů⁴. *Obchodní bilance* vyjadřuje rozdíl mezi exportem a importem zboží. *Bilance služeb* zahrnuje rozdíl mezi vývozem a dovozem služeb, nejčastěji dopravních služeb a služeb z cestovního ruchu. Součet sald obchodní bilance a bilance služeb představuje *saldo výkonové bilance*. Při určování HDP výdajovou metodou se jedná o položku čistého exportu. *Bilance výnosů* sleduje rozdíl mezi přesuny mezd, dividend, úroků a výnosů majetkových podílů v obchodních společnostech. *Bilanci transferů* tvoří platby bez protihodnoty, např. dary, vypořádání dědictví apod.

⁴ V říjnu 2014 vešel v platnost nový manuál pro platební bilanci (BPE6), podle kterého se změnilo pojmosloví - namísto výnosů se zavádí pojem prvotní důchody a namísto transferů nově druhotné důchody. Současně dochází i k drobným změnám a přesunům ve struktuře některých položek a ke znaménkové konvenci.

Finanční účet sleduje zapojení země do mezinárodních toků. Obsahuje přímé zahraniční investice, portfoliové investice a finanční deriváty. Jde o rozdíl mezi přílivem a odlivem krátkodobého i dlouhodobého kapitálu. Investice do majetkových účastí společností ve výši opravňující investora k podílu na řízení společnosti jsou nazývány jako *přímé zahraniční investice*. Jejich podíl na obchodním či základním jmění je vyšší než 10 %. Portfoliové investice jsou bilancí finančního kapitálu bez práva účasti na řízení a pohybují se pod 10% hranicí podílu na jmění společnosti. *Finanční deriváty* (např. opce) jsou finanční aktiva s hodnotou odvozenou od ceny jiného aktiva (např. akcie, zlato). *Finanční investice* zahrnují krátkodobé přeshraniční obchodní pohledávky a závazky a dlouhodobé příhraniční bankovní úvěry.

Na **kapitálovém účtu** se účtují položky, u kterých neexistuje přímá protihodnota. Jsou jimi převody z fondů mezinárodních institucí. Příkladem je čerpání strukturálních fondů EU. Dále sem patří transakce z převodu nehmotných aktiv, např. autorských práv a licencí. Na účtu **chyby a opomenutí** jsou zachyceny metodické rozdíly a nejednotné informace v praxi jednotlivých ekonomik.

Posledním účtem platební bilance je účet **změny devizových rezerv**. Zde se zachycují prodeje a nákupy devizových rezerv centrální banky. Devizovými rezervami jsou likvidní aktiva s hodnotou vyjádřenou v cizí měně. Aktivity mohou být hotovost, prostředky na účtech, cenné papíry nebo zásoby zlata. Jejich obchod ve velkém objemu dokáže ovlivňovat hodnotu měnového kurzu, a jeho prostřednictvím i úroveň produkce, zaměstnanost a cenovou hladinu. Jednotlivé účty platební bilance mohou skončit přebytkem nebo schodkem, celkově musí být platební bilance účetně vyrovnaná. Toho je dosahováno právě prostřednictvím změn devizových rezerv. Pokud ostatní účty platební bilance jako celek vytvoří přebytek, devizové rezervy se zvyšují, pokud je naopak vytvořen deficit, klesají devizové rezervy použitím k jeho pokrytí (Burian, 2014).

Dlouhodobě devizové rezervy klesat, ale ani růst nemohou. Případný deficit je možno řešit čtyřmi základní mechanismy. Jedná se o cenový, důchodový, monetární a kurzový vyrovnávací proces. První tři způsoby vyrovnávání se užívají při politice absolutně pevného kurzu bez oscilačních pásem. Naproti tomu kurzový vyrovnávací proces je spojován se systémem volně plovoucího kurzu (Mandel, Tomšík, 2008). Účetní vyrovnanost platební bilance nemusí znamenat vnější ekonomickou rovnováhu. Podle Holmana (2010) je „*vnější rovnováha dosaženo, když je saldo běžného účtu vyrovnáno*

opačným saldem finančního účtu. Nástrojem, který nastoluje vnější rovnováhu, je měnový kurz“.

Celkovou finanční pozici ekonomiky vůči zahraničí vyjadřuje stavová bilance, která se nazývá *investiční pozice země*. Bilance je určena rozdílem finančních aktiv a finančních pasiv platební bilance. Aktiva tvoří pohledávky rezidentů vůči nerezidentům a držba zahraničního majetku rezidenty. Pasiva jsou dána závazky rezidentů vůči nerezidentům a držbou domácího majetku nerezidenty. Bilance celkové investiční pozice určuje pozici ekonomiky v mezinárodním obchodu. V případě kladného salda bilance se nachází v pozici věřitele, při záporném saldu pak v pozici dlužníka (Burian, 2014). Pokud je saldo běžného účtu nulové, investiční pozice země se nemění. Proto je vyrovnanost běžného účtu nejčastěji považována za ekonomickou rovnováhu platební bilance.

Na míru vnější nerovnováhy poukazuje *podíl běžného účtu platební bilance na HDP*. Tento indikátor se vyjadřuje v procentech a za jeho citlivou hranici je považován podíl schodku běžného účtu na HDP na úrovni 5 % (Mandel, Tomšík, 2008). Ani její vyšší míra nemusí dle Samuelsona a Nordhause (2007) znamenat závažnější potíže dané ekonomiky. Může naopak znamenat její atraktivitu pro zahraniční investory nebo vyšší poptávku po zahraničním zboží z důvodu zvýšené produktivní aktivity. Proto je nutné hodnocení vývoje tohoto indikátoru provádět v souvislosti s vývojem ostatních makroekonomických indikátorů, které charakterizují únosnost dluhového zatížení ekonomiky a její schopnost dostát svým závazkům. Marková (2014) poukazuje i na hodnocení struktury běžného účtu v souvislosti s vlivem reinvestovaného zisku v bilanci výnosů a způsob financování pasivního salda běžného účtu. *„Pokud je financováno nedluhovým kapitálem ve formě přímých zahraničních investic, nemusí ani překročení pětiprocentní hranice být hrozbou pro vnější stabilitu“.*

3.4.2 Měnový kurz

Propojení vnitřní ekonomiky s vnějším prostředím probíhá pomocí směnných kurzů. Výše a změny směnných kurzů působí na ceny dovozu a vývozu zboží a služeb. Jejich teorie vychází z teorie parity kupní síly vytvořené již v 19. století Davidem Ricardem⁵. Tu rozvinul ve 20. letech 20. století švédský ekonom Gustav Cassel. Od 70. let

---

⁵ David Ricardo (1772 – 1823) – anglický klasický ekonom, politik a obchodník. Autor publikace *Zásady politické ekonomie a zdanění*. Přínosem Ricardova díla je vypracování teorie komparativních výhod, která se stala jedním z argumentů pro volný obchod a specializaci.

20. století je teorie měnového kurzu ovlivněna monetaristickou teorií, která striktně odlišuje nominální a reálné měnové kurzy (Sekerka, 2007).

Nominální měnový kurz (E) je poměr, v jakém se měny jednotlivých zemí navzájem směňují, a současně vyjadřuje cenu jedné měny v jednotkách měny jiné. *Reálný kurz* (R) je definován jako množství zboží, které lze koupit za místní měnu v zahraničí, v poměru k množství zboží, které lze za tutéž měnu koupit u nás. Jde o cenu měny vyjádřenou ve zboží (Holman, 1993).

Reálný kurz se vyjádří jako:

$$R = (E \cdot P_z) / P_d,$$

kde P_z značí zahraniční cenovou hladinu a P_d domácí cenovou hladinu. Jedná se o „podíl cenové hladiny v zahraničí a domácí cenové hladiny, kde zahraniční cenová hladina je převedena na jednotky domácí měny přes stávající nominální měnový kurz“ (ČNB, 2015c).

Existují tři způsoby, kterými mohou země stanovit měnový kurz. *Pevný kurz* označuje režim, kdy stát pevně stanoví poměr, ve kterém je ochotný směňovat domácí měnu za zahraniční. V době zlatého standardu⁶ si každá země stanovila hodnotu své měny poměrem k objemu zlata, čímž vznikly i pevné kurzy mezi měnami navzájem. Oficiální kurz měny je udržován pomocí intervencí a monetární politiky. V případě *pružného kurzu* podléhá směnný kurz čistě vlivu tržních sil. Vlášda nekoná žádná opatření na jeho udržení ani neohlašuje jeho hodnotu. *Řízený kurz* je kompromisem mezi rigidním pevným kurzem a ztrátou vládní kontroly u pružného kurzu. Stát kurz ovlivňuje buď přímo nákupem, nebo prodejem cizí měny, nebo nepřímo prováděnou monetární politikou pomocí snižování a zvyšování úrokových sazeb.

---

⁶ Zlatý standard byl nejvýznamnějším systémem pevných kurzů, který se používal od roku 1717 až do roku 1933. Pevný kurz se po 2. světové válce vrátil v podobě brettonwoodského systému, který zavedl paritu měn nejen ke zlatu, ale nově i k dolaru. Od 70. let 20. století většina vyspělých zemí pevný kurz definitivně opustila.

3.5 Hospodářská politika

Hospodářská politika se zabývá sledováním a zkoumáním ekonomických cílů a nástrojů, které jsou k dosažení těchto cílů potřebné. Obecně se jedná o přístup státu k ekonomice své země. Cíle, jichž se snaží autority fiskální a monetární politiky dosahovat, mohou působit v souladu či proti přirozenému vývoji ekonomiky. Otázka o roli vlády vždy patřila k základním otázkám, které si od počátku ekonomická teorie kladla. „*V souladu s vývojem ekonomické teorie se v průřezu dějin vytvářejí dvě skupiny přístupů státu k hospodářství. V současné době se pro ně vžilo pojmenování liberální hospodářská politika a intervencionistická hospodářská politika*“ (Němcová, Žák, 1997, s. 9-10).

3.5.1 Cíle hospodářské politiky

Již slovo politika v názvu předznamenává, že ekonomika je s politikou úzce spjata. Proto by cíle hospodářské politiky měly respektovat cíle politické, které jsou tvořeny společenskou objednávkou občanů ve volbách.

Hlavními cíli stabilizační politiky jsou

- *zajištění cenové stability* – cílem je zabraňovat nečekaným cenovým šokům, ideální je stabilní nízká míra inflace
- *podpora zaměstnanosti* – udržení zaměstnanosti na úrovni blízké se přirozené míře nezaměstnanosti

Úspěšné naplnění těchto cílů mají přinést opatření, jež na ně budou působit, a to

- *růst reálného produktu* tak, aby byla zajištěna cenová stabilita a dostatečná zaměstnanost
- *rovnovážné vztahy se zahraničím* působením na rovnováhu platební bilance a stabilitu měnových kurzů – dlouhodobý vývoj nemá výše uvedené základní cíle ohrožovat

Všechny zásahy k vyrovnání nedostatků tržních mechanismů však s sebou přinášejí i rizika ve formě nesprávně použitých předpokladů, dat a metod, které mohou situaci naopak zhoršit (Brčák, Sekerka, 2010).

3.5.2 Typy hospodářské politiky

Dodnes je předmětem sporů ekonomů míra a způsob tvorby hospodářské politiky. Ekonomie sleduje několik názorových proudů v pohledu na chování trhu a úlohu vlády v hospodářství. Do nástupu Světové hospodářské krize ve 30. letech 20. století byly Sayův zákon čištění trhu, a jeho „laissez faire“, všeobecně přijímaným východiskem.

Podle *liberálně orientovaných* ekonomů je úlohou státu vytvářet pro fungování tržního mechanismu optimální podmínky bez státní regulace. Těmi jsou jasně stanovená pravidla pro všechny tržní subjekty.

Intervencionalisté vidí tržní ekonomiku jako vnitřně nestabilní systém, kde její stabilizace a tvorba předpokladů pro úplné využití ekonomických zdrojů nutně vyžaduje zásah vlády. Protože vidí hlavní důvod nestability v agregátní poptávce, jejíž pokles vede ke špatnému využití zdrojů a nedobrovolné nezaměstnanosti, bývá tento typ označován jako poptávková stimulace. Zastánci tohoto typu ekonomie zdůrazňují úlohu rozpočtové politiky, zatímco peněžní a úvěrová politika ustupují do pozadí. Stát by měl podporovat růst poptávky a doplňovat soukromé výdaje státními výdaji (Sojka, Konečný, 2006).

3.5.3 Nástroje hospodářské politiky

Stát disponuje v tržní ekonomice nástroji

- fiskální (rozpočtové) politiky
- monetární politiky
- vnější obchodní a kurzové politiky

Fiskální politika

Základním nástrojem fiskální politiky je státní rozpočet. Nástrojem fiskální politiky na výdajové stránce státního rozpočtu jsou vládní výdaje na nákup statků a služeb a transferové platby domácnostem. Ty tvoří největší část. Dalšími rozpočtovými výdaji jsou např. subvence firmám nebo splátky úvěrů a úroků z úvěrů. Dalším nástrojem fiskální politiky jsou daně, tedy povinné platby, které odvádějí ekonomické subjekty. Daně tvoří nejvýznamnější část příjmové strany státního rozpočtu (Tuleja, Majerová, Nezval, 2012).

Z makroekonomického pohledu ovlivňují vládní výdaje celkovou úroveň výdajů v ekonomice a tím i výši HDP. Úroveň zdanění ovlivní hospodářství dvěma způsoby. Daně ovlivňují jednak příjmy obyvatel a tím i jejich následné výdaje na statky a služby, tak výši

úspor. Na druhé straně ovlivňují spotřeba a úspory výši investic. Daně ovlivňují chování ekonomických subjektů prostřednictvím cen zboží a výrobních faktorů (Samuelson, Nordhaus, 2007).

Struktura příjmové a výdajové strany rozpočtu určuje i funkce fiskální politiky:

- *stabilizační funkce* – fiskální politika pomocí změn ve vládních příjmech a výdajích odstraňuje odchylky skutečného produktu od potenciálního produktu a tím ovlivňuje makroekonomický vývoj dané ekonomiky
- *alokační funkce* – spočívá v soustředování a vynakládání finančních prostředků na úhradu produkce veřejných statků a prostředků, jež slouží k eliminaci negativních a k podpoře pozitivních externalit
- *redistribuční funkce* – pomocí ní reguluje stát nerovnost v rozdělení důchodu v ekonomice (Brčák, Sekerka, 2010)

Podle charakteru nástrojů fiskální politiky se rozlišují:

- *vestavěné stabilizátory*, které fungují automaticky a tím zmírňují výkyvy v ekonomice. U příjmové stránky se jedná o daňovou progresi důchodových daní, která v případě expanze ekonomiky působí při zvýšených důchodech a následně vyšší spotřebě protiinflačně. V období recese naopak působí proti poklesu spotřeby. Na straně výdajů jde o transferové platby, které zabraňují poklesům disponibilních důchodů v období recese. Keynesiánci i monetaristé se shodují, že vestavěné stabilizátory jsou účinné pouze v podmínkách stability cen.
- *diskrétní opatření*, tj. jednorázová opatření a legislativní rozhodnutí o změně daňových sazeb a změně ve struktuře a výši jednotlivých položek rozpočtových výdajů. V názoru na vhodnost jejich využívání se monetaristé a keynesiánci tradičně rozcházejí. Negativní postoj monetaristů vychází z názoru, že časté změny diskrétních opatření vytvářejí nestabilní prostředí pro spotřebitele a firmy. To se projeví v nestabilitě celé ekonomiky a nevhodná opatření poruchy v ekonomice prohlubují. Keynesiánci naproti tomu považují samoregulační schopnosti tržního mechanismu za pomalé. Stát tak má dostatek času poruchu rozpoznat a přiměřeně na ni reagovat. Opatření jsou tedy nejen možná, ale i účinná (Brčák, Sekerka, 2010).

Podle toho, jak stát do ekonomiky pomocí státního rozpočtu zasahuje, jsou rozlišovány tři **typy fiskální politiky**. Vždy má jiné účinky z krátkodobého a jiné z dlouhodobého hlediska.

Expanzivní fiskální politika podporuje růst agregátní poptávky. Stát ji provádí zvyšováním vládních výdajů a snižováním daní, případně zvýšením transferových plateb. Provádí se obvykle v době ekonomické recese. Z krátkodobého hlediska má prorůstový dopad. Se zvyšováním produktu se snižuje nezaměstnanost. Ovšem s vysokou poptávkou rostou i ceny a cenová hladina. V dlouhodobém horizontu mají rostoucí ceny zpětný dopad i na poptávku. Klesá poptávané množství, rostou nominální mzdy. Při vyšších nákladech začnou podniky propouštět, úroveň nezaměstnanosti se dostává na potenciální úroveň, stejně jako produkt. Dlouhodobým efektem je tedy pouze růst cen. Důsledkem této politiky je deficit státního rozpočtu.

Restriktivní fiskální politika má při stejném průběhu opačný směr a opačný dopad. Zavádí se v době přehřívání ekonomiky. Zvyšováním čistých daní, snižováním vládních výdajů a omezením transferových plateb se snižuje agregátní poptávka. V krátkém období dochází ke zvýšení nezaměstnanosti, snížení cenové hladiny a snížení produktu. V dlouhodobém horizontu se nezaměstnanost a reálný produkt nezmění, dojde pouze ke snížení cenové hladiny. Důsledkem restriktivní politiky bývá přebytek státního rozpočtu, případně pokles jeho deficitu.

Neutrální fiskální politika je politika, při které se nástroje stabilizační politiky kompenzují. Jedná se o ideální stav, kdy se příjmy státního rozpočtu vyrovnají jeho nákladům (Brčák, Sekerka, 2010).

Monetární politika

Pomocí monetární politiky ovlivňuje vláda nabídku peněz, úrokové míry a úvěrové podmínky. Monetární politiku praktikuje vláda prostřednictvím nezávislé centrální banky. I monetární politika používá ke splnění svých cílů různé nástroje, a to krátkodobé i dlouhodobé, běžné nebo výjimečné. Z hlediska adresnosti jsou to nástroje přímé a nepřímé.

Přímými nástroji jsou zásahy centrální banky, které nejsou používány tak často z důvodu narušování tržního fungování bankovního sektoru. Jsou jimi:

- *pravidla likvidity* – závazná struktura pasiv a aktiv komerčních bank
- *úvěrové kontingenty* – určení limitů úvěrů nebo úvěrových stropů
- *povinné vklady* – povinné vedení běžných účtů státních institucí u centrální banky
- *doporučení, výzvy a dohody* – psaná i nepsaná pravidla mezi centrální bankou a bankami komerčními (Tuleja, Majerová, Nezval, 2012)

Nepřímé nástroje využívají tržní zákony. Působí plošně na všechny subjekty bankovního systému. Patří mezi ně:

- *diskontní politika*. Jde o obecné označení operací, kterými centrální banka ovlivňuje úrokovou míru v ekonomice pomocí diskontní, lombardní a repo sazby.
- *operace na volném trhu*, pomocí kterých ovlivňuje nabídku peněz přes prodej nebo nákup obligací.
- *povinné minimální rezervy*. Povinné rezervní minimum depozit komerčních bank stanovené centrální bankou.
- *intervence devizového kurzu*, jejichž cílem je regulovat kurz národní měny ve vztahu k měnám zahraničním (Tuleja, Majerová, Nezval, 2012).

I na úlohu a možnosti monetární politiky existují rozdílné názory. Ekonomové keynesovského zaměření vidí hlavní smysl monetární politiky v ovlivňování úrokových měr a jeho prostřednictvím změny ve výši agregátních výdajů. Monetaristé jsou proti aktivistické monetární politice a pochybují o významnosti vlivu na úroveň reálného produktu i zaměstnanosti. Tyto veličiny jsou podle jejich mínění řešeny tržními silami. V praktickém životě však nepřístupují autority obou táborů k peněžní problematice dogmaticky, ale s ekonomickým pragmatismem (Brčák, Sekerka, 2010).

Centrální banka ovlivňuje agregátní poptávku pomocí expanzivní a restriktivní měnové politiky.

Expanzivní měnovou politiku provádí pomocí zvyšování nabídky peněz v ekonomice. V krátkém období tak dochází ke zvýšení úrovně reálného produktu a snížení nezaměstnanosti. To je doprovázeno poklesem úrokových měr. Negativním dopadem je však růst cenové hladiny, která vrací v dlouhodobém horizontu reálný produkt a nezaměstnanost na původní úroveň (Rusmichová, Soukup, 2002).

Restriktivní měnová politika je opakem expanzivní. Centrální banka pro snížení agregátní poptávky snižuje nabídku peněz v ekonomice. Důsledkem krátkodobé restriktivní politiky bude pokles úrovně reálného produktu, zaměstnanosti i inflace. Z dlouhodobého hlediska je schopna ovlivnit pouze inflaci (Rusmichová, Soukup, 2002).

Při *neutrální měnové politice* se objem peněz vyvíjí ve stejném poměru jako produkt. Peníze neovlivňují ekonomickou aktivitu. Inflace zůstává stabilní.

Vnější obchodní politika

Vnější obchodní politika a kurzová politika tvoří vnější hospodářskou politiku státu. Ta je zaměřena na zajištění rovnovážných vztahů národní ekonomiky se zahraničím. I u vnější hospodářské politiky jsou konečnými cíli zaměstnanost a cenová stabilita. Těmi bezprostředními cíli jsou vyrovnaná platební bilance a regulace měnového kurzu. Regulací měnových kurzů působí stát na přeshraniční toky zboží a služeb a na příliv a odliv kapitálu. Stát reguluje i přeshraniční toky zboží, služeb a kapitálu. Jejich pohyb se promítá v platební bilanci dané země, jejíž snahou je z dlouhodobého pohledu prosadit vyrovnanou platební bilanci.

K plnění cílů vnější hospodářské politiky používá stát přímé a nepřímé nástroje. Přímými nástroji jsou administrativní příkazy a zákazy. Patří mezi ně především

- *kvóty* – kvóta může být absolutní, tj. např. maximální objem dovezeného zboží, nebo relativní, dána např. podílem k domácí výrobě produktu. Vláda může dovoz nebo vývoj jistého produktu zakázat, tj. určit nulovou kvótu.
- *cla* – clo je daní, která je státem vybírána za dovoz nebo vývoz zboží.
- *vývozní subvence* – v některých případech podporuje stát vývoz a vývozcům vyplácí vývozní subvence. Ty mívají podobu snížení nebo odečtení daní, které by výrobce zaplatil v případě prodeje na domácím trhu.
- *neviditelné překážky dovozu* – stát může bránit dovozu stanovením přísných zdravotnických, hygienických či technických norem.

Nepřímými nástroji jsou tzv. tržně orientované nástroje, kdy stát vystupuje jako jeden z tržních subjektů. Zahrnují opatření monetární a fiskální politiky, které svými účinky mají vliv na rovnováhu platební bilance (Brčák, Sekerka, 2010).

Vývoj jednotlivých ekonomik je ovlivňován probíhajícími změnami v jiných zemích. Čím je země menší, tím je změnami vnějších podmínek ovlivněna více. Míra

zapojení do mezinárodního obchodu je značena jako otevřenost ekonomiky, v případě velmi malého zapojení jako uzavřenost ekonomiky. Míru otevřenosti ekonomiky lze vyjádřit jako podíl vývozu a dovozu na HDP (Sojka, Konečný, 2006).

3.5.4 Účinnost hospodářské politiky

Při zajišťování cílů stabilizační politiky a opatření k jejich naplnění musí vláda plnit současně čtyři úkoly. Expanzivní fiskální a monetární politika z krátkodobého hlediska zvyšuje zaměstnanost a úroveň reálného produktu, vede k růstu cenové hladiny a může vést k nerovnovážné platební bilanci. Restriktivní fiskální a monetární politika napomáhá cenové stabilitě, vytváří nebezpečí zpomalení tempa růstu reálného produktu a vysoké nezaměstnanosti. Vláda tak musí volit prioritu při realizaci svojí stabilizační hospodářské politiky. Konfliktnost úkolů vlády se odráží v pojmu *magický čtyřúhelník*. V grafické podobě je znázorněn ve tvaru dýmáku s vrcholy průměrného ročního tempa růstu HDP, míry inflace, míry nezaměstnanosti a podílu salda běžného účtu platební bilance na HDP. Tvar dýmáku znázorňuje úspěšnost vlády v jednotlivých oblastech, čím více je vrchol úhelníku vzdálen od průsečíku obou os, tím úspěšnější byla vláda v plnění daného cíle. Velikost plochy čtyřúhelníku značí celkovou úspěšnost hospodářské politiky (Rusmichová, Soukup, 2002).

4 Analytická část

V první části této kapitoly je charakterizována Visegrádská skupina a ekonomický vývoj jejích členských zemí od 90. let minulého století do roku 2008. Ve druhé části je provedena analýza makroekonomických ukazatelů v jednotlivých zemích v letech 2009 – 2014 a jejich následná komparace.

4.1 Visegrádská skupina

Visegrádská skupina je uskupení čtyř středoevropských postkomunistických zemí – České republiky, Maďarska, Polské republiky a Slovenské republiky. Podnět ke vzniku vzešel od československého prezidenta Václava Havla, který v polském Sejmu v lednu 1990 představil myšlenku spolupráce tohoto regionu. Mimo jiné ve svém projevu prohlásil: *„Máme příležitost přeměnit věnec evropských států, které byly donedávna kolonizovány Sověty...ve zvláštní orgán, který se bude obracet na západní Evropu nikoliv jako chudý příbuzný nebo amnestovaný vězeň, ale jako někdo, kdo něco přináší“* (Lukášek, 2010, str. 20).

Visegrádská skupina, označována též jako Visegrádská čtyřka, či zkráceně V4, vznikla 15. února 1991 podpisem deklarace blízké spolupráce tří zemí (Československo, Polsko a Maďarsko) ještě jako Visegrádská trojka. Po rozdělení Československa v lednu 1993 se členy Visegrádské skupiny staly oba nově vzniklé státy, Česká republika i Slovensko. Hlavními faktory, které ke vzniku spolupráce vedly, byly geografická i ideová blízkost zemí, jež usilovaly o dokončení společenské transformace a co nejrychlejší zahájení integračních procesů s cílem začlenění zemí do euroatlantických struktur – Severoatlantické aliance a Evropské unie. V prvopočátcích své existence, mezi lety 1991 a 1993, hrála V4 významnou roli právě při jednání s NATO a Evropskou unií. V dalším období spolupráce ochabovala v důsledku rozšíření myšlenek na efektivnější individuální úsilí o integraci. K obnovení spolupráce došlo v roce 1998. Vstupem zemí Visegrádské skupiny do NATO a EU v letech 1999 a 2004 byly úkoly stanovené Visegrádskou deklarací z roku 1991 naplněny. I poté všechny čtyři země vyjádřily politickou vůli pokračovat ve spolupráci i nadále a navázat tak na její dosavadní pozitivní výsledky (The Visegrad Group, 2015).

V současné době se země snaží prohlubovat spolupráci i v oblasti bezpečnosti, obrany, životního prostředí, kultury, vědy a vzdělávání. Koordinují pozice v klíčových agendách EU, jako jsou klimaticko-energetický rámec 2020 - 2030, energetická bezpečnost, dopravní infrastruktura i Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU (The Visegrad Group, 2015).

Spolupráce zemí Visegrádské skupiny není nijak institucionalizována. Jedinou stálou institucí v rámci jejich struktur je Mezinárodní visegrádský fond založený v roce 2000. Pomocí grantů podporuje různé společné projekty a stipendia v oblasti kultury, vědy, výzkumu a vzdělávání, podporuje přeshraniční spolupráci a rozvoj občanské společnosti. Po vzoru EU byl přijat systém střídání členů ve vedení skupiny v ročních intervalech. Každoročně se konají setkání na úrovni nejvyšších představitelů zemí V4. Postupně se spolupráce vyprofilovala i na úrovních ministerstev, parlamentů a ostatních expertů (The Visegrad Group, 2015).

Visegrádská skupina se stala především praktickým nástrojem, ale nechybí jí ani politický náboj. S debatami o budoucnosti evropské ekonomické vlády nabývá na aktuálnosti úvaha exprezidenta Aleksandra Kwaśniewského z roku 2010: *„I když základní idea Visegrádu, členství v EU a NATO, je naplněna, zůstává V4 svým způsobem politickou pojistkou v případě, kdyby se třeba uvnitř EU něco dělo a unie se rozdělovala na více a méně integrované členy“* (Ehl, 2011).

4.2 Charakteristika a výchozí hospodářsko-politické podmínky zemí V4

Česká republika, Slovensko, Maďarsko i Polsko jsou otevřené ekonomiky. Na jedné straně závislé na své makroekonomické stabilitě, ale zároveň ovlivňovány i vnějšími ekonomickými šoky. Jednotlivé státy V4 spojuje společná středoevropská historie i obdobný hospodářsko-politický vývoj sovětských satelitů. Dnes patří k vyspělým státům s vysokým Indexem lidského rozvoje. Proces přechodu od centrálně plánované ekonomiky k ekonomice tržní však byl velkým zásahem do hospodářství těchto zemí.

Typickým znakem centrálně plánované ekonomiky, kterým se od tržní významně liší, je neexistence trhů a tržních cen. Ceny jsou tzv. úřední, stanovovány státním aparátem centrálně. Centrum rozhoduje i o množství vyráběné produkce. Tím jsou naprosto eliminovány tržní síly nabídky a poptávky, které jsou v tržní ekonomice podmínkou

k navozování tržní rovnováhy. Určovány v těchto ekonomikách nebyly pouze ceny produkce, ale i ceny práce a kapitálu, tj. vše, o čem si podniky v tržní ekonomice rozhodují samy. Podnikání bylo v ekonomikách centrálně plánovaných nemožné, ve většině zemí tohoto zřízení přímo zakázáno zákonem. To bylo brzdou inovačních činností. Bez možností snah o získávání komparativních výhod, zaplnění tržních mezer a výklenků byl hospodářský rozvoj v těchto zemích zbrzděn natolik, že z původně vyspělých států střední Evropy se staly pouhé doplňky sovětské ekonomiky. Všechny státy Visegrádské čtyřky byly členy Rady vzájemné hospodářské pomoci (RVHP). Jedním z důvodů vzniku RVHP byla neschopnost socialistických zemí vyrábět zboží, které by kvalitativně konkurovalo produkci kapitalistických zemí. Proto nebylo na západních trzích konkurenceschopné (Holman, 2000).

S RVHP je spojen i pojem hospodářský dualismus. Obchod mezi členskými zeměmi RVHP byl jistý, chyběla tedy všestranná snaha o vyšší kvalitu a inovace vyráběného zboží, které bylo určeno pro trhy v socialistických zemích. Pouze produkce určená pro trhy v kapitalistických zemích měla kvalitu, se kterou mohla v určitých odvětvích konkurovat. Integrace v rámci RVHP byla stále výraznější a závislost ekonomik mezi sebou rostla tím silněji, čím více ztrácely země konkurenceschopnost na trzích mimo její působitě. Důsledky tohoto hospodaření se ukázaly po roce 1989, kdy s politickým převratem v socialistických zemích střední Evropy došlo i k rozpadu RVHP (Holman, 2000).

Charakteristická pro centrálně plánované ekonomiky byla makroekonomická rovnováha. Dnešní tak často zmiňované pojmy – inflace, nezaměstnanost, schodky platební bilance a veřejných financí, byly v těchto zemích neznámé. V průběhu času docházelo i v socialistických zemích s centrálně plánovanou ekonomikou k pokusům o reformaci s cílem decentralizovat ekonomická rozhodování, zásadní rozhodovací pravomoci však zůstávaly v rukou státu. Plný převod vlastnictví kolektivního na soukromé vlastnictví byl pro vládnoucí garnitury naprosto nemyslitelný. Konečným výsledkem provedených reforem bylo pouze nastolení makroekonomické nerovnováhy s rostoucím deficitem platební bilance a státního rozpočtu (Holman, 2010).

Podle Holmana (2000, s. 18) „bylo jasné, že socialistická ekonomika nemůže být efektivně reformována, nýbrž že musí být transformována v ekonomiku kapitalistickou“.

4.3 Ekonomický vývoj zemí V4 mezi lety 1989 a 2008

Tato kapitola se zabývá transformačními procesy probíhajícími v jednotlivých zemích, charakteristikou daných ekonomik a jejich stručným makroekonomickým vývojem mezi lety 1989 a 2008. Podklady pro zpracování kapitoly byly čerpány, nebude-li uvedeno jinak, z dat Českého statistického úřadu, České národní banky, OECD, Ministerstva práce a sociálních věcí ČR a publikace Economic Survey of Europe. Doplňeny byly informacemi z publikací Slavojce Czesaného *Specifika hospodářského cyklu ve vybraných tranzitivních ekonomikách*, *Transformace české ekonomiky: v komparaci s dalšími zeměmi střední Evropy* od Roberta Holmana, *Transformace ekonomik zemí střední a východní Evropy* a *Komparace makroekonomického vývoje transformačních ekonomik - České republiky, Maďarska a Polska s důrazem na vývoj zahraničního obchodu a platebních bilancí* Vladimíra Tomšíka a *Transformace české ekonomiky* od Libora Žídka.

4.3.1 Česká republika

Na přelomu let 1989 a 1990 nastoupilo Československo cestu společenských proměn. Společně se změnami politickými nastaly i změny ekonomické. Největší změnou v národním hospodářství byla transformace centrálně řízené ekonomiky na ekonomiku liberálně tržní. Ze dvou uplatňovaných přístupů transformační strategie, kterými byly šoková terapie a gradualismus, byla zvolena ta první. Šoková forma transformace počítala s rychlou liberalizací cen, rychlou privatizací státního majetku, liberalizací zahraničního obchodu se zrušením exportních dotací a nápravou devizového kurzu. Jednalo se o formu transformace navrženou pravicově orientovanými ekonomy v čele s Václavem Klausem. Opoziční ekonomové navrhovali provedení reformy postupnými kroky s využitím tzv. gradualistických metod transformace. V tomto případě však hrozilo, že by transformace trvala příliš dlouho a lidé by pomalá tempa změn nemuseli vůbec přijmout (Tomšík, 1998).

Československo se nacházelo na počátku 90. let ve stabilní makroekonomické pozici s vyrovnaným státním rozpočtem a s téměř neexistujícím zahraničním dluhem. Pro přechod k tržnímu hospodářství bylo nutno provést tři nejnnutnější reformní opatření. Byly jimi *liberalizace*, *stabilizace* a *privatizace* (Holman, 2000).

Klíčovým dnem pro uskutečnění české ekonomické transformace se stal první leden 1991, kdy došlo k zásadní liberalizaci, a to liberalizaci cen. Bylo liberalizováno 85 % cen, tím se stát prakticky vzdal zasahování do procesu cenotvorby. Po počátečním prudkém vzrůstu se ceny stabilizovaly a růst cenové hladiny se zastavil. Souběžně s liberalizací cen byla uskutečněna také liberalizace zahraničního obchodu, jejímž cílem bylo zvýšit nabídku pro domácnosti a firmy a také vytvořit konkurenční tlak na domácí monopoly. Byl proto povolen volný vývoz a dovoz zboží a cla byla snížena v průměru na hodnotu 5 %. K těmto opatřením byla zavedena i vnitřní směnitelnost koruny (Žídek, 2006). Významnou událostí transformace bylo sjednocení kurzu koruny a jeho následná devalvace. Během jednoho roku Česká národní banka kurz devalvovala třikrát, celkově došlo k devalvaci o více než 80 % až na fixní hodnotu 28 korun za dolar. To mělo domácí výrobce dočasně ochránit před zahraniční konkurencí a zajistit jim i cenovou konkurenceschopnost na trzích v zahraničí (Žídek, 2006). Fixní kurz byl centrální bankou udržován až do roku 1997. V tomto roce byla Česká národní banka vlivem spekulací na mezibankovním devizovém trhu donucena změnit kurzový režim a zavést řízený floating (Tomšík, 1998). Pro kontrolu inflačních tlaků přikročila k zavedení režimu cílování inflace.

Další důležitou částí transformace byla rychlá a masová privatizace. Hlavním cílem byl převod státního majetku do rukou českých soukromých vlastníků. Svou rychlostí a průběhem se lišila od privatizací v Polsku a Maďarsku. V České republice proběhla privatizace ve třech základních formách, jednalo se o *malou privatizaci*, *velkou privatizaci* a *restituci*. Malá privatizace se týkala malých podniků v oblasti služeb, obchodu a stravování. Proběhla pomocí aukcí v rozmezí let 1991 a 1993. Do velké privatizace spadaly především střední a velké průmyslové podniky. Nejznámější metodou použitou při velké privatizaci byla *kupónová privatizace*, téměř 50 % akciových společností bylo nabízeno za kupóny. Prodej probíhal i při veřejných aukcích, veřejných soutěžích, přímým prodejem nebo šlo o bezúplatný převod majetku. Velká privatizace proběhla ve dvou vlnách, v letech 1991 – 1993 a 1993 – 1994. Celkem bylo zprivatizováno přes 2 tisíce podniků (Žídek, 2006). Tím byl v České republice dovršen transformační proces přerodu centrálně řízené ekonomiky v ekonomiku liberálně tržní.

Na počátku transformace se země východního bloku nacházely v tzv. transformační recesi, která znamenala velký propad hospodářského výkonu. V letech 1990 – 1992 dosáhl propad českého HDP kumulativně 13,3 %. Vlivem cenové liberalizace a devalvace měny

z předchozího roku došlo v roce 1991 k výraznému inflačnímu skoku, kdy míra inflace dosáhla hodnoty 56,6 %. V roce 1993 již docházelo k postupnému nastartování ekonomiky. Měnovou odlukou od Slovenska došlo v tomto roce ještě k jednomu inflačnímu skoku na téměř 21 %, ale celkově lze vývoj cenové hladiny v České republice v průběhu 90. let považovat za velmi úspěšný. Česká ekonomika byla vnímána jako stabilní a perspektivní, a tak díky vzestupu domácí poptávky, spotřeby a zejména značnému nárůstu investic, i ze zahraničí, byl přírůstek HDP značně vysoký. Díky vysoké úrovni vzdělanosti, aktivní vládní politice na trhu práce a relativně malému procentu pracovní síly zaměstnané v zemědělství se i míra nezaměstnanosti vyvíjela do roku 1997 pozitivně a pohybovala se pod hranicí 5 %.

V letech 1997 a 1998 se však česká ekonomika dostala do recese. Jako hlavní příčiny jsou uváděny zavedení měnové restrikce v polovině roku 1996, deficit běžného účtu platební bilance, který počátkem roku 1997 dosáhl hodnoty až 7,5 %, a útoky spekulantů na korunu v květnu téhož roku (Židek, 2006). Podle Holmana (2010) byly příčinou recese některé investice, které se ukázaly být ve velké míře nadměrné nebo špatné. Často zmiňovaný obchodní schodek nemůže být příznakem recese, ten je pouze příznakem přehřívání ekonomiky, ke kterému v období let 1994 až 1996 docházelo. I když jedinou složkou HDP, u které došlo v roce 1997 k meziročnímu propadu až o desetinu, byla tvorba hrubého kapitálu, zaznamenal celkově hrubý domácí produkt meziroční pokles o 0,7 %. To potvrdilo významný vliv investic na celkovou hospodářskou situaci české ekonomiky. V roce 1998 byly českou vládou zavedeny investiční pobídky pro zahraniční investory, díky nimž do země mířily přímé zahraniční investice, které v některých letech přesáhly i 10 % HDP. Ty se pak velkou měrou podílely na značném ekonomickém růstu.

Po překonání finanční krize se česká ekonomika dostala během roku 1999 do vzestupné fáze. Jedinou složkou HDP, která v období let 1999 až 2008 dosáhla meziročně záporných hodnot, byla tvorba hrubého kapitálu v letech 1999 a 2003. Po tomto propadu však měla rostoucí tendenci až k rekordnímu meziročnímu růstu v roce 2007 o 15,5 %. Pozitivní vývoj české ekonomiky přinášel i určitá negativa. Náklady na uskutečnění ekonomické transformace a rostoucí spotřební a investiční výdaje se negativně projevíly na růstu veřejného dluhu. Ten se od roku 1999 nedostal pod hranici 10 % HDP a jeho trend je rok od roku rostoucí. Ani nezaměstnanost v období let 1998 až 2004 nevykazovala pozitivní výsledky. Obecná míra nezaměstnanosti se v tomto období pohybovala

v průměru kolem 8 %. V roce 2004 se míra registrované zaměstnanosti vyšplhala až na 10,2 %, což je doposud její rekordní míra v ČR. Jinak se až do roku 2008 česká ekonomika vyvíjela stabilně s mírným tempem růstu. Rostoucí trend vývoje HDP byl zastaven až v roce 2009, kdy meziroční změna HDP dosáhla záporných hodnot. Českou ekonomiku již plně zasáhla světová hospodářská krize.

4.3.2 Slovenská republika

Novodobá historie samostatné Slovenské republiky se začala psát 1. ledna 1993, kdy došlo k rozdělení Československa na dva státní útvary. Do konce roku 1992 probíhaly transformační procesy v rámci federálního uspořádání. Do té doby tak proběhla úspěšná liberalizace i prvotní stabilizace hospodářství. Probíhající privatizační proces byl na Slovensku po březnu 1994 Mečiarovou vládou pro příliš rychlé tempo zrušen a nahrazen přímým prodejem vybraným vlivným investorům. To vedlo k úzkému propojení politiky s businessem, a k izolaci Slovenska ze strany zahraničních investorů. V druhé vlně privatizace byl zprivatizován majetek v účetní hodnotě 136,8 mld. Sk. V roce 1995 však byla kupónová privatizace s konečnou platností zrušena a nahrazena dluhopisovou metodou. Občanům, kteří se původně do kupónové privatizace zapojili, byly jako „odškodnění“ přiděleny dluhopisy ve výši 10 tis. slovenských korun s 5letou splatností.

Slovenská ekonomika utrpěla největší transformační propad z celé V4. V roce 1991 to bylo téměř 15 %. V roce 1994 již začal hrubý domácí produkt stoupat, podpořen hlavně nárůstem hodnoty čistého exportu a expanzivní fiskální politikou. Specifikem byl jeho skokový vývoj, kdy se míra meziročního růstu zvýšila z 1,9 % v roce 1993 na 6,2 % v následujícím roce. V prvním roce oživení to byl největší růst HDP ze všech tranzitivních ekonomik. Od roku 1995 rostly i výdaje na konečnou spotřebu a tvorbu hrubého kapitálu, který v roce 1996 meziročně vzrostl o téměř 40 %. V roce 1997 až 1999 však míra růstu HDP zaznamenala útlum. Rok 1998 přinesl tempo růstu s hodnotou 4 % a v roce 1999 již došlo k propadu na 0,2 %. Celkový pokles domácí poptávky byl udržován pouze vyšším vývozem zboží a služeb. Na vině poklesu tempa růstu v těchto letech jsou nedostatečné strukturální a institucionální změny, které nemohly přinést dlouhodobě udržitelný růst. Nízká liberalizace trhů vedla k růstu veřejných výdajů a k nutným restriktivním zásahům ze strany centrální banky. I umělé udržování neefektivních podniků bylo příčinou velmi nízké míry přílivu zahraničních investic. Až změna politické situace mohla přinést nutné

ekonomické reformy. Začala restrukturalizace bank a privatizace velkých státních podniků. Veřejné výdaje byly snižovány, to vedlo ke zvýšení soukromých investic. Úrokové míry postupně klesaly. Od roku 2000 nastala rostoucí tendence HDP a trvala až do roku 2007, kdy dosáhla jeho hodnota 10,7 %. Slovensko se tak stalo třetí nejrychleji rostoucí ekonomikou v Evropě.

I přes takto pozitivní růst HDP se nezaměstnanost dlouho nedostala pod 10 % a měla tak odlišný vývoj než v České republice. V roce 2001 se její míra blížila hodnotě 19,3 % a v průměru v období 1990 – 2009 dosáhla hodnoty 13,6 %. V období ekonomické expanze vykazovala ekonomika i vnější nerovnováhu. Běžný účet platební bilance k HDP převyšoval kritickou hodnotu 5 %. Po rozpadu Československa byla logicky největším obchodním partnerem Slovenska Česká republika. V roce 1993 činil její podíl na slovenských vývozech více než 42 %. Téměř poloviční podíl činily i vývozy do Ruska. Na konci sledovaného období, v roce 2009, už byly hlavním obchodním partnerem země EU, z nichž Česká republika měla 13% zastoupení.

Po rozdělení Československa zavedla nová centrální banka režim fixního kurzu a nutná stabilizační opatření i na Slovensku. S nástupem vlastní měny došlo k rychlému poklesu devizových rezerv, což centrální banka řešila devalvací koruny a dovozní přírůžkou. Díky měnové odluce od České republiky byla ještě v roce 1993 inflace spotřebitelských cen na hodnotě 23,3 %. Od následujícího období, až do roku 1996, však měla klesající úroveň s postupným snížením až pod 6 %. I po tomto období byla míra inflace příznivá s výkyvy v letech 1999, 2000 a 2003, které byly způsobeny deregulací cen nájemného a energií.

Ještě v roce 2008 hrubý domácí produkt meziročně vzrostl a nezaměstnanost vykazovala poprvé hodnotu pod 10 %. K 1. lednu 2009 vstoupilo Slovensko jako první člen Visegrádské skupiny do Evropské měnové unie a přijalo oficiální měnu euro. Obavy z růstu spotřebitelských cen se nenaplnily, a tak rok 2009 patřil k letům s nejnižší mírou inflace ve sledovaném období s hodnotou 1,6 %. I tempo růstu slovenské ekonomiky bylo v roce 2009 zastaveno světovou hospodářskou krizí.

4.3.3 Maďarsko

Maďarsko mělo v roce 1990 jinou výchozí situaci než ostatní členské státy Visegrádské čtyřky. Transformační procesy zde probíhaly postupně v malé míře již od

60. let minulého století. V roce 1990 již bylo téměř 60 % cen deregulovaných a podniky byly ve velké míře decentralizovány. Soukromé podnikání ve službách a obchodu se v Maďarsku začalo rozvíjet v 80. letech, v té době začala i tzv. spontánní privatizace. Podniky se přeměňovaly v akciové společnosti a dostávaly se do rukou samotných podnikových manažerů. Pod tlakem veřejného mínění se však od decentralizovaných privatizací upustilo a proces byl převeden pod kontrolu státu. V jeho režii pak probíhala privatizace převážně za účasti zahraničních investorů. Ze všech zemí V4 se tak Maďarsku v době transformace podařilo získat nejvíce přímých zahraničních investic. Restituční nároky na navrácení zkonfiskovaného majetku byly z důvodu obav o zpomalení celého privatizačního procesu kompenzovány zvláštním druhem cenných papírů ve formě certifikátů. Ty mohly být použity na nákup půdy, domů od místních samospráv nebo vyčleněného státního majetku.

Před rokem 1989 nebyla maďarská ekonomika zasažena tak velkými strukturálními deformacemi jako ostatní státy V4, trpěla však značnou ekonomickou nerovnováhou. Problémem byly deficity státního rozpočtu i obchodní bilance, vysoký zahraniční dluh a značný měnový převis. Nutná se jevila především stabilizace ekonomiky. Reformní plány však žádné stabilizační opatření neobsahovaly a řešení hospodářských problémů země byla neustále odsouvána. Politikům chyběl pro radiální změny politický kapitál⁷. Proto byla pro postupující transformační proces namísto šokové terapie zvolena strategie gradualismu.

I Maďarsko si v 90. letech prošlo hlubokou transformační recesí. Hrubý domácí produkt meziročně klesal až do roku 1993 a veřejný dluh v poměru k HDP v tomto roce dosahoval neuvěřitelných 86,7 %. Do Maďarska však proudily i přes velké zahraniční zadlužení další investice. Důvodem bylo i to, že Maďaři nežádali o snížení zahraničního dluhu, ale přistoupili na jeho splácení, což posílilo důvěru potenciálních investorů ze zahraničí. Dalším nepříznivým ukazatelem vykazovaným v tomto období byl i vývoj spotřebitelských cen. Inflace z roku 1991 ve výši 34,8 % klesla pod 10% hranici až v roce 2000.

Po změně politické reprezentace v roce 1994 se nová maďarská vláda rozhodla proti nepříznivému vývoji ekonomiky zasáhnout. V březnu 1995 byl přijat soubor

---

⁷ Pojem politický kapitál použil v souvislosti s rychlostí reformu polský ekonom a politik Lech Balcerowicz. Jednalo se o to, jak velkou měli politici důvěru lidí k provádění reformu. Podle její výše buď mohli, nebo nemohli uskutečňovat dalekosáhlé systémové změny (Holman, 2000).

stabilizačních opatření k zamezení dalšího prohlubování vnitřní i vnější nerovnováhy. Namísto gradualismu byla nově aplikována šoková terapie. Ministr financí Lajos Bokros připravil opatření, která zahrnovala 25% devalvaci měny, snížení pracovních míst ve státních podnicích o 15 %, dovozní přírážky, školné na vysokých školách a změnu štedré sociální politiky. Zaveden byl také kurzový režim posuvného zavěšení, kde byl maďarský forint průběžně devalvován podle inflace. Cílem restriktivních opatření byla podpora exportu, snížení poptávky po zboží ze zahraničí a omezení výdajů ze státního rozpočtu, čímž došlo i ke snižování veřejného dluhu. Růst ekonomiky započatý v roce 1994 přinášel kladné hodnoty meziročních změn hrubého domácího produktu, ale jeho tempo se zpomalovalo. Z téměř 3% růstu v roce 1994 klesla jeho hodnota v roce 1996 až k nule. Důsledkem zavedených restriktivních opatření klesala meziročně domácí poptávka i výdaje na konečnou spotřebu. Devalvace forintu navíc v letech 1995 a 1996 zvýšila inflaci na průměrnou hodnotu 26 %. V roce 1995 došlo ke značnému nárůstu exportu a v roce 1996 již bylo saldo čistého exportu kladné.

Mezidobí let 1997 a 2006 charakterizovalo maďarskou ekonomiku jako období střídání nižšího a vyššího růstu. Průměrný roční růst činil 4 %. V roce 1997 začala vlivem růstu HDP klesat nezaměstnanost a poprvé se tak dostala pod hranici 10 %. Postupný trend jejího snižování trval až do roku 2001, kdy dosáhla hodnoty 5,7 %. V roce 2001 začala Maďarská centrální banka používat pro kontrolu inflace režim jejího cílování při zachování režimu fixního kurzu. Inflace přestala ekonomiku výrazně zatěžovat a do roku 2005 klesla k hodnotám pod 4 %. Nárůst domácí poptávky způsobil výrazné zvýšení dovozů a tím snížení čistého exportu. Ten dosahoval záporných hodnot až do roku 2005. Běžný účet platební bilance v poměru k HDP se v letech 1998 až 2006 pohyboval v kritických hodnotách mezi 6,1 % a 8,6 %.

Díky vzrůstajícímu a nekontrolovatelnému zadlužování země přistoupila v roce 2007 vláda k dalším úsporným opatřením. Zvýšila daň z přidané hodnoty, příspěvky na sociální pojištění a ceny energií. Vlivem vypuknutí finanční krize v USA, a jejímu rozšíření do Evropy, došlo i k poklesu zahraničních investic a HDP se tak v roce 2007 propadl na pouhých 0,5 % meziročního růstu. Maďarsko bylo první zemí z Visegrádské skupiny, kterou světová hospodářská krize zasáhla. I její dopad byl v této ekonomice nejtvrdší.

4.3.4 Polsko

Podobně jako Maďarsko, i Polsko se snažilo zavádět tržní reformy již před začátkem transformace. Uplatňovaný režim tzv. tržního socialismu měl přinést nižší rozhodovací pravomoci státu v hospodářství, nárůst podílu soukromého vlastnictví a liberalizaci cen. Především s liberalizací cen však nesouhlasilo sílicí odborové hnutí, zvláště Nezávislý samosprávný odborový svaz Solidarnita, a pomocí stávek se snažilo vládu donutit ke zvýšení mezd, které by nárůst cen vyrovnalo. S těmito mzdovými kompenzacemi se však pozitivní efekt celého procesu na ekonomiku vytrácel. S růstem inflace dosahující průměrné výše 30 % narůstalo i zahraniční zadlužení. Jako první ze socialistických zemí, již v roce 1982, ohlásilo Polsko neschopnost splácet svůj zahraniční dluh, který v 80. letech narostl k hodnotě 60 % HDP. Přínosem prováděných reforem však bylo rozšíření soukromého sektoru, který na konci 80. let pojal 30 % pracovní síly s 20% podílem na hrubém domácím produktu.

Polsko bylo prvním státem z východního bloku, ve kterém došlo ke změně režimu. Svobodné volby v roce 1989 otevřely cestu i k tržnímu hospodářství. Na počátku transformace byla ekonomika ve velmi špatném stavu. Zvolená šoková terapie byla pro Poláky velmi bolestivá, mnohonásobně se zvýšily hlavně ceny všech základních potravin. Míra inflace v roce 1989 činila neuvěřitelných 640 %. Počátkem roku 1990 začal být realizován stabilizační program polského ministra financí Balcerowicze, který získal podporu Mezinárodního měnového fondu (Kolodko, 1990). V první fázi znamenal rychlou liberalizaci cen a mezd, devalvaci měny, restriktivní měnovou politiku, ukotvení měny na americký dolar a snížení dotací státním podnikům. Polský zlotý byl v letech 1989 a 1990 devalvován celkem o 85 %. Koncem roku 1991 Polsko rozhodlo o zavedení pevného ukotvení kurzu s pravidelnou devalvací 1,8 % měsíčně.

Polská „divoká privatizace“ se podobala té maďarské. Stejně jako při spontánní privatizaci v Maďarsku, i v Polsku docházelo k přeměně podniků v akciové společnosti bez možnosti kontroly akcií ze strany státu ještě před rokem 1989. V době transformace probíhala privatizace pomalu a těžkopádně. Privatizační zákon obsahoval tři koncepty. Zahrnovaly využití privatizačních metod, přechod vlastnictví zaměstnancům a privatizaci prostřednictvím volné distribuce majetku obyvatelům. V malé privatizaci bylo zprivatizováno 97 % malých provozoven, většinou vlastními zaměstnanci. Státem vlastněný průmyslový sektor byl privatizován částečně formou kapitálové privatizace,

kteřá znamenala komercionalizaci a odprodej akcií novému vlastníkovi a částečně formou likvidace neúspěšných podniků, které byly nabídnuty ostatním společnostem zahrnutých do privatizačních procesů. Až v roce 1995 došlo k zahájení masové privatizace formou omezené kupónové privatizace. V její druhé fázi, která začala v roce 1997, byly občanům nabízeny volně obchodovatelné akciové certifikáty, za které bylo možno zakoupit akcie polských národních investičních fondů. Restituční nároky začaly být v Polsku vypláceny až v roce 1996 ze zisků privatizace.

Polsko se po prudkém transformačním propadu HDP vrátilo k růstu produktu již v roce 1992 a bylo tak první zemí V4, která se vymanila z recese. Hlavním faktorem tohoto růstu byla rostoucí domácí poptávka. Ekonomika stále vykazovala vysoké meziroční nárůsty spotřebitelských cen, ale tempo bylo snižující. V roce 1997 se inflace dostala pod 15 % a o dva roky později již činila 7,2 %. Pomocí desinflační politiky se podařilo postupně snížit úroveň inflace až k hodnotám pod 2 % meziročního růstu v roce 2002 a jejich nízké hodnoty nadále udržet. Snížení míry inflace však přineslo i negativní důsledky ve zpomalení ekonomického růstu v letech 2001 a 2002. Stejně dopady mělo i posílení domácí měny, kdy hodnota dolaru mezi lety 2000 a 2001 klesla ze 4,35 USD/PLN na 4,09 USD/PLN.

V souvislosti se zpomalením tempa růstu HDP došlo i ke zvýšení nezaměstnanosti. Míra nezaměstnanosti se v období let 1990 – 1997 držela na průměrné hodnotě 14 %, ale po roce 2000 se její hodnoty opět zvýšily a v roce 2003 byly na úrovni téměř 20 %. Vstupem Polska do Evropské unie v roce 2004 se pro jeho občany otevřely pracovní trhy ve Velké Británii a v Irsku a postupně i v ostatních zemích EU a EHP. I to přispělo ke snižování nezaměstnanosti, která v roce 2008 dosáhla hodnoty 7,1 %.

V roce 2004 dosahovalo Polsko nejvyššího růstu ze zemí Visegrádské skupiny. Růst HDP činil 5,3 %. Vlivem přímých zahraničních investic a stoupající domácí poptávky rostl i v letech následujících a v roce 2007 dokonce o 6,8 %, tedy nejvíce v posledních 10 letech. Přímé zahraniční investice proudící do polské ekonomiky byly v absolutních hodnotách vyšší než v ostatních zemích V4, jejich podíl na HDP však oproti dalším zemím zaostával. Přitom kumulovaný růst hrubého domácího produktu byl ve sledovaném období ze všech zemí V4 nejvyšší. Ekonomika Polska vykazovala menší otevřenost než zbývající země. Zahraniční kapitál tedy nehrál tak velkou roli jako v ostatních transformujících se ekonomikách.

4.4 Ekonomický vývoj zemí V4 mezi lety 2009 a 2014

V následující části práce je řešena problematika vývoje vybraných makroekonomických údajů států Visegrádské skupiny. Analyzovanými ukazateli jsou: hrubý domácí produkt, inflace, nezaměstnanost a platební bilance.

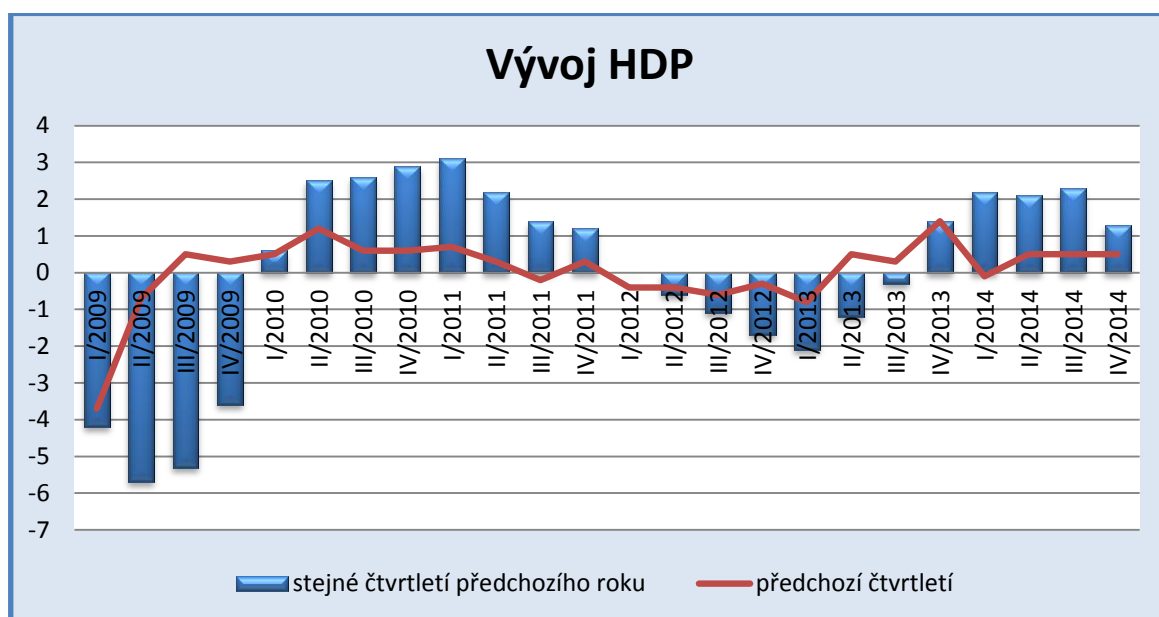
Jako hlavní ukazatel výkonnosti ekonomiky je zvoleno tempo růstu hrubého domácího produktu se zaměřením na jednotlivé výdajové položky. Ukazatelem nezaměstnanosti je v této práci obecná míra nezaměstnanosti, měřítkem inflace vývoj spotřebitelských cen. Analýza platební bilance je provedena pomocí podílu běžného účtu platební bilance na HDP.

4.4.1 Česká republika

Podklady pro zpracování kapitoly zabývající se vývojem české ekonomiky v období let 2009 až 2014 byly čerpány ze statistik OECD, České národní banky, Českého statistického úřadu a Ministerstva průmyslu a obchodu ČR. Ostatní zdroje budou v práci výslovně uvedeny.

Hrubý domácí produkt

Graf 1: Hrubý domácí produkt ČR v období 2009 – 2014 (změna v %, stálé ceny)

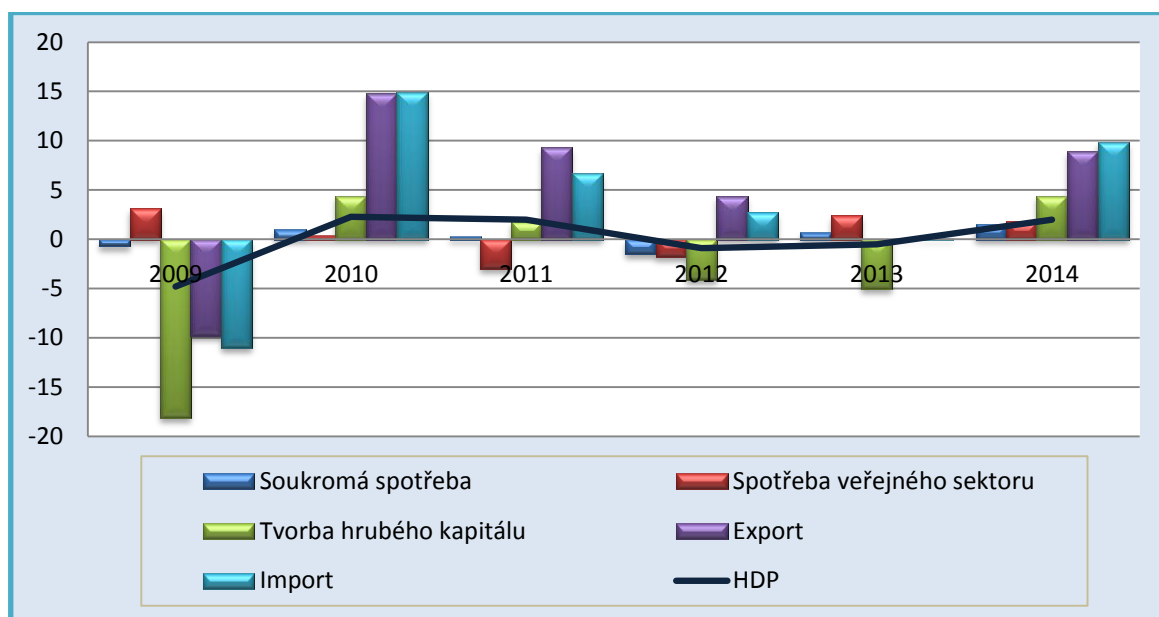

Zdroj: OECD (vlastní zpracování)

Rok 2009 patřil v novodobé historii České republiky mezi ekonomicky nejtěžší. I přes všechna přijatá opatření v rámci Národního protikrizového plánu vlády v tomto roce nebyla ani česká ekonomika ušetřena globální hospodářské recese. Po desetiletém období růstu poklesl její hrubý domácí produkt meziročně o 4,8 %. Už koncem roku 2008 se začaly projevovat potíže s odbytem exportně orientovaného průmyslu z důvodu oslabení zahraniční poptávky a v roce 2009 její pokles postupně zasáhl všechna odvětví. Výkonnost českého průmyslu meziročně oslabilo o více než 12 %. Největší meziroční pokles v rámci zpracovatelského průmyslu zaznamenala výroba strojů a zařízení. Pokles produktu jde připisat na vrub nízké investiční aktivity a propadu vnější poptávky. Nepříznivý vývoj výdajů do fixního kapitálu se počal již v roce 2008 a vlivem prohlubující se recese se tendence jeho poklesu v roce 2009 zvýraznila. Firmy vlivem menšího odbytu prováděly úsporná opatření, která znamenala přehodnocení jejich investičních záměrů i snížení stavu zásob. Celá složka tvorby hrubého kapitálu, který se propadal mezičtvrtletně po celý rok, ovlivnila negativně hospodářský růst o 4,6 procentního bodu. Vnější poptávka vykazovala ve čtvrtém čtvrtletí již mírné oživení. Při poklesu reálného vývozu i dovozu zboží a služeb snížil výkonnost ekonomiky i vnější sektor. Příznivý vývoj tak zaznamenaly pouze výdaje na konečnou spotřebu. Veškerý přírůstek byl ovšem zaznamenán veřejným sektorem, a to ve všech čtvrtletích roku 2009. Zatímco v posledních letech byly výdaje domácností hlavní růstovou složkou, pod vlivem recese a s nástupem zvyšující se nezaměstnanosti začaly domácnosti šetřit. Soukromá spotřeba se propadla do záporných hodnot již ve 2. čtvrtletí. Tento pokles však neměl na recesi významný vliv, čímž se česká ekonomika odlišovala od vývoje v řadě zemí EU, kde se právě pokles soukromé spotřeby podílel významně na poklesu HDP již v roce 2009. Zatímco v letech 2001 – 2008 rostla česká ekonomika rychleji než celek zemí EU, propad v roce 2009 byl stejný jako v EU-27. Tím se proces konvergence k úrovni EU zastavil. V tomto roce byl také zaznamenán rekordní deficit státního rozpočtu ve výši cca 200 mld. Kč způsobený mimořádným poklesem příjmů a růstem výdajů. Recesí postižení podnikatelé odvedli oproti předchozímu roku na dani z příjmů právnických osob o 36,4 % a na dani z příjmů fyzických osob o 10,9 % méně (MZV ČR, 2010).

Graf 2: Struktura výdajů HDP ČR v období 2009 - 2014 (meziroční změna v %)

Zdroj: OECD (vlastní zpracování)

Na dráhu růstu se po prudkém propadu vrátila česká ekonomika již ve 3. čtvrtletí roku 2009 a v roce 2010 se s růstem 2,3 % přiblížila dynamice roku 2008. Hlavní zásluhu na tom mělo oživení zahraniční poptávky, které přineslo rychlý růst produkce zpracovatelského průmyslu. Za rostoucí zahraniční poptávkou stál především nejvýznamnější obchodní partner - Německo, kterému v roce 2010 ekonomika vzrostla o 4,1 %, což bylo nejvíce v jeho sjednocené historii. Společně se zvýšeným zahraničním obchodem, který se vrátil svou dynamikou do předkrizových let, k růstu přispěly všechny výdajové položky. Celkově se do kladných čísel po propadu dostala i celková domácí poptávka, která meziročně vzrostla o 1,8 %. Tvorba hrubého kapitálu přispěla k růstu 0,9 p.b. při meziročním růstu 4,4 %, především díky doplňování zásob ve zpracovatelském průmyslu po jejich prudkém poklesu z roku 2009. Díky úsporným opatřením vlády, které vycházely z tzv. Janotova balíčku⁸, se zejména v důsledku snížení investic tempo růstu výdajů na konečnou spotřebu meziročně snížilo. V průběhu roku došlo k poklesu spotřeby a ve 4. čtvrtletí měla již na hospodářský růst negativní dopad. Meziročně si ještě udržela růst 0,8 %. Na straně nabídky byla situace oproti roku 2009 opačná. Hrubá přidaná hodnota rostla nejvíce ve zpracovatelském průmyslu (o více než 11 %). S oživením

⁸ Protikrizová úsporná opatření ministra financí Eduarda Janoty, která byla přijata v roce 2009.

ekonomiky v celé EU tak šlo zejména o odvětví exportně založená. Výrobě dopravních prostředků a s ní spojeným dodavatelským podnikům pomohlo zavedení šrotovného⁹ v zahraničí, zejména v Německu a na Slovensku. Na druhé straně došlo ke snížení stavebních zakázek vlivem nižší poptávky domácností a firem a při nepříznivém počasí se propadla i přidaná hodnota v zemědělství.

Na nižším tempu růstu v roce 2011 se podepsal hlavně útlum domácí poptávky. Po oslabení výdajů na konečnou spotřebu započatém již koncem roku 2010 došlo k poklesu i u tvorby fixního kapitálu. Domácí poptávce nepomohla k oživení fiskální konsolidace a jí ovlivněná napjatá příjmová situace domácností. Zatímco ještě v roce 2009 to byl veřejný sektor, který táhl konečnou spotřebu, v roce 2011 snížila vláda své výdaje meziročně o 3 %. Stejně jako opatrnost firem, i omezení staveb z veřejných prostředků tak způsobily pokles investiční aktivity a meziročně nižší růst fixního kapitálu. O růst se tak zasloužily výdaje na předzásobení a vývoj daní z produktů, zejména daně spotřební v reakci na avizovanou změnu sazeb k 1. lednu 2012. Meziroční růst 2 % na straně poptávky významně pokryl opět vnější sektor, a to 2,6 p.b., což bylo od roku 2005 nejvíce. Vlivem slabé domácí poptávky však v tomto roce rostl více vývoz (9,3 %) než dovoz, jež zpomalil na 6,7 %. Růst hrubé přidané hodnoty o 1,5 % zajistil zcela zpracovatelský průmysl. Svým růstem 9,8 % vyčníval nad ostatními odvětvími. Největší úlohu měla tradičně výroba motorových vozidel. Stavebnictví se z nižší poptávky stále nevymanilo a propad z důvodu nižší spotřeby domácností zaznamenal i obchod.

Celý rok 2012 probíhal mezičtvrtletní propad produktu a česká ekonomika se znovu vrátila do recese. Ve srovnání s rokem 2009 nebyla tak hluboká, ale o to delší. V záporných číslech se udržela po celých pět čtvrtletí, tj. včetně toho prvního v roce 2013. Meziročně se ekonomika propadla o 0,9 %. Podobný mezičtvrtletní vývoj měla i EU. Hlavní příčinou byla stále slábnoucí poptávka. I přes to, že se zhoršily odbytové možnosti na zahraničních trzích, výkonnostní pokles způsobila opět pouze poptávka domácí. Doznívající opatření přijatá v krizovém období, pokles reálné mzdy a rostoucí nezaměstnanost znamenala nejistotu u domácností i v podnikatelském sektoru. Konečná spotřeba se meziročně snížila o 1,6 % a prohloubila pokles z roku 2011. Podobnou měrou se snížily výdaje domácností i vlády. Oproti sníženým výdajům české vlády vykazovala

---

⁹ Šrotovné se stalo novým finančním nástrojem vlády ke zmírnění důsledků ekonomické krize. Šlo o příspěvek na nákup nového osobního automobilu při současném odevzdání starého na vrakoviště, kde je ekologicky zlikvidován.

EU jako celek v každém čtvrtletí mírné přírůstky této položky. Zejména německá ekonomika se snažila v době recese neoslabovat výdaje veřejného sektoru. Tvorba hrubého kapitálu se meziročně propadla o 4,1 % a klesala po celé období roku 2012. Zpomalil se růst výdajů do strojů a zařízení, poklesly investice do dopravních prostředků a budov. Stav zásob se snížil téměř o 15 mld. Kč. Zahraniční obchod si udržel mírné meziroční přírůstky každé čtvrtletí. Díky provázanosti dovozů a vývozu si při evropském propadu udržely české dovozy kladný růst. Meziroční nárůst u vývozu (4,3 %) i dovozů (2,7 %) se však oproti předchozím obdobím snížil. Hrubá přidaná hodnota meziročně klesla ve všech odvětvích, nejvíce se stále propadalo stavebnictví.

Stejně jako v předchozím roce, i v roce 2013 hrubý domácí produkt klesal. Pokles byl ovlivněn vývojem v 1. čtvrtletí, kdy mezičtvrtletně klesl o 0,8 %, do konce roku pak vykazoval mírný růst. V posledním čtvrtletí roku se dynamika růstu zvýšila až na 1,4 %, což byl od nástupu hospodářské krize nejlepší výsledek. Při srovnání s růstem HPH (0,7 %) je však zřejmé, že hlavní podíl na tomto významném tempu měl, namísto vyššího ekonomického výkonu, nárůst salda daní z produktů a dotací na produkty. Stejně jako v roce 2011 došlo ke konci roku k velkému předzásobením tabákovými výrobky, ze kterých byla odvedena spotřební daň před jejím navýšením v roce 2014. Na meziročním poklesu HDP se podílela domácí i zahraniční poptávka. Výdaje na konečnou spotřebu vzrostly o 1,2 %, když zásluhu na tom měl, od roku 2009 poprvé, hlavně veřejný sektor. Splnily se tak sliby vlády z roku 2012 o navýšení veřejných nákladů. Podle guvernéra ČNB přispěly k mírnému růstu i nápravy škod po povodních, které sice snížily celkové bohatství země, ale zároveň zvýšily technickou úroveň infrastruktury (Hasíková, 2013). Domácnosti sice výdaje na spotřebu také meziročně zvýšily a dostaly se z červených čísel, situace se však od začátku projevů krize nezměnila. Domácnosti stále šetřily a nebyly ochotny tolik utrácet. Hlavní brzdou rozjezdu ekonomiky byl ale propad výdajů do hrubého kapitálu, který se meziročně snížil o dalších 5 %. Důvody jsou podobné jako u výdajů na spotřebu stále stejné. Nízká důvěra ekonomických subjektů a opatrnost při investičním rozhodování. Špatná vnější poptávka poznamenala i vývoj zahraničního obchodu. Ten na rozdíl od předchozích období výkon ekonomiky oslabil. Vývoz stagnoval a import vykázal pouhou desetinu procenta růstu. Stejně jako ostatní výdajové položky i exportní výkonnost se během roku zlepšovala a slibovala oživení obchodu. Na straně nabídky poklesly kromě

odvětví peněžnictví a pojišťovnictví všechna ostatní a jejich nárůst koncem roku nemohl kompenzovat poklesy z jeho první poloviny.

Předznamenáný vývoj z konce roku 2013 pokračoval i v roce následujícím. Hrubý domácí produkt meziročně vzrostl o 2 % a nárůst byl zaznamenán ve všech čtvrtletích. Meziroční zpomalení růstu ve 4. čtvrtletí bylo podstatně ovlivněno vysokou srovnatelnou základnou z předchozího roku vlivem výše zmíněného nerovnoměrného výběhu spotřební daně z tabákových výrobků. Toto dokládá i mezičtvrtletní propad ze začátku roku 2014, když tendence se po zbytek roku držela na 0,5% růstu. O obrat ve vývoji HDP se zasloužila domácí poptávka. Celkové výdaje na konečnou spotřebu se podílely na růstu 1,3 p.b. Váhově významnější spotřeba domácností se na tom podílela dvěma třetinami. Nárůst výdajů domácností byl od nástupu recese procentně nejvyšší, meziročně vzrostly o 1,5 %. Lidé začali pociťovat celkové oživení ekonomiky a zvýšil se tak jejich zájem o produkty dlouhodobé spotřeby a služby. Díky investičnímu kapitálu došlo ke zvýšení výdajů na tvorbu hrubého kapitálu. Na jejich růstu se příznivě podílelo i čerpání prostředků z evropských strukturálních fondů a po delší době tak rostly stavební investice a investice do strojního vybavení. Lepší výsledek položky hrubého kapitálu tlumil pokles zásob, který se koncentroval do zboží. Výkonu ekonomiky ubral zahraniční obchod se zbožím a službami. Vlivem rostoucí domácí poptávky a nižší růstové dynamice v zemích EU předběhl dovoz (růst o 9,8 %) vývoz (8,9 %), když rozdíl během roku narůstal hlavně v bilanci služeb. O růst hrubé přidané hodnoty se zasloužil hlavně obnovený zpracovatelský průmysl a růst stavebnictví.

Nezaměstnanost

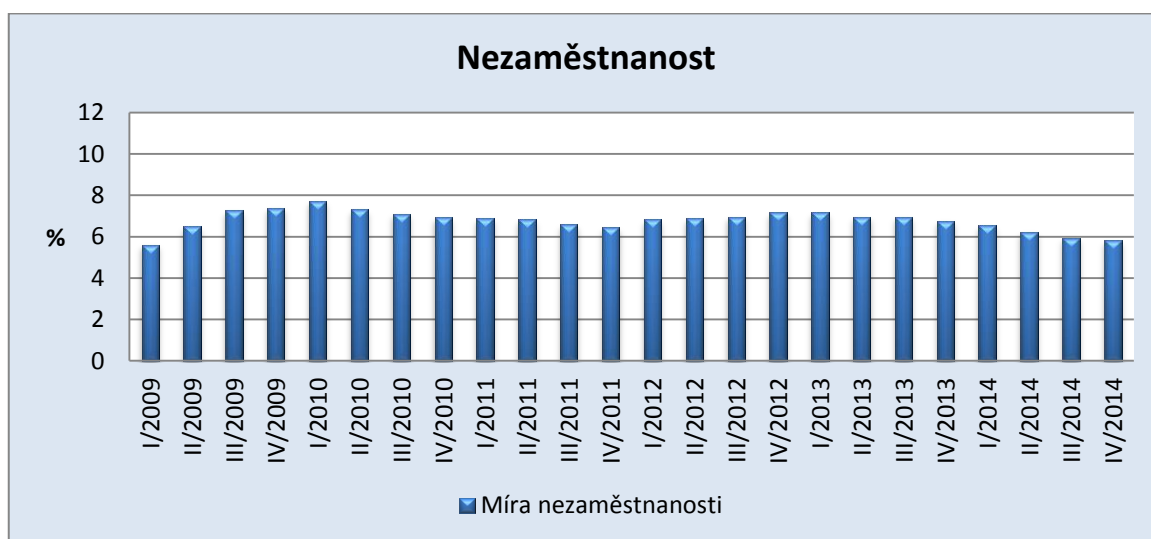
Negativním dopadem probíhající recese byla snížená poptávka po pracovní síle. To se odrazilo v redukcii zaměstnanosti v roce 2009, kdy se počet zaměstnaných osob meziročně snížil o 1,4 %. Problémy, které recese přinesla, byly rychlý úbytek pracovních míst a pozvolné, ale dlouhotrvající propouštění. S poklesem počtu zaměstnanců rostl počet podnikatelů, což může signalizovat tlak zaměstnavatelů na snižování nákladů využíváním tzv. Švarcsystému¹⁰. Slibně se vyvíjející nezaměstnanost koncem roku 2008 už od ledna

---

¹⁰ Švarcsystém je označení způsobu ekonomické činnosti, při které fyzické osoby vykonávají pro zaměstnavatele činnosti jako jeho zaměstnanci, ale vystupují jako osoby samostatně výdělečně činné. Od roku 2012 je tento systém v ČR nelegální.

roku následujícího strmě rostla. I když se v posledním čtvrtletí roku tempo růstu snížilo, v prosinci vzrostla meziročně míra registrované nezaměstnanosti o 3,2 p.b. V porovnání s ostatními evropskými zeměmi si Česká republika stála poměrně dobře (Morávek, 2009). Míra nezaměstnanosti v ČR vzrostla více, než byl průměrný růst v celé EU, její celková průměrná výše však byla o 2,3 p.b. nižší a dosahovala 6,7 % (oproti 9 % v EU-27).

Graf 3: Vývoj nezaměstnanosti v ČR v období 2009 – 2014 (čtvrtletní vývoj v %)

Zdroj: OECD (vlastní zpracování)

K nevyššímu meziročnímu poklesu zaměstnanosti došlo na přelomu roku 2009 a 2010, tj. v období, které již přineslo ekonomické oživení. Opožděná reakce na trhu práce je dána jednak sociální citlivostí a pak i právní legislativou, které rozhodnutí o propouštění zaměstnanců oddalují. I když se průměrná nezaměstnanost zvedla na 7,3 %, byla stále pod úrovní zemí EU. Nejvíce nově hlášených nezaměstnaných osob bylo, stejně jako v roce 2009, z odvětví průmyslu, zejména zpracovatelského. V roce 2010 se průměrná mzda meziročně zvýšila, rostla ovšem pouze v podnikatelské sféře. Veřejný sektor již začal s úspornými opatřeními a reálná mzda se tady meziročně propadla o více než 2 %.

V první polovině roku 2011 se míra nezaměstnanosti pohybovala mezi 6,8 % a 7 %. Od 3. čtvrtletí klesla a její poslední měsíční hodnoty vykazovaly míru 6,5 %. V souvislosti s klesajícím výkonem české ekonomiky i zpomaleném růstu v eurozóně byli čeští zaměstnavatelé pesimističtí a opatrní ohledně přijímání nových zaměstnanců. S tím

souvisí i opatrnost s navyšováním mezd. V tomto roce ještě nominální i reálné mzdy rostly, ale jejich zvýšení si mohly dovolit pouze velké a středně velké společnosti.

V roce 2012 se meziroční průměrná míra nezaměstnanosti oproti předchozímu roku zvýšila z 6,7 % na 7 % a její průběh již nebyl tak příznivý. Rostla rovnoměrně po celý rok a v posledním čtvrtletí dosahovala výše 7,2 %. Nezaměstnanost byla stále ovlivněna stagnujícím vývojem české ekonomiky, který vykazoval meziroční pokles hrubého domácího produktu. Velkým problémem na trhu práce se stává rostoucí nezaměstnanost mladých lidí do 25 let, která meziročně roste, a řeší ji téměř všechny státy Evropské unie. Meziroční nárůst nominálních mezd byl opět sražen vysokou inflací a reálně tak mzdy poklesly.

V roce 2013 vzrostl počet zaměstnaných osob nejvíce za posledních pět let, nejvyšší nárůst byl v 1. a 2. čtvrtletí. Tento vývoj, neobvyklý v období poklesu ekonomiky, souvisel především s nárůstem počtu pracovních míst na kratší pracovní dobu. Průměrná míra nezaměstnanosti byla stejná jako v předchozím roce, měsíční vývoj měl ale opačnou, tedy klesající tendenci. Důvod lze nalézt v postupném oživování ekonomiky. Ubyly i počty dlouhodobě nezaměstnaných, jejich podíl je však stále vysoký, přesahuje 40% hranici. Míra nezaměstnanosti v ČR byla pátá nejnižší v Evropské unii, kde činila v průměru 10,9 %. I přes příznivou míru nezaměstnanosti a snižující se inflaci reálné mzdy oproti roku 2012 opět klesly.

Míra zaměstnanosti je již čtvrtým rokem na vzestupu a v roce 2014 tomu nebylo jinak. Její míra činila 69,8 % a dosáhla tak nejvyšší úrovně od roku 1993. Po dvouletém propadu zaznamenala ekonomika opětovný růst. To se samozřejmě odrazilo i ve vývoji nezaměstnanosti a její průměrná míra v tomto roce dosahovala hodnot 6,1 %. V prosinci již vykazovala hodnotu 5,8 %, což znamenalo snížení oproti stejnému období předchozího roku o 0,9 p.b. Zvýšil se i počet pracovních míst a na jedno volné pracovní místo připadalo v průměru 9 uchazečů (oproti 17 ve stejném období roku 2013). Se zvýšenou poptávkou na trhu práce rostly i mzdy, a to jak nominálně, tak po dvou letech i reálně.

Inflace

Ekonomická recese srazila v roce 2009 ceny téměř všech komodit a zlevnila ceny výstupů. Slabá domácí poptávka, vývoj v zahraničí a slabší kurz koruny znamenaly hráz

dovozu inflace. Od ledna měla inflace klesající tendenci a dosáhla od roku 1989 na druhou nejnižší roční hodnotu, nižší byla pouze v roce 2003 (0,1 %). Ke zpomalení růstu spotřebitelských cen došlo v celé Evropské unii, v České republice byla inflace vlivem omezení administrativních zásahů z roku 2008 oproti EU poloviční. Zpomalování dynamiky meziročního růstu skončilo v září na nulové hodnotě a v říjnu se růst cen propadl o 0,2 %. Tím deflační tlaky skončily. Meziroční průměrný nárůst činil 1 %. Hlavním zdrojem inflace v roce 2009 byl sektor bydlení, kde rostly ceny elektřiny a tepla a především regulované nájemné (za rok v průměru o 27,1 %). Naopak ceny zemního plynu, potravin a dopravy měly výrazný protiinflační vliv. Stejně tak působily vlivem celosvětového hospodářského útlumu i ceny dovozní, které se promítaly do cen tuzemských průmyslových výrobců.

Graf 4: Vývoj spotřebitelských cen v ČR v období 2009 - 2014 (změna v %)

Zdroj: OECD (vlastní zpracování)

Zlepšení ekonomické situace v roce 2010 znamenalo zvýšenou poptávku po surovinách a poměrně rychlý růst cen na komoditních trzích. Tento vývoj se začal projevovat i ve spotřebitelských cenách. Index spotřebitelských cen tempo růstu zdvojnásobil, stále však byl o 0,9 p.b. pod průměrem zemí EU-27. Průměrná meziroční inflace byla 1,5 %. Počátkem roku inflace stagnovala, skokově pak narostla v červenci na

1,9 % a do konce roku meziročně vzrostla až na 2,3 %. Na vývoj spotřebitelských cen působilo zejména zvýšení obou sazeb daně z přidané hodnoty (zvýšené z 19 na 20 % a snižené z 9 na 10 %) a zvýšení spotřebních daní u pohonných hmot, alkoholických nápojů a tabákových výrobků. Hlavním zdrojem růstu cenové hladiny zůstával, i přes snížení cen energií, sektor bydlení. Zmíněné zvýšení spotřebních daní a daně z přidané hodnoty zvedlo celkovou úroveň spotřebitelských cen u alkoholu, tabáku a v dopravě. Ve druhé polovině roku pak s rostoucími cenami zemědělských výrobců rostly i ceny potravin. Zlepšená situace na světových trzích pak znamenala v průběhu roku i nárůst dovozních cen.

Dovozní ceny rostly i v roce 2011. Růst byl tažen vysokými cenami surovin na světových trzích a oslabováním měnového kurzu koruny. Hlavním faktorem růstu inflace tak zůstaly světové ceny komodit, především ropy. Hladinu spotřebitelských cen ovlivnily zejména ceny potravin, hlavně v závěru roku, vlivem plánovaného navýšení snížené sazby DPH. Ceny rostly i v oddílu bydlení díky růstu energií i regulovaného nájemného, v dopravě vlivem rostoucích cen pohonných hmot. Ty ovlivňovaly i ceny průmyslových výrobců, které je promítly do svých produktů a znamenaly nejvyšší meziroční vzestup od roku 2005. Přesto se držela inflace ve srovnání se světem stále nízko. Tlak na ni byl tlumen nízkou spotřebou domácností související s nedostatečným růstem reálných mezd a slábnoucí ekonomikou. Mezi lednem a zářím dosahovala průměrného růstu 1,8 %. V posledním čtvrtletí zaznamenala průměrný meziroční nárůst na 2,4 %, a roční průměr tak dosáhl konečné hodnoty 1,9 %.

Rok 2012 znamenal vysoké tempo meziročního růstu inflace, kdy do října toho roku přesahovala 3% hranici. Konec roku přinesl snížení meziroční dynamiky růstu, který byl poznamenán vyšší základnou v listopadu a prosinci předchozího roku. Výši inflace ovlivnily především rostoucí ceny energií a další deregulace nájemného. Společně s nákladovými faktory to pak bylo zejména lednové zvýšení snížené sazby DPH z 10 na 14 %. To zdražilo zejména potraviny a léky. V oddíle zdraví se promítlo i zvýšení regulačních poplatků ve zdravotnictví. Výraznějšímu růstu spotřebitelských cen tak bránila stále nízká spotřebitelská poptávka a snížení cen energetických surovin na světových trzích. Průměrná míra inflace skončila na hodnotě 3,3 %, což bylo nejvíce za poslední čtyři roky.

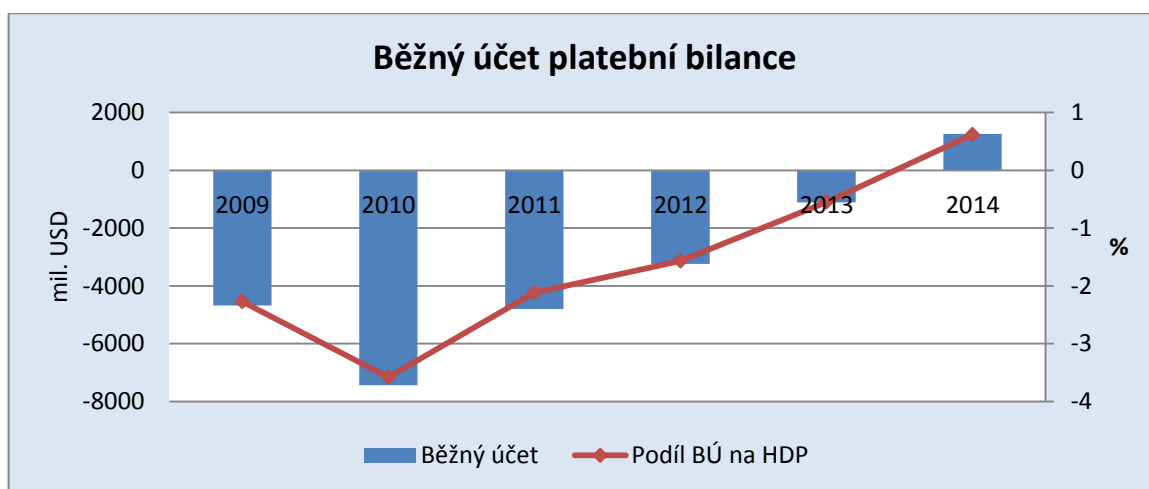
Cenovou hladinu v roce 2013 zvedaly, stejně jako v předchozích dvou letech daně, regulované ceny a ceny potravin. Poptávka domácností byla stále nízká. Od počátku roku zůstávala inflace pod 2% hranicí. Důvodem byla i vysoká statistická základna z předchozího roku. Zpomalené tempo růstu pokračovalo téměř ve všech oddílech spotřebního koše. V říjnu klesl meziroční růst až na 0,9 % a Česká národní banka přistoupila pod vlivem prognóz z nebezpečí deflace k intervenci a k oslabení koruny. Zdůvodněním centrální banky byla podpora spotřeby. I přes rychlé zdražení pohonných hmot a dovážené elektroniky a potravin zůstala inflace do konce roku na nízké úrovni a její roční výše dosahovala průměrné hodnoty 1,4 %.

V roce 2014 se meziroční inflace propadla o 1 p.b. Zrušení regulačních poplatků ve zdravotnictví, malá dynamika růstu cen potravin, alkoholu, tabáku i služeb podporovala nižší tendenci k růstu spotřebitelských cen. Poprvé od roku 1993 došlo ke snížení cen energií (o více než 10 %). Navzdory oslabené koruně se inflace propadla v polovině roku k nule. Zpomalený růst cen způsobovala i dlouhodobá dezinflace v eurozóně a světové ceny ropy, které se během roku propadly na polovinu. Koncem roku se tak do rychlejšího růstu projeví dražší dovozy, ale nadprůměrná úroda v zemědělství a dovozní sankce ze strany Ruska poslaly opět inflaci dolů. Zatímco spotřebitelské ceny se dařilo držet nad úrovní deflace, i když nebyl plněn cíl centrální banky, ceny průmyslových a zemědělských výrobců se propadly do záporných hodnot.

Platební bilance

Míru vnější rovnováhy ekonomiky sleduje indikátor podílu běžného účtu na hrubém domácím produktu (viz graf 5). Ve sledovaném období se hodnota tohoto indikátoru pro Českou republiku vyvíjela příznivě - v rozmezí od -2,27 % v roce 2009 do 0,61 % v roce 2014 s průměrnou hodnotou -1,58 %. Při předpokladu platnosti doporučené 5% hranice deficitního podílu BÚ na HDP k udržení vnější rovnováhy zemí je tento výsledek uspokojivý.

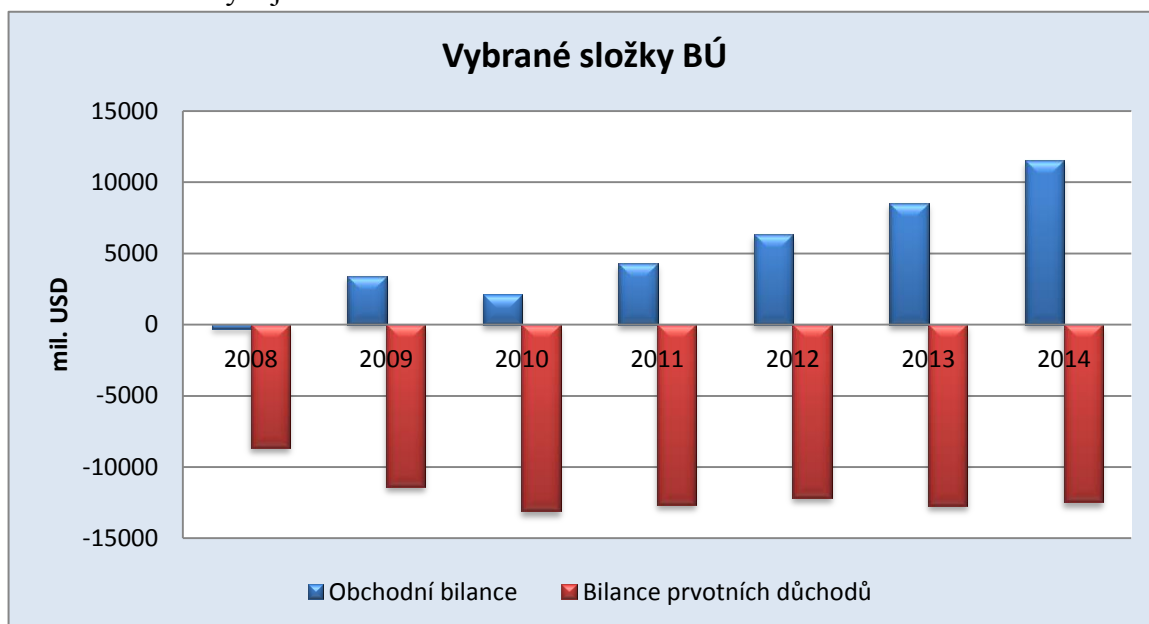
Graf 5: Podíl běžného účtu platební bilance ČR na HDP v letech 2009 – 2014

Zdroj: OECD, vlastní zpracování

Kladnou stránku salda běžného účtu zajišťuje výkonová bilance, a to v obou jejích složkách. Bilance služeb přispívala ke zlepšování salda BÚ v celém období téměř rovnoměrně. Obchodní bilance, více ovlivněná hospodářskou krizí, měla po propadu v roce 2008 a mírném snížení v roce 2010 vzrůstající tendenci. Faktorem, který dlouhodobě negativně ovlivňuje konečné saldo BÚ, je bilance prvotních i druhotných důchodů, ve sledovaném období zejména výplaty dividend z přímých investic do zahraničí.

Graf 6: Vývoj základních složek běžného účtu PB ČR v letech 2008 – 2014

Zdroj: OECD, vlastní zpracování

Z grafu 6 lze vyčíst meziroční zlepšení obchodní bilance v roce 2009, kde byly výsledky zahraničního obchodu ovlivněny poklesem zahraniční i domácí poptávky, na druhé straně růstem exportu nových osobních automobilů do zemí s podporou jejich prodeje i vývojem směnných kurzů koruny, která vůči euru i americkému dolaru výrazně oslabila. Celkově došlo k meziročnímu snížení jak vývozu, tak dovozu. Samotná obchodní bilance však vykazala, do té doby, rekordní přebytek. Schodek bilance prvotních důchodů zaznamenal meziročně nárůst o třetinu, investující firmy v ČR se vrátily k výplatě zisků do zahraničí. Velký pokles na druhé straně zaznamenaly výnosy subjektů investujících v zahraničí. Na straně nákladů zůstal zisk plynoucí investorům na stejné úrovni, jako v předchozím období, snížily se však vyplácené dividendy ve prospěch reinvestovaného zisku.

V roce 2010 se objem dovozů zvýšil více než objem vývozu. Vývoz zboží byl ovlivněn růstem produkce v průmyslu především díky rostoucí zahraniční poptávce v souvislosti s oživením světové ekonomiky. Vyšší dynamika růstu dovozů byla způsobena zejména cenovými vlivy. Saldo obchodní bilance tak bylo oproti roku 2009 nižší. Deficit bilance prvotních důchodů se meziročně zvýšil opět v důsledku poklesu důchodů z přímých investic na straně výnosů.

Od roku 2011 se začal projevovat rostoucí objem vývozu zboží, což přineslo pozitivní vliv na saldo obchodní bilance. Současně s tím došlo k mírnému zlepšení schodku bilance prvotních důchodů. K podobnému vývoji došlo i v roce 2012, reálný růst vývozu byl však korigován negativním vlivem směnných relací.

V roce 2013 se rostoucí trend výkonové bilance nezměnil, a to ani při stagující vývozu a dovozu. Ve čtvrtém čtvrtletí přispěla k nárůstu nominálních obrátů zahraničního obchodu depreciační koruny. V listopadu 2013 provedla ČNB intervenci k oslabení české koruny vůči euru. Výrazně se však zvýšily také vyplácené dividendy z přímých zahraničních i portfoliových investic do zahraničí, což negativně ovlivnilo i celkové saldo prvotních důchodů.

V roce 2014 zakončila česká ekonomika zahraniční obchod do té doby nejvyšším saldem obchodní bilance. To bylo důsledkem růstu vnější poptávky, oslabené české koruny i poklesu cen komodit na světových trzích. Výrazné zvýšení přebytku obchodní bilance tak

při mírné stagnaci salda prvotních důchodů stačilo, aby běžný účet dosáhl poprvé od roku 1993 kladných hodnot.

Ve zbožové struktuře byl v celém období rozhodující přebytek dosažen v obchodu se stroji a dopravními prostředky, ve skupině, která má ve vývozu i dovozu nejvýznamnější podíl. Naopak pasivní saldo měla skupina minerálních paliv. Rozhodující podíl zahraničního obchodu se uskutečňuje se zeměmi EU, s nimiž má ČR kladné saldo. Do těchto zemí směřovalo více než 80 % vývozu, o něco menší podíl tvoří odtud dovezené zboží. Největšími obchodními partnery České republiky jsou dlouhodobě Německo (cca 30% podíl), a Slovensko. Největší pasivní bilanci má s asijskými ekonomikami a s Ruskem.

Tabulka 1: Otevřenost české ekonomiky (poměr vývozu k HDP)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
HDP *)	282 168,6	283 342,8	300 232,2	300 939,8	304 418,2	319 599,5
Vývoz (X) *)	165 951,0	187 507,0	215 012,7	230 622,3	235 215,5	267 880,4
X/HDP v %	58,8	66,2	71,6	76,6	77,3	83,8

Zdroj: OECD, vlastní zpracování

*) v mil. USD

Globální hospodářská krize se v roce 2009 projevila i zhoršením míry otevřenosti české ekonomiky. Poměr vývozu na HDP klesl meziročně o 4,6 p.b. S rostoucím objemem zahraničního obchodu se zbožím a službami rostla každoročně i míra otevřenosti ekonomiky. Během období let 2009 – 2014 vzrostla o 25 procentních bodů na 83,8 %. Tato čísla již představují značnou závislost české ekonomiky na vývozu.

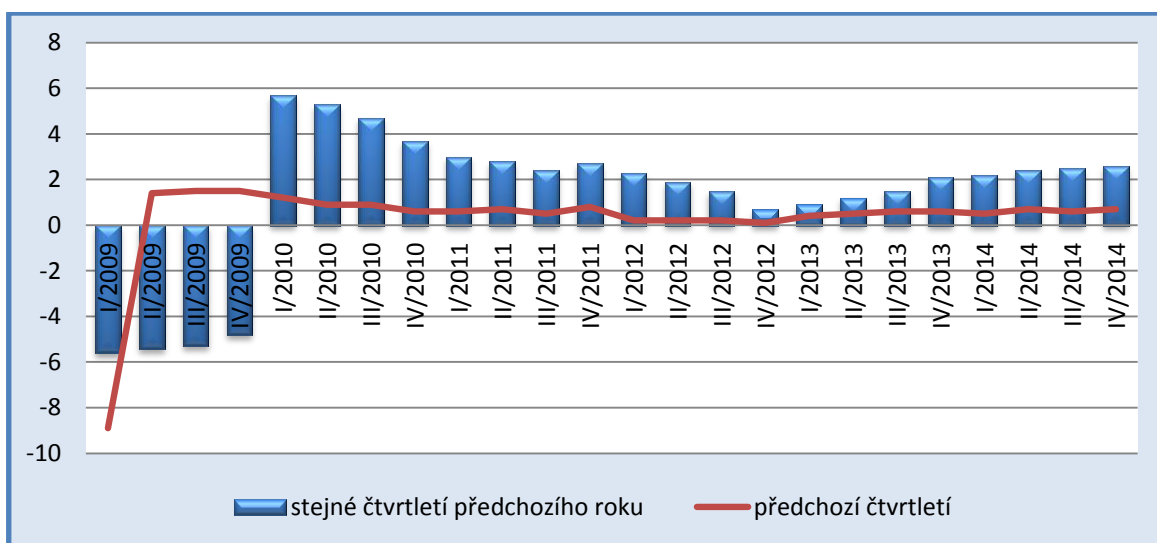
I přes to, že se platební bilance ČR dlouhodobě potýkala s deficitem běžného účtu, byl schodek financován přílivem dlouhodobého nedluhového kapitálu. Na krytí záporného salda běžného účtu se podílel především příliv přímých zahraničních a portfoliových investic.

4.4.2 Slovenská republika

Podklady pro zpracování kapitoly zabývající se vývojem slovenské ekonomiky v období let 2009 až 2014 byly čerpány ze statistik OECD, Ekonomického ústavu SAV, Národní banky Slovenska a Statistického úřadu SR. Ostatní zdroje budou v práci výslovně uvedeny.

Hrubý domácí produkt

Graf 7: Hrubý domácí produkt Slovenska v období 2009 - 2014 (změna v %, stálé ceny)

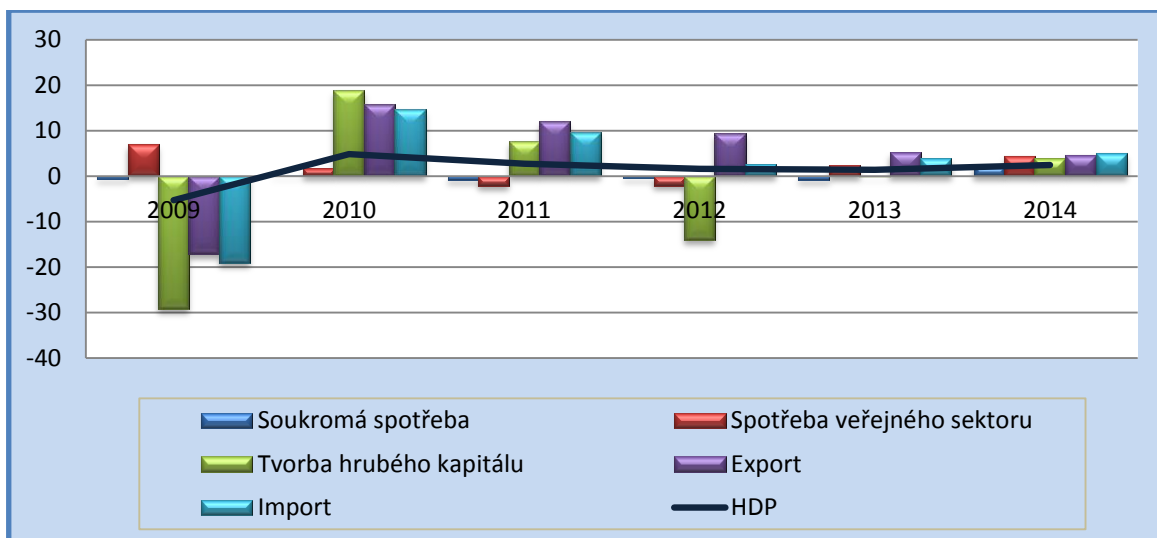

Zdroj: OECD (vlastní zpracování)

Po několikaletém období výjimečného hospodářského růstu dopadla i na slovenskou ekonomiku na přelomu let 2008 a 2009 světová hospodářská krize. Pokles hrubého domácího produktu byl na Slovensku v roce 2009 větší (5,3 %), než byl průměrný pokles v EU-27 (4,5 %). Z pohledu jednotlivých čtvrtletí roku 2009 se meziroční pokles HDP postupně zmiřňoval z 5,6 % v 1. čtvrtletí na 4,8 % ve 4. čtvrtletí. Tvorba HDP byla negativně ovlivněna přidanou hodnotou, která meziročně poklesla o 5,1 %. Snížení výkonnosti ekonomiky neprobíhalo v jednotlivých odvětvích stejně, její pokles i časový průběh byl rozdílný. Zatímco zpracovatelského průmyslu se recese dotkla už ve 3. čtvrtletí roku 2008, stavebnictví a služby byly postiženy až začátkem roku 2009. I ve slovenské otevřené ekonomice byla postižena nejvíce právě proexportní odvětví. Potřebná restrukturalizace postihla nejvíce strojírenský a automobilový průmysl, a to hlavně jejich

subdodavatele. Vliv na postupný pokles výkonnosti měl i lednový výpadek dodávek plynu z Ruska (IOZ, 2010).

Graf 8: Struktura výdajů HDP Slovenska (meziroční změna v %)

Zdroj: OECD (vlastní zpracování)

Pokles HDP se projevil nerovnoměrně i v jeho složkách na straně poptávky. Razantně se změnila investiční poptávka, což se projevilo v silném poklesu tvorby hrubého kapitálu o 29,2 %. Společně s investicemi se snižoval i stav zásob. Z hlediska věcné struktury rostla THK pouze v odvětví strojů a zařízení, což svědčí o pokračující modernizaci slovenského hospodářství i v době recese. S poklesem zaměstnanosti, zpomalením růstu mezd a poklesem spotřebitelské důvěry se meziročně propadly výdaje na konečnou spotřebu domácností o 0,5 % a spotřebu táhl pouze veřejný sektor, podpořený protikrizovými opatřeními fiskální politiky. Na změnu HDP měl stále pozitivní vliv čistý vývoz, i když meziroční změna u vývozu (-17 %) i dovozu (-19,1 %) také znamenala značný pokles zahraničního obchodu. Kladný příspěvek čistého exportu k HDP činil 0,5 p.b. Schodek státního rozpočtu se v roce 2009 prohloubil o 2,088 mld. EUR oproti roku 2008. Saldo veřejných financí vyjádřené poměrem k HDP činilo 6,8 %. Jeho růst byl vyvolán zmenšením příjmů v důsledku poklesu HDP, zejména propadem korporátních i osobních daní (Závorská, 2011). Slovenská vláda během roku schválila několik protikrizových opatření. Nejvýznamnějšími byly tzv. balíčky na podporu zaměstnanosti

a exportu, balíček daňových opatření pro podporu podnikání a opatření v automobilovém průmyslu ve formě tzv. šrotovného. Tolik diskutované šrotovné však pro automobilový průmysl v konečném důsledku tolik očekávané oživení nepřineslo. Zatímco podniky v Německu i České republice vyráběly a rozšiřovaly výrobu, těm na Slovensku nepomohlo ani toto zavedené opatření.

V úhrnu se vývoj výkonnosti ekonomiky v roce 2010 projevoval velice příznivě. Hrubý domácí produkt meziročně vzrostl o 4,8 %, což je v porovnání s ostatními zeměmi EU (2,1 %) druhý nejlepší výsledek. Rychleji rostlo pouze Švédsko (6 %). Slovensko se s důsledky recese vyrovnalo rychle a vrátilo se z hlediska tvorby hrubého domácího produktu téměř na úroveň roku 2008. Z pohledu jednotlivých čtvrtletí se růst HDP meziročně mírně zpomaloval z 5,7 % v 1. čtvrtletí na 3,7 % ve 4. čtvrtletí. Na straně poptávky mělo na růst vliv hlavně oživení poptávky ze zahraničí, která zvýšila exportní výkonnost ekonomiky a znamenala růst objemů vývozu zboží a služeb o 15,7 %. U domácí poptávky přispěly k růstu všechny jeho složky. Nejvíce (o 18,8 %) rostla tvorba hrubého kapitálu a přispěla k růstu 4,4 p.b. Vlivem oživení ekonomiky se zvýšila investiční poptávka, zejména investic do strojů a zařízení, i stav zásob. Výdaje na konečnou spotřebu za rok 2010 rostly ovšem pomalu. Jejich mezičtvrtletní výsledky znamenaly střídavě stagnaci a mírný propad. Zlepšující se ekonomická situace se sice promítla i do trhu práce, ale stále vysoká nezaměstnanost a nízká důvěra spotřebitelů růst spotřebních výdajů tlumily. Tvorbu HDP příznivě ovlivnil i vývoj hrubé přidané hodnoty, která meziročně vzrostla o 4,9 %. Na straně nabídky se v jednotlivých odvětvích ekonomika vyvíjela opět rozdílně. Zatímco průmysl a služby meziročně rostly o pětinu, zemědělství se hlavně vlivem nízké úrody propadlo až o 15 %.

V roce 2011 pokračoval růst hrubého domácího produktu, i když jeho tempo se meziročně zpomalilo na 2,7 %. Stále se slovenská ekonomika udržovala 1 p.b. nad průměrem celé Evropské unie a přispělo to tak ke zvýšení reálné konvergence s jejími nejvyspělejšími státy. K růstu přispěl čistý export a tvorba hrubého fixního kapitálu. Naopak tlumivě působily výdaje na konečnou spotřebu a snižování stavu zásob v ekonomice. Čistý export byl tradičním tahounem ekonomiky, i když v průběhu roku postupně zpomaloval, celkový meziroční objem vývozu vzrostl o 12 %. Dovozy zboží a služeb vlivem nízké domácí poptávky zpomalily ještě výrazněji, hlavně v druhé polovině roku, a vzrostly o 9,7 %. Na spotřebu domácností působily stále stejné faktory jako

v předchozích dvou letech, ke kterým se přidalo i snížení reálných mezd o 1,6 %. Za propadem veřejné spotřeby stála rozsáhlá konsolidační opatření. Domácí poptávku tak táhl opět růst tvorby hrubého fixního kapitálu v souvislosti s nárůstem ziskovosti firem, které investovaly do strojů a zařízení. Přidaná hodnota meziročně vzrostla o 2,1 %. Prorůstově působily čisté daně z produktů, zejména ve 4. čtvrtletí. Hlavním důvodem bylo jednorázové zaplacení DPH z ukončeného PPP projektu stavby dálnice R1 (Sloup, 2012). Z hlediska jednotlivých odvětví byl vývoj hrubé přidané hodnoty ovlivněn 15% růstem v průmyslu, který opět táhla výroba dopravních prostředků.

Zatímco v roce 2012 zasáhlo mnoho evropských zemí nové kolo recese, slovenská ekonomika rostla, její tempo však bylo pomalejší. Meziročně v tomto roce hrubý domácí produkt vzrostl o 1,6 %. K růstu stále přispíval pouze čistý vývoz, zatímco domácí poptávka se po loňském mírném růstu o více než 4 % propadla. Za propadem stály všechny její složky. Největší pokles však zaznamenala po dvouletém růstu opět tvorba hrubého kapitálu v souvislosti s poklesem ziskovosti firem jak v průmyslu, tak ve službách. Výdaje na konečnou spotřebu se u domácností snížily i přes to, že disponibilní příjmy domácností rostly. Na veřejnou spotřebu měla vliv opatření rozpočtové politiky. Exportní výkonnost ekonomiky v první polovině roku rostla poměrně rychle, ve druhé však její tempo zvolnilo. Objem vývozu zboží a služeb vzrostl meziročně o 9,3 %, dovozy zboží a služeb rostly pomaleji, pouze o 2,6 %. Důvodem byla i nižší domácí poptávka. Rozdíl 6,7 p.b. přispěl do té doby k nejvyššímu pozitivnímu saldu nominálního čistého vývozu. Růst přidané hodnoty byl oproti předchozímu roku vyšší a byl vyšší i než růst HDP. Rozdíl 1 p.b. mezi růstem HDP a HPH způsobil vývoj čistých daní z produkce, které poklesly o 9,2 %. Jejich pokles je ale do jisté míry důsledkem vyšší základny kvůli zmiňovanému jednorázovému výběru daně z přidané hodnoty v minulém roce. Rostlo stavebnictví a služby, opětovně však klesala přidaná hodnota v zemědělství. Průmyslová výroba stále rostla, ale bez výroby automobilů, jejichž produkce se zvýšila o 44 %, by však průmysl a celá slovenská ekonomika stagnovala (Banky.sk, 2015).

Stejný průběh i podobnou skladbu měla přidaná hodnota v roce 2013. Její růst však zpomalil z 2,6 % na 1,1 % oproti předchozímu období. Růst táhly převážně aktivity s nízkým podílem přidané hodnoty. Na straně poptávky se o růst hrubého domácího produktu (1,4 %) zasloužil opět čistý vývoz. Domácí poptávka a souhrnné výdaje na konečnou spotřebu stagnovaly a měly na vývoj HDP negativní vliv. Výdaje domácností

nekorespondovaly s dalším růstem disponibilního důchodu a spotřebitelské důvěry. Pod mírný pokles se tak podepsala hlavně přetrvávající vysoká nezaměstnanost. Ve výdajích vlády došlo k růstu, který byl zaznamenán zvláště ve druhé polovině roku, až o 4,1 % ve 4. čtvrtletí. Tvorba hrubého kapitálu se stále propadávala, i ta však koncem roku méně než v jeho průběhu, a dosáhla v posledním čtvrtletí stejného výsledku jako výdaje veřejného sektoru. Za průběžným oživením investic stál pokles nejistoty ohledně budoucího ekonomického vývoje. Zahraniční obchod se stále zvyšoval. Vývoz zboží a služeb i jejich dovoz meziročně vzrostl o 5,2 %, resp. o 3,8 %. Dovoz rostl pomaleji než vývoz, koncem roku se ale zvýšená investiční aktivita v ekonomice projevila ve výraznějším růstu dovozu a dosáhla meziročního navýšení ve 4. čtvrtletí o 8,5 %.

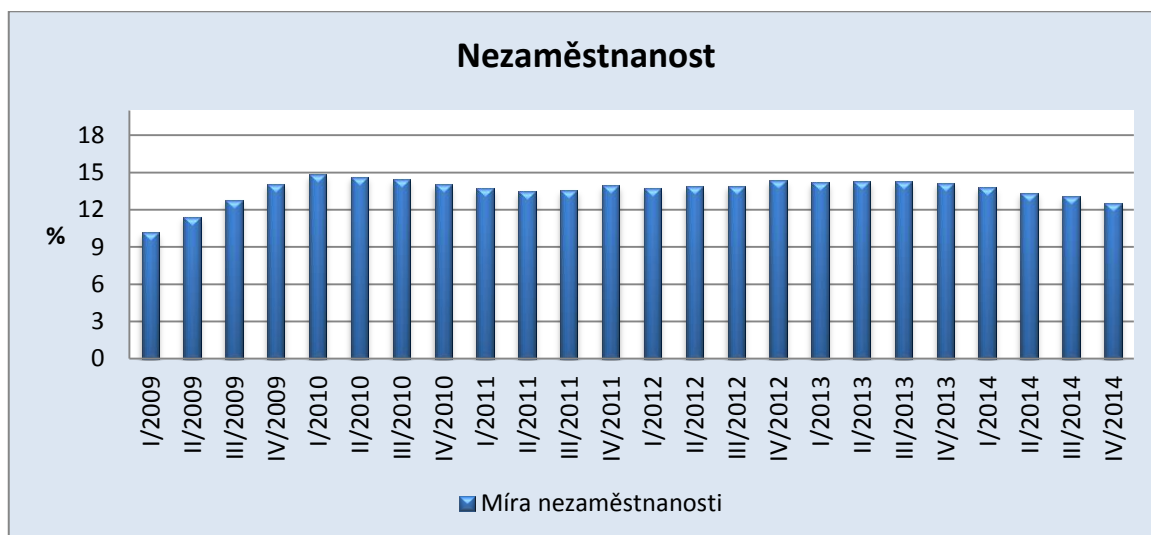
V roce 2014 došlo po dvou letech poklesu k oživení domácí poptávky o 3 %. Přispěly k němu i klesající ceny ropy, které zvýšily jak disponibilní příjmy domácností, tak ziskovost firem. Pozitivně se to odrazilo na růstu HDP ve výši 2,4 %. V rámci domácí poptávky rostly všechny její složky, nejrychleji investice, a to celým spektrem odvětví. Po dlouhodobém odkládání investičních projektů šlo ve velké části o investice vynucené. Výdaje na spotřebu rostly i díky zlepšené situaci na trhu práce a poklesu inflace. To umožnilo domácnostem zvýšit výdaje na zboží dlouhodobé spotřeby. Dvojnásobně rychleji, než spotřeba domácností, rostly vládní výdaje, čemuž přispěly i zvýšené výdaje na mzdové prostředky ve veřejném sektoru. Tlumivě naopak působil čistý vývoz. Vývoz zboží a služeb svoje tempo během roku ztrácel, kdy z 11,8 % v 1. čtvrtletí roku na jeho konci již stagnoval, a meziroční růst tak dosáhl hodnoty 4,6 %. Důvodem mohou být i rusko-ukrajinský konflikt a přibrzdění růstu asijských ekonomik. Vyšší růst dovozu byl ovlivněn dynamikou všech složek domácí poptávky. Po propadu v roce 2013 rostla i přidaná hodnota (na 2,2 %). Logicky nejvíce táhl růst průmysl zaměřený na domácí trh a maloobchod.

Nezaměstnanost

Pokles ekonomické aktivity v letech 2008 a 2009 se projevil i ve vývoji zaměstnanosti, která meziročně poklesla o 2,4 %. Vlivem hospodářské krize začalo docházet ve firmách k omezování výroby. Ve snaze zachovat zaměstnanost přistoupili zaměstnavatelé nejprve k redukci odpracovaných hodin. Tím nedošlo k výraznému poklesu

počtu zaměstnanců už počátkem roku 2009, ale jejich pokles byl v průběhu roku postupný. Pokles zaměstnanosti podle odvětví korespondoval s odvětvovou nezaměstnaností. Nejvíce zasažen byl právě průmysl, na kterém je postaven krizí oslabený slovenský export. V roce 2009 došlo vlivem globální šíře recese i k poklesu osob pracujících v zahraničí o 23 %. Stejně jako v České republice, i na Slovensku se toho roku zvýšil počet podnikatelů. Lidé se tak snažili řešit rostoucí nezaměstnanost. Počet nezaměstnaných se meziročně zvýšil o téměř 26 %. Výrazný nárůst počtu nezaměstnaných se promítl do míry nezaměstnanosti, která představovala 12,1 %. Převyšovala tak průměr zemí EU o 3,2 p.b. a v zemích Visegrádské skupiny byla zdaleka nejvyšší.

Graf 9: Vývoj nezaměstnanosti na Slovensku v období 2009 - 2014 (čtvrtletní vývoj v %)

Zdroj: OECD (vlastní zpracování)

Po tom, co vlivem recese v roce 2009 došlo ke zhoršení ve všech oblastech na trhu práce, nepříznivý vývoj přetrvával i v roce 2010. I navzdory oživování ekonomiky byl i vývoj na slovenském trhu práce ovlivněn časovým posunem efektu propadu HDP na zaměstnanost. I když detailnější pohled na jednotlivá čtvrtletí indikuje spíše postupné dozívání prvotního šoku z hospodářské krize, na meziroční bázi vykazovala většina parametrů trhu práce horší výsledky. Po počátečním propadu začala od 2. čtvrtletí zaměstnanost růst a od dubna toho roku se snižovala i míra nezaměstnanosti. Ta v průměru

dosáhla míry 14,5 %. Průměrná měsíční mzda v nominálním i reálném vyjádření sice pokračovala v mírném růstu, ale jeho tempo zdaleka nedosáhlo předkrizových hodnot.

Začátek roku 2011 již přinesl jednoznačný pokles nezaměstnanosti a tento téměř 10% pokles počtu nezaměstnaných přetrval i ve 2. a 3. čtvrtletí. V závěru roku se meziroční pokles zastavil, i tak míra nezaměstnanosti v průměru za rok klesla na 13,7 %. K růstu zaměstnanosti v roce 2011 přispělo především zvýšení počtu pracujících v průmyslu, tedy v odvětví, které bylo krizí postiženo nejvíce. Prohlubujícím se problémem slovenského trhu práce se stala dlouhodobá nezaměstnanost, která se mezi lety 2009 a 2011 zvýšila o téměř 15 p.b. a dosáhla 64% podílu na celkové nezaměstnanosti. I přesto, že nominální mzdy opět vzrostly, výrazně vyšší míra inflace tento rok zapříčinila pokles průměrné reálné mzdy.

Pozvolné zotavování trhu práce viditelné v letech 2010 – 2011 ustrnulo a výsledky v roce 2012 byly spíše rozpačité. Přijetím rozsáhlých změn v legislativě se zhoršily podmínky pro činnost malých podnikatelů a to vedlo k poklesu jejich počtu v posledním čtvrtletí o 14 %. Vyšší náklady na zaměstnávání i propouštění a nižší flexibilita v pracovních vztazích vedly k tomu, že zaměstnavatelé snižovali stavy zaměstnanců ještě před účinností norem od roku 2013. Míra nezaměstnanosti v roce 2012 vzrostla na 14 %. Absolutním lídrem v Evropě se stalo Slovensko v míře nezaměstnanosti osob s nejnižším vzděláním, která se pohybuje v intervalu 40 – 50 % oproti evropskému průměru 12 %.

V roce 2013 nezaměstnanost ještě meziročně stoupla na 14,2 %, i když na konci roku vykazovala sestupnou tendenci. Za jejím ročním nárůstem stojí především dlouhodobá nezaměstnanost. I když v ostatních kategoriích členěných podle délky naopak nezaměstnanost po celý rok klesala, nestačila vykompenzovat 10% nárůst počtu nezaměstnaných, kteří jsou bez práce déle než 2 roky. Z odvětvového hlediska bylo zhoršení dynamiky zaměstnanosti způsobené hlavně vývojem v průmyslu, obchodu a ve službách. Na zaměstnanosti se tak projevila přijatá legislativní opatření platná od ledna 2013.

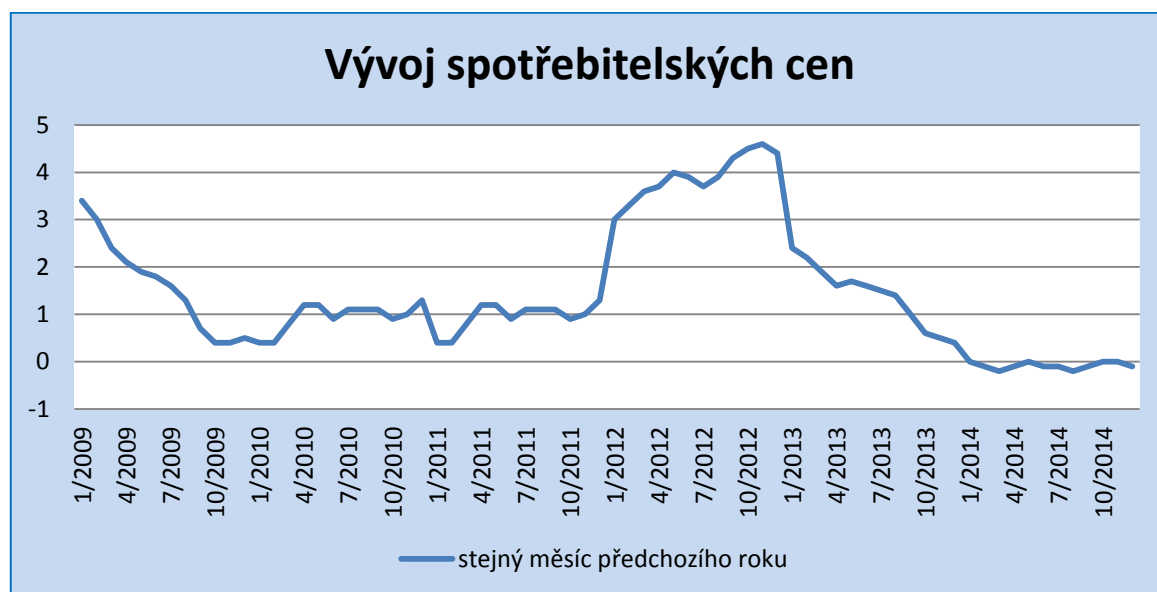
V roce 2014 rostla zaměstnanost v souladu s oživováním ekonomické aktivity, v druhé polovině roku už s velkou intenzitou. Na celkovém přírůstku zaměstnanosti se v posledním čtvrtletí nejvíce podílely průmysl a obchod, z hlediska zaměstnanosti dvě největší odvětví. Míra nezaměstnanosti se meziročně snížila na 13,2 %. Klíčový byl vývoj dlouhodobé nezaměstnanosti, která poprvé v pokrizovém období poklesla. Příznivý obrat

zaznamenala nezaměstnanost i v kategorii nejmladších, která byla krizí postižena nejvíce. Vzhledem k vývoji inflace v roce 2014 již rostly reálné mzdy větším tempem než mzdy nominální.

Inflace

Vývoj slovenské ekonomiky byl v roce 2009 ovlivněný především dvěma nejvýraznějšími faktory. Jedním z faktorů, které ovlivnily slovenskou ekonomiku, byla již zmíněná hospodářská krize. Druhým byl fakt, že se Slovensko stalo od 1. ledna součástí eurozóny a přešlo na novou měnu euro. Národní banka Slovenska se tak stala součástí Eurosystemu, který sdružuje centrální banky všech zemí eurozóny a ECB. Tímto krokem začala NBS v oblasti úrokové politiky podléhat rozhodnutím Evropské centrální banky.

Graf 10: Vývoj spotřebitelských cen na Slovensku v období 2009 – 2014 (čtvrtletní vývoj v %)

Zdroj: OECD (vlastní zpracování)

Inflace celý rok 2009 postupně klesala. V lednu se oproti stejnému období předchozího roku její míra zvýšila o 3,4 %. V prosinci už na meziroční bázi dosahovala výše 0,5 %. V porovnání s předcházejícím obdobím to znamenalo propad o 3,9 p.b. V průměru dosáhla inflace hodnoty 1,6 %, přičemž ceny zboží klesaly rychleji než ceny služeb. Určující při vývoji cen byly především vnější vlivy. Nejvýraznějším deflacioním

faktorem byly ceny potravin, kde se projevil propad cen agrokomodit na světových trzích z přelomu let 2008 a 2009. Také pokles cen pohonných hmot na Slovensku o více než 16 % byl způsoben globálním vývojem. Zdrojem inflace pak byl růst cen bydlení včetně energií a růst cen ve službách. Lidé tak zaznamenali inflaci především ve zdravotnictví, v restauracích a v dopravě. Slovensko dosáhlo při přechodu na novou měnu nejnižší průměrné roční inflace od roku 1993. I přes oficiální statistiky však vnímala většina obyvatel nárůst cen negativně a dávala je do souvislosti právě s přijetím eura.

V roce 2010 inflace svoji dynamiku ještě zpomalila a v průměru dosáhla míry 1 %. Její hodnota měřená harmonizovaným indexem spotřebitelských cen byla v celé eurozóně nejnižší a o 1 p.b. nižší než byl její průměr v EU. Po mírném meziročním růstu v jednotlivých měsících zaznamenala zejména v březnu a dubnu skokový nárůst o 0,4 p.b. V prosinci se její míra zvýšila z lednových 0,4 % na 1,3 %. Na jedné straně byla inflace ovlivněna opětovným růstem světových cen ropy a zemědělských komodit, na druhé straně stagující domácí poptávkou. V cenách zboží představoval největší podíl růst cen alkoholu, tabákových výrobků a potravin, zejména těch základních. Přestože tyto ceny výrazně rostly, průměrná míra inflace se přesto snížila. Na tento vývoj měl vliv hlavně pokles regulovaných cen energií v lednu a zpomalení dynamiky cen služeb ve všech základních sledovaných skupinách. Největší nárůst zaznamenaly ceny v dopravě a ve zdravotnictví.

Po neobvykle slabém růstu cenové hladiny v období let 2009 a 2010 došlo k podstatnému zesílení dynamiky cen už od ledna 2011. Do určité míry je zesílení růstu cen jevem spojeným s fází obnovení ekonomického růstu po recesi, na druhé straně působily na slovenskou ekonomiku faktory, které růstu cen napomáhaly. Průměrná míra inflace v roce 2011 ve výši 3,9 % byla oproti předchozím dvěma letům výrazně vyšší, vrátila se však na úroveň z předkrizových let. K negativnímu vnímání výše inflace přispěla skutečnost, že výrazně rostly ceny potravin. Jejich růst byl silnější jak růst celkové hladiny spotřebitelských cen, a to hlavně v první polovině roku vlivem slabé úrody v předchozím roce. Ke zvýšení míry inflace přibližně o 1 p.b. došlo z důvodu zvyšování sazby nepřímých daní. DPH toho roku vzrostla z 19 na 20 % a zvýšily se i spotřební daně z cigaret. Rostoucí ceny ropy se odrazily v cenách pohonných hmot a v regulovaných cenách plynu, tepla a elektrické energie. Z domácích vlivů působilo na růst míry inflace zejména rozšíření výroby z obnovitelných zdrojů s vysokými výkupními cenami.

V roce 2012 inflace zpomalila dynamiku z 3,9 % na 3,6 % bez výraznějšího měsíčního výkyvu. Zpomalení meziročního růstu cenové hladiny bylo ovlivněno převážně externími faktory. Jedním z nich byl příznivější vývoj cen paliv odvíjející se od poklesu cen ropy na světových trzích. Druhým pak zmírnění růstu cen zemědělských komodit, které byly hnací silou inflace v roce předcházejícím. Ke zvýšení inflace o přibližně 0,1 p.b. přispěla konsolidační opatření slovenské vlády ve formě vyšších spotřebních daní na cigarety. Růst cen průmyslového zboží táhly farmaceutické výrobky a nahrazovaly tak útlum v cenách motorových vozidel. Ceny služeb v roce 2012 zaznamenaly zrychlení průměrného tempa růstu v porovnání s rokem 2011. Hlavním faktorem bylo výrazné zvýšení cen železniční dopravy z konce roku 2011.

V souladu s vývojem v roce 2012 se tempo růstu spotřebitelských cen vyvíjelo na podobně nízké úrovni i v roce 2013, a to v průměru na 1,4 %. Domácí poptávka se držela na konstantní úrovni, což nevytvářelo téměř žádné inflační tlaky. Také rozhodnutí nezvýšit v tomto roce výši regulovaných cen neposkytlo inflační impulz, který působil v předešlých letech. V důsledku dobré úrody klesaly i ceny potravin. Bazický efekt z předešlého roku, kdy došlo ke zvýšení cen v dopravě, měl za následek i meziroční pokles cen ve službách. Národní banka Slovenska už neměla možnost reagovat na vývoj monetární politikou podobně jako například Česká národní banka. Naopak zhodnocující se euro vůči dolaru navyšovalo cenu slovenského vývozu. Také vysoké hodnoty kurzu eura vůči měnám ostatních zemí, především k české koruně a maďarskému forintu, podporovaly přeshraniční nákupní turistiku a oslabovaly národohospodářskou poptávku.

V lednu 2014 inflace spotřebitelských cen stagnovala a od února se začaly ceny propadat. V průměru zpomalilo tempo růstu z 1,4 % v roce 2013 na -0,1 %. Zpomalení meziročního růstu zaznamenaly jak ceny potravin, tak ceny služeb. V porovnání s předchozím rokem klesaly vlivem vývoje na mezinárodních trzích rychleji i ceny energií. V prostředí nízké dynamiky dovozních cen stagnovaly ceny průmyslového zboží i přesto, že došlo k postupnému oživení domácí poptávky. Míra inflace se stala prioritním tématem v celé eurozóně. Obavy z negativního vývoje nutily ECB pokračovat v expanzivní monetární politice s přijetím nových nestandardních opatření k podpoře růstu cenové hladiny v následujících obdobích¹¹. Na Slovensku se negativní vliv deflace neprojevil,

---

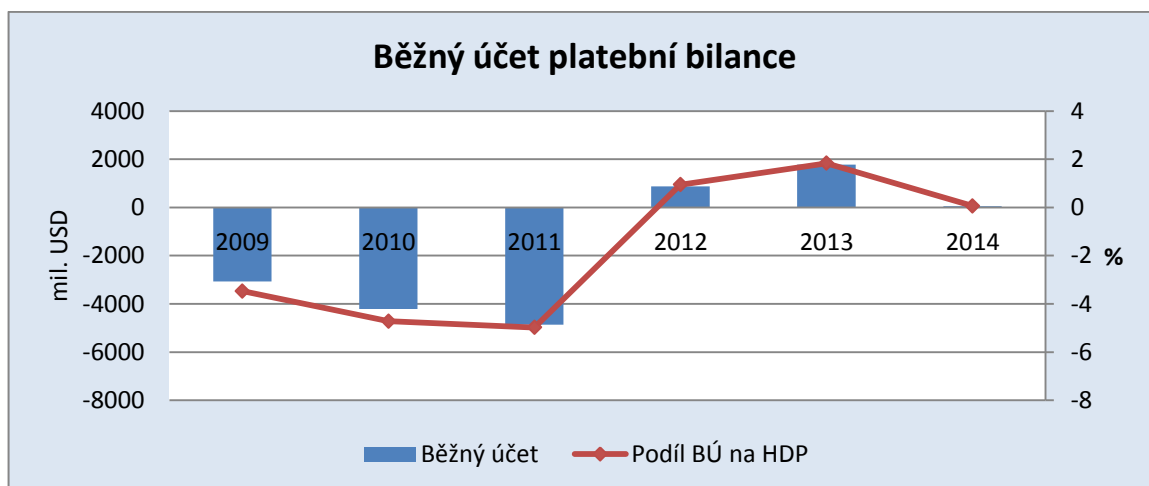
¹¹ Jedním z opatření ECB byla depreciace měny. Měnový kurz EUR/USD oslabil z původních 1,35 na 1,12 EUR/USD na konci roku, což představovalo pokles o 17 %.

naopak, lze konstatovat, že působila spíše prorůstově právě tím, že stimulovala úroveň domácí poptávky.

Platební bilance

V období let 2009 – 2014 se vyvíjela hodnota indikátoru pro míru vnější rovnováhy ekonomiky uspokojivě. Mezi lety 2009 a 2011 rostl deficit podílu běžného účtu k HDP až na hodnotu -4,98 % a těsně tak atakoval doporučenou 5% hranici, ale již v roce 2012 se zlepšil o 5,9 procentního bodu a do roku 2014 již vykazoval kladnou hodnotu mezi 0,95 a 0,06 %.

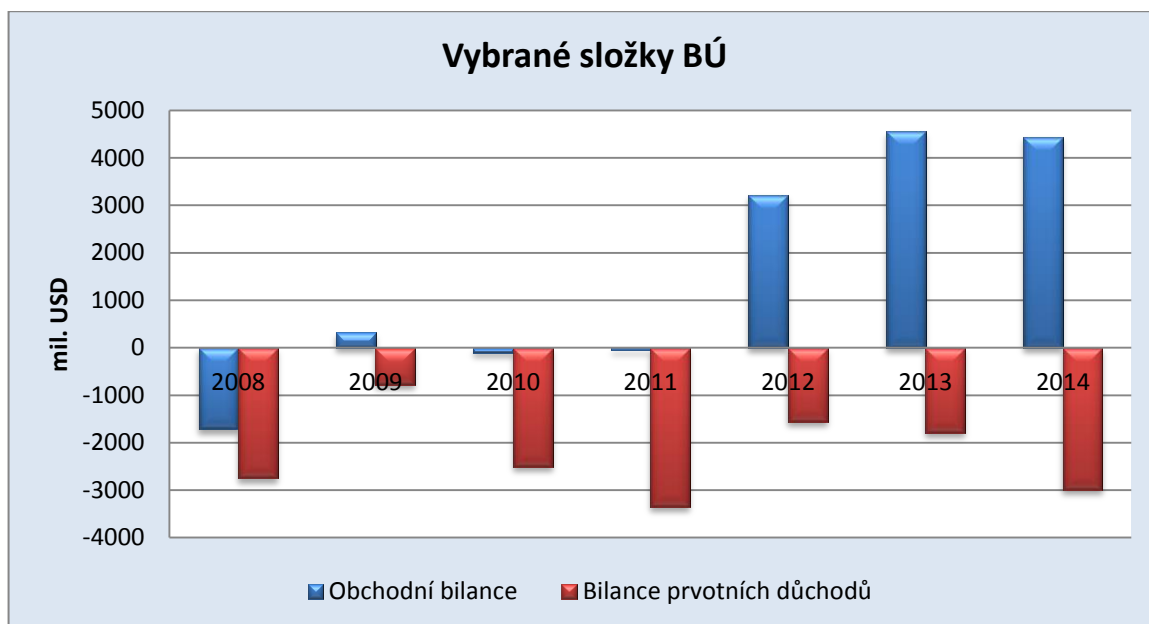
Graf 11: Podíl běžného účtu platební bilance na HDP Slovenska v letech 2009 – 2014

Zdroj: OECD, vlastní zpracování

Do roku 2011 působila výkonová bilance jako celek na saldo běžného účtu negativně. Hůře než obchodní bilance se vyvíjela bilance služeb. Od roku 2012 jsou již obě složky výkonové bilance kladné. V roce 2012 došlo k významnému nárůstu přebytků obchodní bilance a současně k poklesu deficitu bilance prvotních a druhotných důchodů, což se kladně odrazilo i na konečném saldu celého běžného účtu. Stejný průběh měl vývoj běžného účtu i v letech 2013 a 2014.

Graf 12: Vývoj základních složek běžného účtu PB Slovenska v letech 2008 – 2014

Zdroj: OECD, vlastní zpracování

Vliv finanční a hospodářské krize se v roce 2009 na vývoji běžného účtu projevil poklesem objemu vývozu i dovozu zboží a služeb. V roce 2009 skončila obchodní bilance po předchozím propadu s mírně kladným saldem. K propadu na straně vývozu došlo ve všech skupinách zboží. Oživení zahraniční poptávky v závěru roku pak přineslo zvýšení objemu vývozu, především v sekci osobních automobilů. Negativní vliv krize na vývoz se vyrovnal na straně dovozu existující dovozní náročností, nižším dovozem investic a poklesem stavu zásob v ekonomice. Meziročně se zlepšila bilance prvotních důchodů. Hlavním faktorem poklesu jejich deficitu byla nižší výplata dividend zahraničním investorům z důvodu nižší ziskovosti podniků.

V letech 2010 a 2011 byl zaznamenán opětovný schodek obchodní bilance, nebyl však tak výrazný jako v roce 2008. V obou letech se projevoval negativní vliv vyšší dovozní náročnosti a rostoucích cen surovin na světových trzích. Zvláště v roce 2010 se projevila rostoucí domácí poptávka, která přinesla zvýšené dovozy spotřebního zboží i investic. Tyto faktory převýšily nad pozitivním efektem rostoucích vývozu souvisejících s obnovováním zahraniční poptávky. Zvýšené saldo prvotních důchodů bylo výsledkem vyšší ziskovosti podniků se zahraniční majetkovou účastí, které znamenalo vyšší platby

dividend vyplacených do zahraničí. To přispělo k nejvyššímu deficitu běžného účtu ve sledovaném období.

V roce 2012 dosáhla obchodní bilance meziročního zvýšení a na konci roku vykázala přebytek, který byl způsoben hlavně navýšením exportní výkonnosti ekonomiky. Rostl zejména vývoz automobilového průmyslu, který byl pozitivně ovlivněný produkcí nových modelů umožňující zvýšení dosavadního tržního podílu i expanzi na trhy nové. Na straně dovozu mělo pozitivní vliv snižování dovozní náročnosti. Stejně jak rychle rostla výkonová bilance, klesal i deficit prvotních a druhotných důchodů.

Rok 2013 přinesl opět vysoký přebytek obchodní bilance, i když nárůst objemu vývozu i dovozu meziročně zpomalil. Vývoz však rostl stále rychleji než dovoz. Díky plánované odstávce ve výrobě automobilů vystřídal v tomto roce elektrotechnický průmysl ten automobilový v měření odvětví s nejvyšším růstem vývozu. V roce 2014 byla obchodní bilance na stejné úrovni jako v roce předchozím, saldo běžného účtu však kleslo vlivem zvýšených deficitů na straně bilance prvotních důchodů. K dobrému vývoji obchodní bilance přispělo i oslabování kurzu eura vůči dolaru a podpořilo tak vývoz do států mimo eurozónu.

Nejvýznamnější skupinou zboží v mezinárodním obchodě slovenské ekonomiky jsou stroje a dopravní prostředky, které se na vývozech i dovozech podílejí přibližně třetinou celkových objemů. Hlavními obchodními partnery jsou země Evropské unie, kam míří cca 85 % všech vývozů a téměř 65 % dovozů. Plných 46 % obchodů bylo uskutečňováno se zeměmi eurozóny, z toho polovina s největším obchodním partnerem všech zemí V4, Německem. Pasivní bilanci má Slovensko dlouhodobě s Ruskem a hlavními asijskými ekonomikami.

Tabulka 2: Otevřenost slovenské ekonomiky (poměr vývozu k HDP)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
HDP *)	63 818,5	67 387,1	70 443,5	72 420,0	73 835,1	75 560,5
Vývoz (X) *)	43 285,5	51 585,3	60 066,3	66 472,9	69 287,0	69 404,7
X/HDP v %	67,8	76,6	85,3	91,8	93,8	91,9

Zdroj: OECD, vlastní zpracování

*) v mil. USD

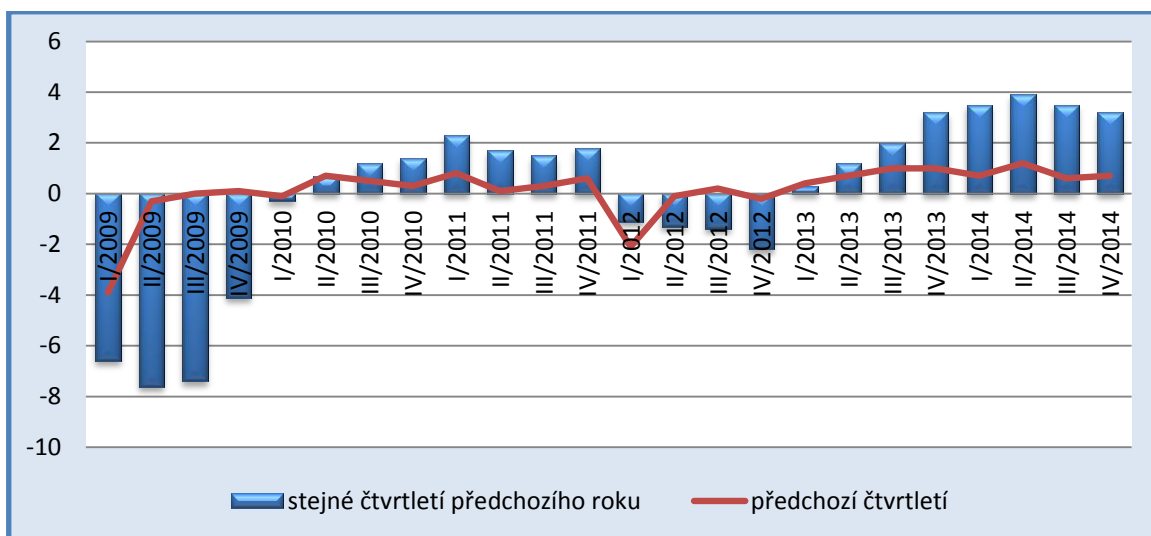
Otevřenost slovenské ekonomiky je největší ze zemí Visegrádské skupiny a druhou největší v Evropské unii. V posledních letech dosahuje poměr vývozu k hrubému domácímu produktu více než 90 %. Tím je slovenská ekonomika enormně závislá na hospodářském vývoji v ostatních zemích.

4.4.3 Maďarsko

Podklady pro zpracování kapitoly zabývající se vývojem maďarské ekonomiky v období let 2009 až 2014 byly čerpány ze statistik OECD, Maďarské národní banky (MNB) a Maďarského statistického úřadu (KSH). Ostatní zdroje budou v práci výslovně uvedeny.

Hrubý domácí produkt

Graf 13: Hrubý domácí produkt Maďarska v období 2009 - 2014 (změna v %, stálé ceny)

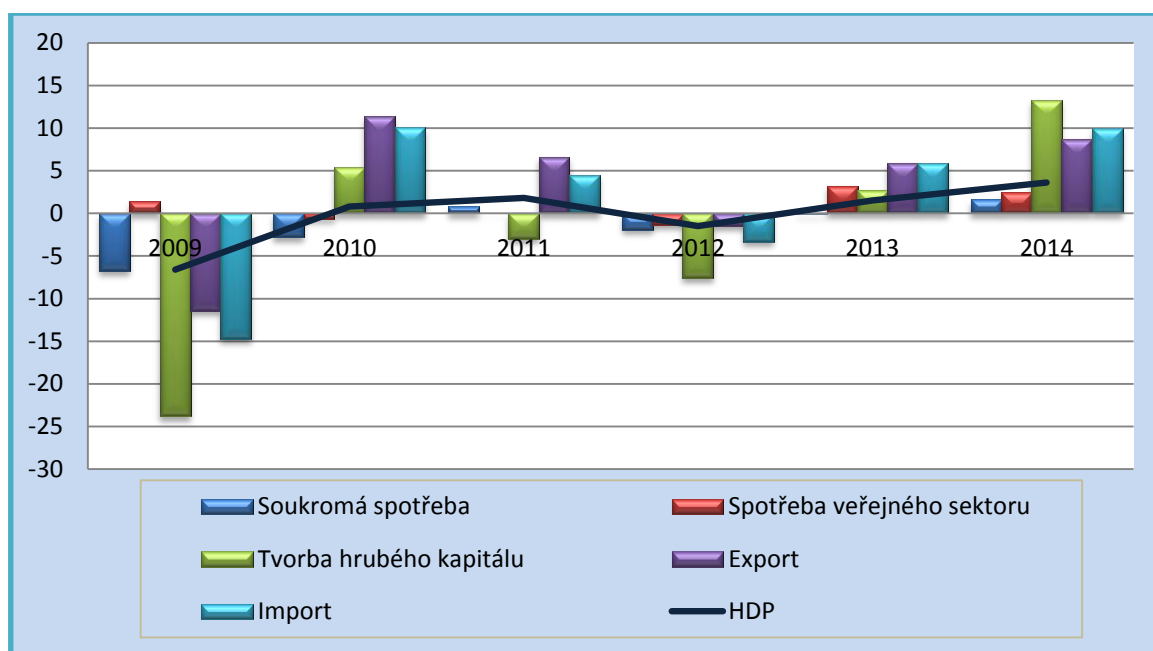

Zdroj: OECD (vlastní zpracování)

Maďarsko patřilo v roce 2009 mezi země, které globální finanční a hospodářská krize postihla nejvíce. Krach finančních trhů odhalil vratký základ předešlého maďarského růstu, který byl z velké části postaven na úvěrech. I když zadlužení domácností nebylo tak velké jako například v České republice, záliba půjčovat si v cizích měnách znamenala po

výrazném oslabení forintu existenční past¹². Pokles životní úrovně zasáhl všechny vrstvy obyvatelstva. Maďarský zvyk žít na dluh byl převzat již z dob socialismu a maďarské vlády dluhy nezodpovědně navyšovaly i v dobách silného ekonomického růstu. Nejvážnějším problémem se v krizových letech 2008 a 2009 jevílo právě zahraniční zadlužení. Koncem roku 2008 zachránily Maďarsko od bankrotu až půjčky Mezinárodního měnového fondu a Evropské unie (Bacovský, 2009). Maďarská vláda proto musela konečně sáhnout k velkým restrikcím ve veřejných financích. Došlo ke snížení platů státních zaměstnanců a ke zrušení tzv. třináctých platů. Důchodcům byly odňaty třinácté důchody a odchod do důchodu se posunul z 62 na 65 let. Snížila se nemocenská, zmrazily se štedré rodinné přídavky. V oblasti daní došlo k navýšení DPH z 20 na 25 %, a z 5 na 18 %, zvýšily se spotřební daně. Omezeny byly i dotace státním podnikům (Palata, 2009).

Graf 14: Struktura výdajů HDP v Maďarsku (meziroční změna v %)

Zdroj: OECD (vlastní zpracování)

Meziroční propad HDP činil v roce 2009 6,6 %, stejně tak se snížila i hrubá přidaná hodnota. Klesala napříč odvětvími, ve výrobě i ve službách. Největší propad zaznamenala

¹² Až 80 % všech úvěrů bylo poskytováno v zahraničních měnách. Finanční krize znamenala pokles kurzu maďarského forintu vůči Euru z 230 HUF/EUR v červenci 2008 na 317 HUF/EUR v březnu 2009. Reálné splátky úvěrů tak dosahovaly více než 50% navýšení.

v průmyslu (14,4 %), v zemědělství (13,2 %) a v obchodě (11,4 %). Exportně orientovaná výroba byla postižena nejvíce, v sekci dopravních prostředků a zařízení byla pod úroveň loňského roku dokonce o 23,5 %. Na výdajové stránce zaznamenaly meziroční propad domácí i zahraniční poptávka. Kromě výdajů na spotřebu veřejného sektoru klesly všechny složky domácí poptávky. Vlivem nejistoty z dalšího vývoje a pod tlakem restriktivních opatření vlády spotřeba domácností prudce klesala (o 6,7 %) ve všech hlavních komoditních skupinách, s větším poklesem u zboží dlouhodobé spotřeby a služeb. Hlavním faktorem propadu HDP, o 6,4 p.b., byla tvorba hrubého kapitálu, která meziročně poklesla o 23,8 %. Stejně jako v ostatních státech postižených hospodářskou krizí si ani firmy v Maďarsku nebyly jisté budoucím vývojem a investiční výdaje omezovaly na minimum. Nejvíce vlivem krize klesaly investice a zásoby ve zpracovatelském průmyslu a ve stavebnictví. Klesající domácí a zahraniční poptávka přinesla i snížení zahraničního obchodu. I tak byl zaznamenán pozoruhodný přebytek a kladný přínos celkovému HDP (4 p.b.). Vývoz meziročně zpomaloval každé čtvrtletí, v prvním vykazoval propad dokonce 18,5 %, ke konci roku se však začal dostávat do kladných čísel. Celkový meziroční pokles tak činil 11,4 %. Dovoz naproti tomu klesal rychleji než vývoz, ale i jeho tendence poklesu byla sestupná, z -21,3 % v 1. čtvrtletí na -1,1 % ke konci roku.

I díky zavedeným restriktivním opatřením vlády v průběhu roku 2009 a 2010 se byla schopna maďarská ekonomika vrátit na cestu růstu. Výkonnost ekonomiky v roce 2010 sice meziročně vzrostla pouze o 0,8 %, přesto to byl oproti roku předchozímu značný posun. Maďarsko se z recese dostalo ve 2. čtvrtletí, od té doby hrubý domácí produkt meziročně rostl po zbytek roku. V porovnání s ostatními zeměmi Evropské unie to byl ale růst značně podprůměrný. Jediný posun vzhůru v domácí poptávce zaznamenala složka tvorby hrubého kapitálu v položce změny zásob. Tvorba fixního kapitálu však propadla ještě o 1,3 p.b. více, než v roce 2009. Klesaly hlavně investice do nemovitostí a dopravy. Investiční výdaje ve zpracovatelském průmyslu meziročně vzrostly o 9,4 % a byly tak známkou postupného obnovování důvěry investorů po přijatých vládních opatřeních. Vládní restrikce a znehodnocení domácí měny však stále nutily domácnosti výdaje na spotřebu tlumit a jejich další meziroční pokles činil 2,8 %. HDP i v roce 2010 táhl zahraniční obchod. Kladné saldo bylo tvořeno vyšším meziročním růstem vývozu (11,3 %) a bylo znakem zlepšující se ekonomické situace zahraničních obchodních partnerů. Také zvýšené dovozy investičních prvků pro zpracovatelský průmysl znamenal celkový růst

o 10,1 %. Hrubá přidaná hodnota rostla nejvíce v průmyslu, zejména zpracovatelském, oproti předchozímu období přibližně o 11 %. Nad tímto průměrem byla hlavně výroba dopravních prostředků a elektroniky. V důsledku špatné úrody tento rok poklesl, podobně jako v roce 2009, sektor zemědělství.

V roce 2011 vzrostl hrubý domácí produkt Maďarska o 1,8 %. Domácí poptávka byla stále klesající, tempo poklesu se meziročně zpomalilo o 0,2 %. Negativně působila opět tvorba hrubého kapitálu, která se meziročně propadla o 3 %. Investory začala odrazovat politická nestabilita a zhoršující se ekonomické a finanční podmínky, které investicím nenahrávaly. Největší propad, o více než pětinu, zaznamenaly investice v dopravě a stavebnictví. Konečná spotřeba domácností po tříletém propadu opět od 2. čtvrtletí meziročně rostla, na konci roku ale její tempo zpomalilo. Domácnosti ve velké míře využily nařízení vlády, podle kterého mohly jednorázově splatit hypotéky v zahraničních měnách při podstatně lepším, než tržním kurzu. V souvislosti s padající důvěrou v maďarský forint došlo k jeho dalšímu znehodnocení a Maďaři tak zvýšili sklon k úsporám především v zahraničních měnách (Finance.cz, 2012). Výdaje vlády stagnovaly. Zahraniční obchod i v tomto roce zaznamenal zvýšení objemů vývozu i dovozu, i když tempo růstu se meziročně u obou složek zpomalovalo. Vývoz ztratil mezi prvním a čtvrtým čtvrtletím 9,1 p.b., dovoz v posledním čtvrtletí dokonce stagnoval. I tak přispěl čistý vývoz k tvorbě hrubého domácího produktu nejvíce ze všech jeho složek, 1,5 procentním bodem. Na straně nabídky se přidaná hodnota zvýšila po propadu z předchozích let nejvíce v zemědělství. Výkonnost průmyslu stagnovala, výroba však vykazovala mírný růst. Výkonnost ekonomiky tak v jednotlivých odvětvích stále určovala hlavně zahraniční poptávka.

Po dvou letech mírného růstu se v roce 2012 nacházela maďarská ekonomika opět v recesi. Pokles HDP o 1,5 % byl v regionu nejvýraznější. Negativní vliv na ekonomický růst měla krize v eurozóně i vládní opatření na udržení nízkého rozpočtového deficitu. Na poklesu výkonnosti se podílely všechny složky na výdajové stránce. Za meziročním poklesem vývozu a dovozu stál pokles domácí i zahraniční poptávky. Stejně jako v roce 2009 dovoz vlivem značného propadu domácí poptávky poklesl více (3,3 %), než vývoz (1,5 %), i tentokrát vykazovalo saldo zahraničního obchodu přebytek a podílelo se kladně na zlepšení konečného výsledku ekonomiky. Vláda po úsporných opatřeních v sociálních transferech své výdaje tlumila stejně jako domácnosti a firmy.

Nejistota ohledně budoucích rozhodnutí vlády spojená s dalším zvyšováním nepřímých¹³ a zaváděním dalších sektorových daní v tomto roce přinesla jak pokles výdajů na konečnou spotřebu domácností o 1,9 %, tak nižší investiční výdaje firem. Jediným oborem, ve kterém byl zaznamenán růst investic, byl zpracovatelský průmysl, zejména výroba dopravních prostředků. Jinak tvorba fixního kapitálu již čtvrtým rokem klesala a v roce 2012 dosáhla meziročního propadu o 4,2 %. Hrubá přidaná hodnota se propadala stejným tempem jako celkový hrubý domácí produkt. Téměř všechna sledovaná odvětví meziročně poklesla, největší negativní změnu zaznamenalo zemědělství kvůli škodám způsobených suchem.

V roce 2013 se Maďarsko vrátilo opět na cestu růstu. V tomto roce splatilo předčasně úvěr od MMF a druhým rokem se mu dařilo držet schodek veřejných financí pod tříprocentní hranici HDP. Poprvé v pokrizových letech táhla růst domácí poptávka. Spotřeba domácností meziročně stále ještě stagnovala, rostly ale výdaje vlády (3,2 %) a tvorba hrubého kapitálu (2,7 %). Byly to státní investice financované především z fondů Evropské unie, které ekonomický růst podpořily. Celkově investice vzrostly meziročně o 5,2 %, koncem roku dosahovaly až 13% navýšení. Firmy začaly po letech úspor výdaje směřovat do obnovy a rozšíření svých aktivit. Investiční a rozvojové klima podpořily zvýhodněné úvěry z programu Maďarské národní banky. Spotřebu domácností se vláda snažila podpořit direktivním snížením ceny plynu, elektřiny a topení o 10 % (Bial, 2013). Tento krok, před volbami značně populistický, však pomohl zvýšit domácnostem disponibilní důchody a domácí spotřeba tak vykázala změnu z 1,3% poklesu v prvním až na 0,3% růst v posledním čtvrtletí roku 2013. Zahraniční poptávka se vlivem mírného ekonomického oživení ve většině zemí Evropské unie také zlepšila a vývoz i dovoz zboží a služeb, po propadu v roce 2012, vzrostly shodně o 5,9 %. Nejvyšší nárůst v produkci zaznamenalo zemědělství, které se stalo další prioritou maďarské vlády. Postupně se během roku zlepšoval i vývoj v průmyslu a po dlouhé době i ve stavebnictví.

Vývoj započatý v roce 2013 pokračoval i v dalším období. Ekonomika meziročně vzrostla o 3,6 %, což byl třetí nejlepší výsledek v Evropské unii. Ve druhém čtvrtletí rostla maďarská ekonomika dokonce o 3,9 %, to znamenalo nejvyšší nárůst za posledních osm let. Vysokým růstem opět přitáhla pozornost investorů z celého světa, které láká na nízké

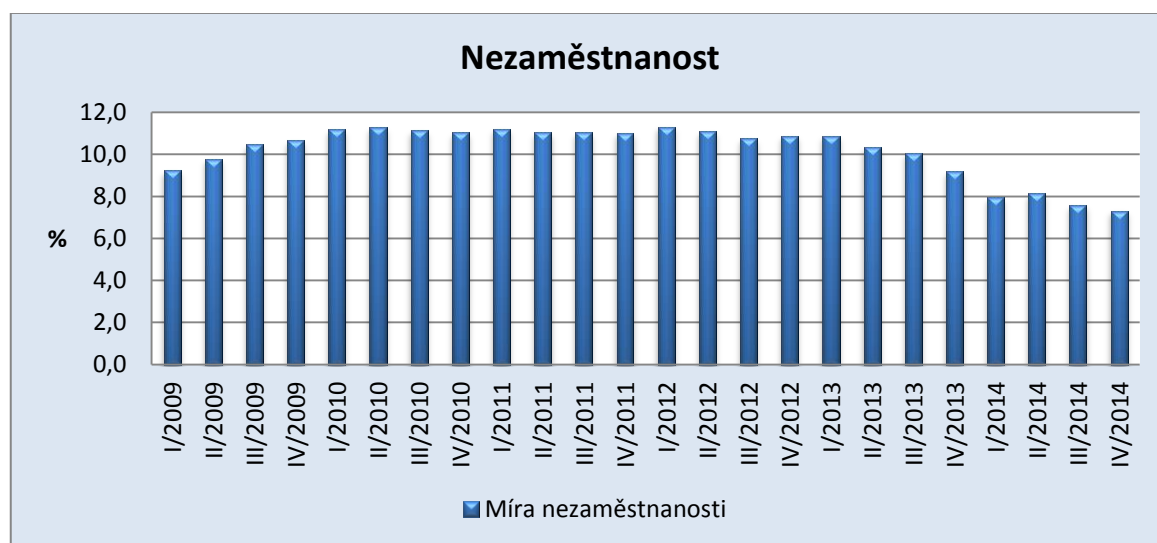
---

¹³ Maďarsko se po zvýšení základní sazby DPH na 27 % dostalo na přední příčku sazeb všeobecné spotřební daně v Evropské unii.

korporátní daně¹⁴. Maďarsku se dokonce podařilo snížit celkový veřejný dluh, a to i přes nesouhlas s požadavky MMF a EU. Domácí poptávka byla o 4,3 % vyšší oproti roku 2013. Největším příspěvkem byla tvorba hrubého kapitálu, zejména nárůst investic. Meziroční průměrný růst činil v 1. až 3. čtvrtletí 16,5 %. Ke konci roku se však opět propadl o 1,3 %. I veřejný sektor podporovaný dotacemi z fondů EU zaznamenal nárůst o 2,4 %. Stejně tak poptávka domácností a jejich výdaje podpořily dovoz, jehož růst byl v tomto období poprvé od roku 2009 vyšší než vývoz. Vývoz byl srážen i sankční politikou Ruské federace, kdy právě Maďarsko patří mezi země, na které má ruské embargo na dovoz potravin velký vliv (ČT, 2014). I v tomto roce rostla HPH rychleji než HDP a postarala se o to zejména skvělá úroda v zemědělství a zvýšená produkce v průmyslu, ve stavebnictví i ve službách.

Nezaměstnanost

Graf 15: Vývoj nezaměstnanosti v Maďarsku v období 2009 – 2014 (čtvrtletní vývoj v %)

Zdroj: OECD (vlastní zpracování)

V důsledku hospodářské krize došlo na trhu práce k úbytku zaměstnaných osob. Už tak nízká zaměstnanost v Maďarsku klesla meziročně o 1,3 procentního bodu a její míra (55,4 %) byla v roce 2009 o mnoho nižší, než byl průměr v zemích Evropské unie. Oproti

¹⁴ Základní sazba korporátní daně činí 19 %. Pro společnosti se zdanitelným příjmem do 500 mil. HUF je v Maďarsku uplatňována nižší sazba ve výši 10 %

průměru EU byla vykázaná zaměstnanost nižší o 9,4 p.b. Mezi jejími členskými zeměmi tak Maďarsku patřila, spolu s Maltou, poslední místa pomyslného žebříčku. Největší ztráty v tomto roce utrpěly vlivem globální recese především zpracovatelský průmysl, stavebnictví a obchod. To se odrazilo jak v míře zaměstnanosti, tak nezaměstnanosti. Vzhledem k odstavení mnoha podniků nezaměstnanost výrazně rostla. Její míra se ze 7,9 % v roce 2008 vyšplhala až na 10 %, když stoupala po celý rok. Byla to od roku 1995 nejvyšší hodnota. Maďarsko v té době vykazovalo i vysokou míru neaktivní populace, a to ve výši 38,5 %. Díky štědré sociální politice státu mělo ovšem více než 56 % těchto osob příjem ve formě důchodů či různých dávek při péči o rodinu. Vlivem úsporných opatření už nominální mzdy stagnovaly a vlivem inflace se v reálném vyjádření během roku propadly o 3,7 %.

V roce 2010 se pokles počtu zaměstnaných osob zastavil, ale na obnovení úrovně zaměstnanosti z doby před začátkem hospodářské krize si bude muset i Maďarsko nějakou dobu počkat. Zatímco stále klesala míra zaměstnanosti mladých mezi 15 a 24 lety, u žen ve věku 55 – 59 let se zvýšila zaměstnanost téměř o 6 procentních bodů, a to zejména z důvodu změn v sociální politice a důchodových předpisech. I přes zavedení přísnější legislativy bylo v Maďarsku stále téměř 950 tisíc příjemců různých důchodů, což bylo 12 % práceschopného obyvatelstva. Nezaměstnanost stále rostla, ale její tempo už nebylo tak rychlé, jako rok předtím. Její průměrná výše 11,2 % však byla od roku 1994 největší. Za hlavní faktory růstu nezaměstnanosti lze označit postupné navyšování věku odchodu do důchodu, které zvyšuje nabídku pracovní síly a upravený sociální systém, který začal vyžadovat aktivnější účast na trhu práce i od lidí, kteří byli dříve považováni za ekonomicky neaktivní.

Rok 2011 přinesl v důsledku vládních opatření úbytek pracovních míst v rozpočtové sféře, který vyvážila vyšší zaměstnanost ve zpracovatelském průmyslu. Ekonomickým oživením došlo v tomto odvětví k navýšení počtu zaměstnanců o 3,5 %. Míra nezaměstnanosti se snížila pouze o desetinu procentního bodu. Z důvodu narůstající inflace spotřebitelských cen tak i přes růst nominálních mezd reálné mzdy meziročně stagnovaly.

Návrat recese v roce 2012 nepřispěl ani situaci na trhu práce. Zatímco míra zaměstnanosti rostla, míra nezaměstnanosti se pod 11% hranici nedostala. Skutečnost, že zvýšení počtu zaměstnaných bylo i v tomto roce větší, než pokles počtu nezaměstnaných,

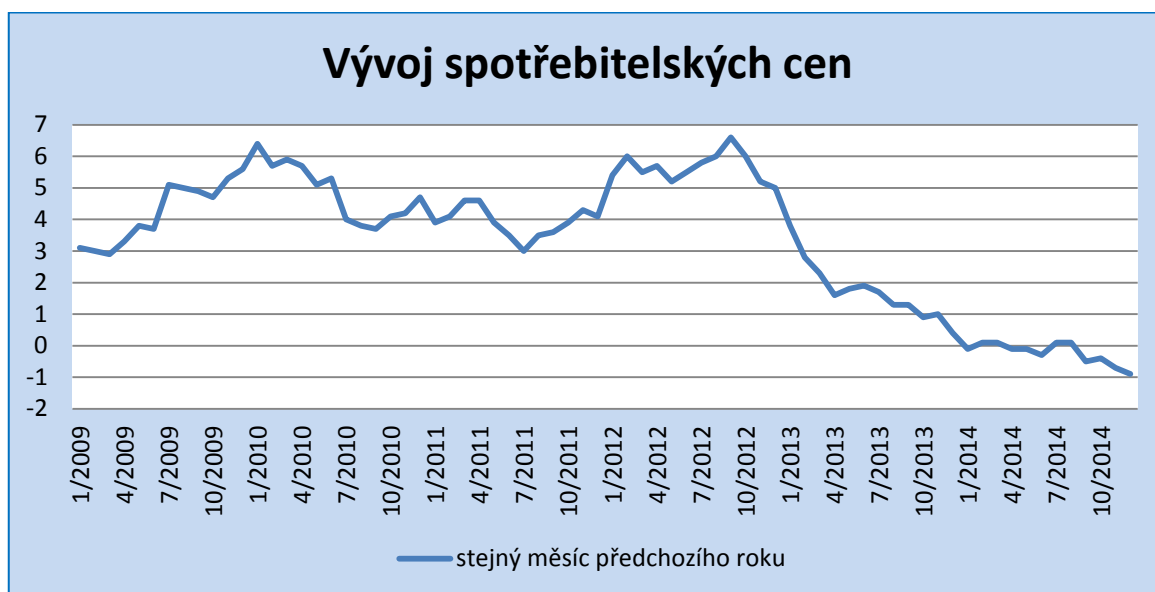
lze částečně vysvětlit veřejnými pracovními programy maďarské vlády. Ty hrály nemalou roli ve zvýšení zaměstnanosti a dávaly šanci vrátit se na trh práce i pro ty, kteří už vzdali aktivní hledání zaměstnání. S návratem recese tvořili dlouhodobě nezaměstnaní již téměř polovinu všech nezaměstnaných.

V důsledku příznivých trendů na trhu práce, zejména ve druhé polovině roku 2013, se Maďarsko dostalo v míře nezaměstnanosti pod průměr zemí Evropské unie. V prosinci již míra nezaměstnanosti dosahovala hodnoty 8,7 %. V tomto roce byla průměrná míra nezaměstnanosti mužů i žen na stejné úrovni. Zlepšila se i míra nezaměstnanosti mladých ve věku 15 – 24 let. I přes ekonomické oživení a růst průměrné nominální mzdy došlo již druhým rokem k poklesu její reálné hodnoty. Rok 2014 byl pro maďarskou ekonomiku v mnoha směrech mimořádný. Stejně jak se příznivě vyvíjela ekonomika, tak klesala i míra nezaměstnanosti. Během jednoho roku se snížila o 2,4 procentního bodu a dosáhla v ročním průměru hodnoty 7,7 %. Stejně příznivý vývoj měla zaměstnanost, která v mezidobí let 2009 a 2014 vzrostla o 6,7 p.b. Snížil se i počet zaměstnanců, kteří za práci vyjížděli do zahraničí a po delší době vzrostl počet samostatně výdělečných osob.

Inflace

První polovinu roku 2009 se zdálo, že inflace bude mít sestupnou tendenci stejně jako v roce 2008. Tento vývoj byl patrný ve většině zemí Evropské unie. Průměrná míra inflace byla v tomto období 3,3 %. Od července však začaly spotřebitelské ceny opět stoupat a jejich nárůst se pohyboval v rozmezí 4,7 až 5,6 %. Ceny rostly převážně v důsledku oslabování maďarského forintu a díky vládním opatřením v oblasti nepřímých daní. Daň z přidané hodnoty byla v roce 2009 zvýšena u obou sazeb. To ovlivnilo nejvíce ceny potravin, energií pro domácnosti, ceny alkoholických nápojů, tabáku a služeb. Proti inflaci působilo snížení cen ropy na světových trzích a pouze mírný růst cen potravin v důsledku vynikajících výnosů plodin z předchozího roku. Po zvyšování úrokových sazeb v minulém roce je v tomto roce MNB snížila celkem o 4,5 procentního bodu. Vedl ji k tomu zhoršující se výhled maďarské ekonomiky a riziko poklesu inflace pod 3% inflační cíl, který si maďarská centrální banka stanovila.

Graf 16: Vývoj spotřebitelských cen v Maďarsku v období 2009 - 2014 (změna v %)

Zdroj: OECD (vlastní zpracování)

Vývoj spotřebitelských cen v roce 2010 byl do značné míry ovlivněn procesy z předchozího roku. V první polovině roku rostla míra cen ještě v důsledku zvýšení daní v roce 2009. Ve druhé polovině již meziroční růst míry inflace zpomalil, protože od července pominul účinek zvýšení sazeb DPH v důsledku vyšší základny z loňského roku ovlivněné tímto vládním opatřením. Od října však začaly růst ceny potravin (v průměru o více než 4 %) kvůli nepříznivému počasí a značné neúrodě v zemědělství. I tak byla průměrná míra inflace v druhé polovině roku o 1,6 procentního bodu nižší, než v polovině první (5,7 % oproti 4,1 %). Roční inflace spotřebitelských cen tak činila v průměru 4,9 %. Ceny elektřiny, plynu a ostatních paliv rostly rychleji oproti předchozímu roku, vlivem státní regulace však neměly silný proinflační vliv. Díky zvýšeným spotřebním daním rostly ceny alkoholických nápojů a tabáku. Největší meziroční nárůst cen byl zaznamenán v dopravě, celkem o 11,2 %, který zapříčinily především vyšší ceny ropy na světových trzích v počátku roku a vyšší spotřební daně u pohonných hmot.

V roce 2011 byla inflace tažena rostoucími cenami potravin, energií a pohonných hmot. Ty měly významný vliv na to, jak se spotřebitelské ceny měnily. Meziroční nárůst pohonných hmot překročil 15 % a zvýšil ceny nejen v dopravě. Zvýšení cen energií ovlivnilo i ukončení dotačních programů na kompenzaci nákladů domácností. Na meziroční nárůst cen potravin ještě stále působila daňová opatření z předchozích let.

V červenci měl meziroční 3% růst cen nejnižší tempo od dubna 2009. Na konci roku, a to především v důsledku dalšího růstu cen pohonných hmot způsobené listopadovým zvýšením spotřební daně a díky změně kurzu maďarského forintu, se inflace znovu meziročně zvýšila. I tak byla o 1 procentní bod nižší, než v roce předchozím. Za celkovým meziročním poklesem cenové hladiny stojí i stále ještě slabá domácí poptávka. Dovozní ceny v roce 2011 vzrostly o 5 %. Zvýšení cen potravin ze zahraničí ovlivnily i nově zavedené daně z nezdravých potravin.

V roce 2012 rostly spotřebitelské ceny rychleji než v předchozích třech obdobích. Ovlivněny byly především meziročně opět slabším forintem, vyššími cenami pohonných hmot a alkoholických nápojů, zvýšením základní sazby DPH na 27 % z počátku roku, několikanásobným zvýšením spotřební daně u tabákových výrobků a dalším zaváděním sektorových daní. V tomto roce výrazněji než v předešlých byla jádrová inflace znatelně nižší než celková. Zvyšování nepřímých daní způsobilo nárůst celkové inflace o 2,2 procentního bodu. Další položkou, která táhla v roce 2012 inflaci, byly ceny potravin, které se zvyšovaly vlivem nepříznivého počasí. V červenci dosáhla míra inflace meziroční nárůst dokonce 6,6 %, což bylo nejvíce za čtyři roky. Všechny uvedené inflační tlaky již nemohly být vykompenzovány slabou domácí poptávkou, která by cenovou hladinu držela na nižší úrovni. Průměrná míra inflace se v tomto roce zvýšila na 5,7 %.

Spotřebitelské ceny rostly v roce 2013 výrazně pomaleji a jejich meziroční nárůst činil 1,7 %, což je o 4 procentní body méně než v roce předchozím. Míra inflace se snižovala postupně během celého roku z 3,7 % v lednu na 0,4 % v prosinci. Prosincový výsledek byl nejnižší za uplynulých 43 let. Důležitým faktorem nízké dynamiky inflace bylo působení vyšší základny z minulého roku způsobené fiskální politikou v daňové oblasti, 10% poklesem regulovaných cen energií a velmi pozvolným ožíváním domácí poptávky. Prosincové ceny elektrické energie (-20,1 %), plynu (-20 %) a dálkového topení (-18,7 %) byly meziročně téměř o pětinu nižší. Protiinflační dopad měly také celosvětově klesající ceny komodit, které znamenaly i výrazný propad dovozních cen. Výrazně tak v tomto roce rostly pouze ceny alkoholických nápojů a tabákových výrobků vlivem opětovného zvýšení spotřebních daní (Czechtrade, 2014).

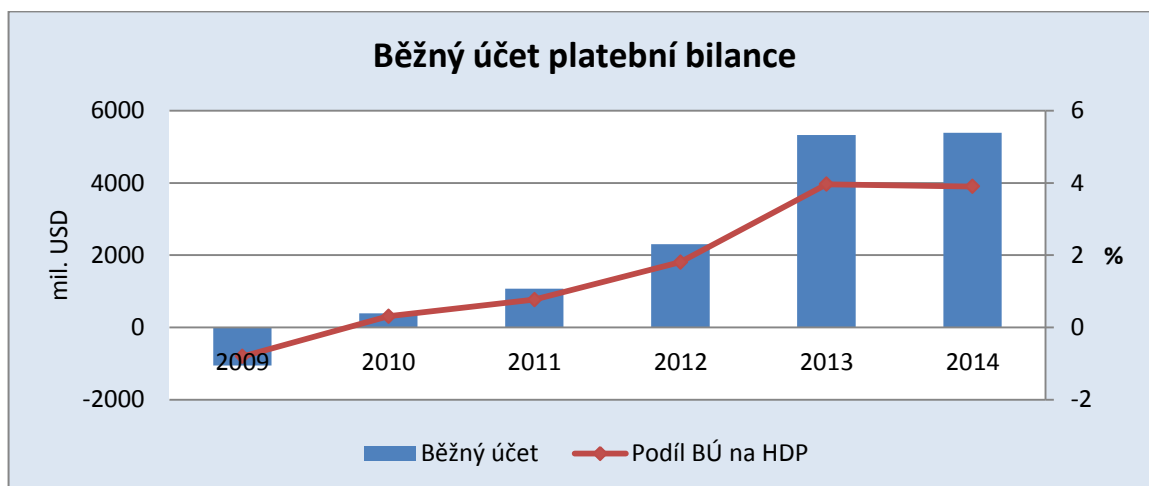
Meziroční pokles spotřebitelských cen započatý v předchozím období pokračoval i v roce 2014, a to i přes velmi uvolněnou měnovou politiku. Po celý rok se měsíčně pokles střídal s mírným růstem a v ročním průměru dosáhla deflace hodnoty 0,2 %. K celkovému

poklesu cen přispěly z velké části ceny pohonných hmot, snížení regulovaných cen energií pro domácnosti, nízké reálné mzdy a klesající inflační očekávání.

Platební bilance

Maďarský běžný účet platební bilance se vyvíjel v letech 1993 až 2009 v záporných hodnotách. Jeho podíl k HDP dlouhodobě převyšoval 5% hranici. V roce 2009 však došlo ke zvratu a od roku 2010 již dosahoval kladného salda. Z hodnoty -0,8 % v roce 2009 tak vzrostl až na 3,96 % v roce 2013, což byl nejlepší dosažený výsledek. V roce 2014 podíl pouze mírně poklesl.

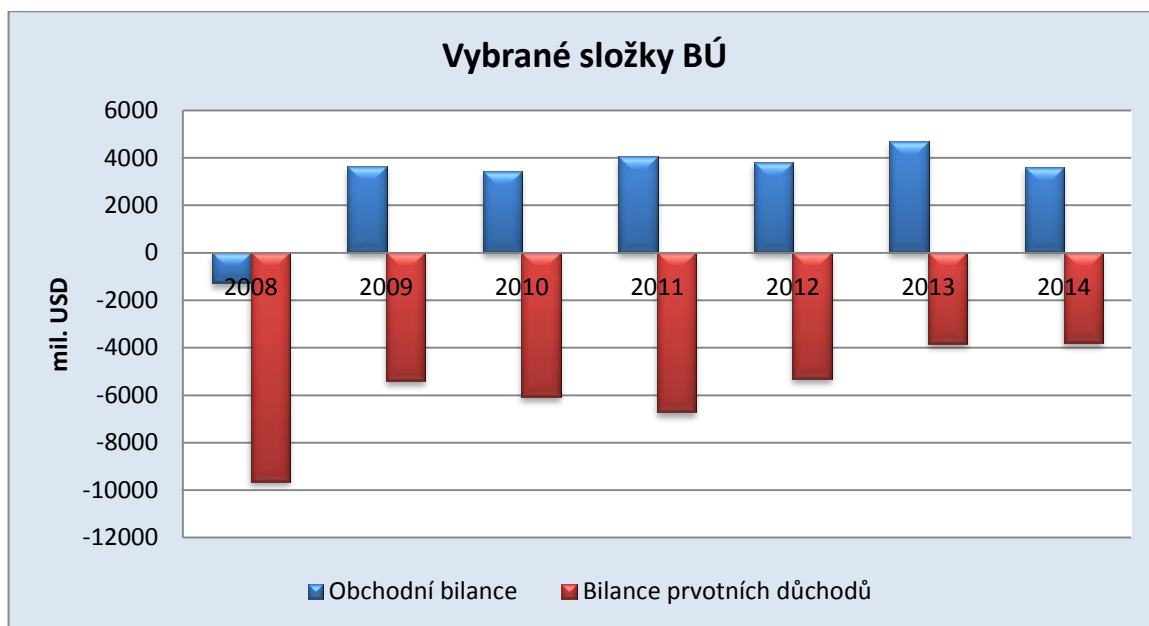
Graf 17: Podíl běžného účtu platební bilance na HDP v Maďarsku v letech 2009 – 2014

Zdroj: OECD, vlastní zpracování

Výkonová bilance měla ve sledovaném období kladné saldo. Bilance služeb končila od roku 2011 vždy s vyšším přebytkem, než obchodní bilance. I díky tomu bylo také saldo běžného účtu již od roku 2010 kladné. V letech 2013 a 2014 dosáhlo dokonce rekordních hodnot. Bilance prvotních a druhotných důchodů do roku 2011 rostla, poté již měla sestupnou tendenci a v celém období neměla na konečný výsledek běžného účtu negativní vliv.

Graf 18: Vývoj základních složek běžného účtu PB Maďarska v letech 2008 – 2014

Zdroj: OECD, vlastní zpracování

V roce 2009 se dostalo Maďarsko poprvé do přebytku obchodní bilance, přestože snížená domácí i zahraniční poptávka ovlivněná hospodářskou krizí přinesla i snížení zahraničního obchodu. Dovoz v tomto roce však klesal rychleji než vývoz, ten ke konci roku dokonce meziročně vzrostl. V roce 2009 došlo také k významnému snížení salda prvotních i druhotných důchodů. Nižší firemní zisky znamenaly i nižší výplatu dividend do zahraničí a znamenaly celkové, téměř 40% snížení celkového deficitního salda prvotních důchodů.

V letech 2010 – 2012 tlumila dovozy stále stagnující domácí poptávka. V roce 2011 došlo i ke snížení dlouhodobého schodku obchodní bilance s asijskými ekonomikami, které dodávaly stagnujícímu maďarskému průmyslu součástky pro výrobu elektroniky. Vývoz byl naopak podpořen zvýšenou zahraniční poptávkou. Tu přineslo všeobecné oživení ekonomiky v Evropě a zlepšující se ekonomická situace zahraničních obchodních partnerů. V roce 2012 došlo k dalšímu oslabení zahraniční poptávky, dovoz stále rostl pomaleji než vývoz, což přineslo opět kladnou obchodní bilanci. I v těchto letech pokračoval trend snižování vyplacených dividend do zahraničí. Po skončení úsporných opatření naopak vzrostl objem reinvestovaného zisku a o téměř 20 % se zvýšily přímé zahraniční investice. S ekonomickým oživením v zahraničí se zejména v roce 2010 zvýšily i výnosy z PZI maďarských podniků.

Kladné saldo obchodní bilance bylo v roce 2013 podpořeno zrychlujícím se výkonem evropských ekonomik i zlepšenými směnnými relacemi. Vývoz byl posílen nově zahájenými automobilovými výrobními kapacitami, které nahradily právě pokles vývozu zboží z odvětví elektroniky. V roce 2013 bylo dosaženo nejvyššího salda obchodní bilance. Po mírném zhodnocení kurzu maďarský forint v roce 2014 oslabil vůči euru i dolaru a pomohl udržet rostoucí trend salda obchodní bilance.

Zbožové struktuře dominoval obchod se stroji a dopravními prostředky. Díky velkým zahraničním investicím hlavně do automobilového průmyslu činí vývoz výrobků tohoto odvětví téměř 55 % celkového objemu a vykazuje nejvyšší aktivní saldo. Nejvyšší schodek měla skupina nositelů energií. Obchod s Evropskou unií představuje 75 – 78 % z celkového objemu zahraničního obchodu. Se zeměmi EU jako celkem má také maďarská ekonomika kladné saldo. Více než 50% převis dovozu nad vývozem dosahuje s asijskými ekonomikami a se zeměmi na americkém kontinentu. Největším obchodním partnerem Maďarska je Německo, Čína a i přes obchodní sankce kvůli ukrajinské krizi se na třetím místě udržela Ruská federace.

Tabulka 3: Otevřenost maďarské ekonomiky (poměr vývozu k HDP)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
HDP *)	209145,0	215618,7	225393,0	223766,8	232559,4	243786,0
Vývoz (X) *)	156487,8	177455,7	196601,7	194280,2	204558,0	217589,4
X/HDP v %	74,8	82,3	87,2	86,8	88,0	89,3

Zdroj: OECD, vlastní zpracování

*) v mil. USD

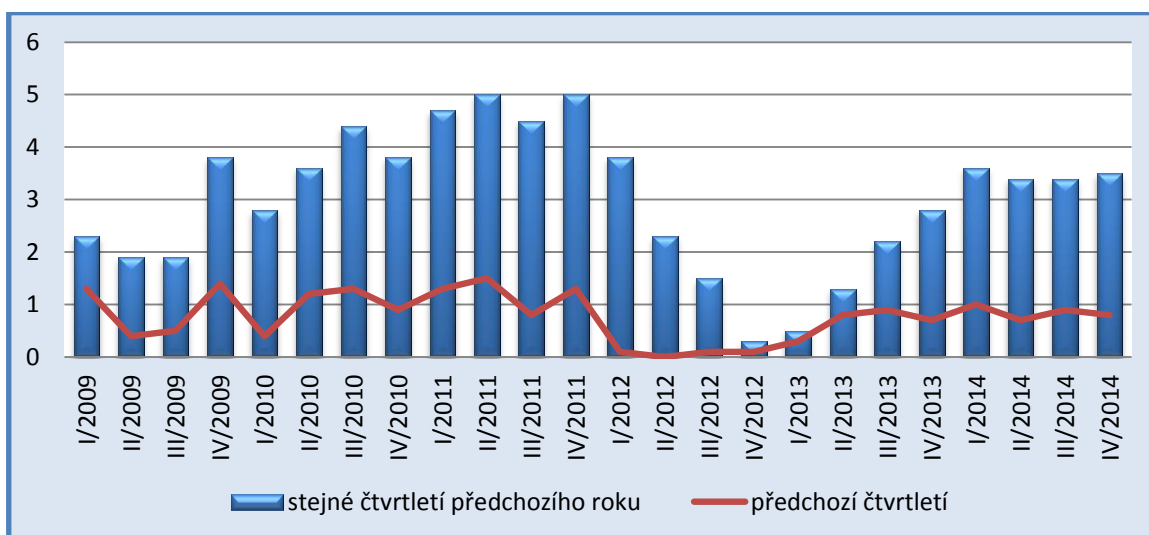
V letech 2009 až 2014 se otevřenost maďarské ekonomiky zvyšovala, zejména mezi lety 2009 a 2011, kdy vzrostla o více než 12 procentních bodů. V roce 2014 dosáhla zatím svého vrcholu, ale její vzestup již není tak rychlý. Téměř 90% poměr vývozu k HDP již vede ke konstatování, že i u maďarské ekonomiky se projevuje značná závislost na hospodářských cyklech hlavních obchodních partnerů.

4.4.4 Polsko

Podklady pro zpracování kapitoly zabývající se vývojem polské ekonomiky v období let 2009 až 2014 byly čerpány ze statistik OECD, polského Centrálního statistického úřadu a Polské národní banky (NBP). Ostatní zdroje budou výslovně uvedeny.

Hrubý domácí produkt

Graf 19: Hrubý domácí produkt Polska v období 2009 - 2014 (změna v %, stálé ceny)

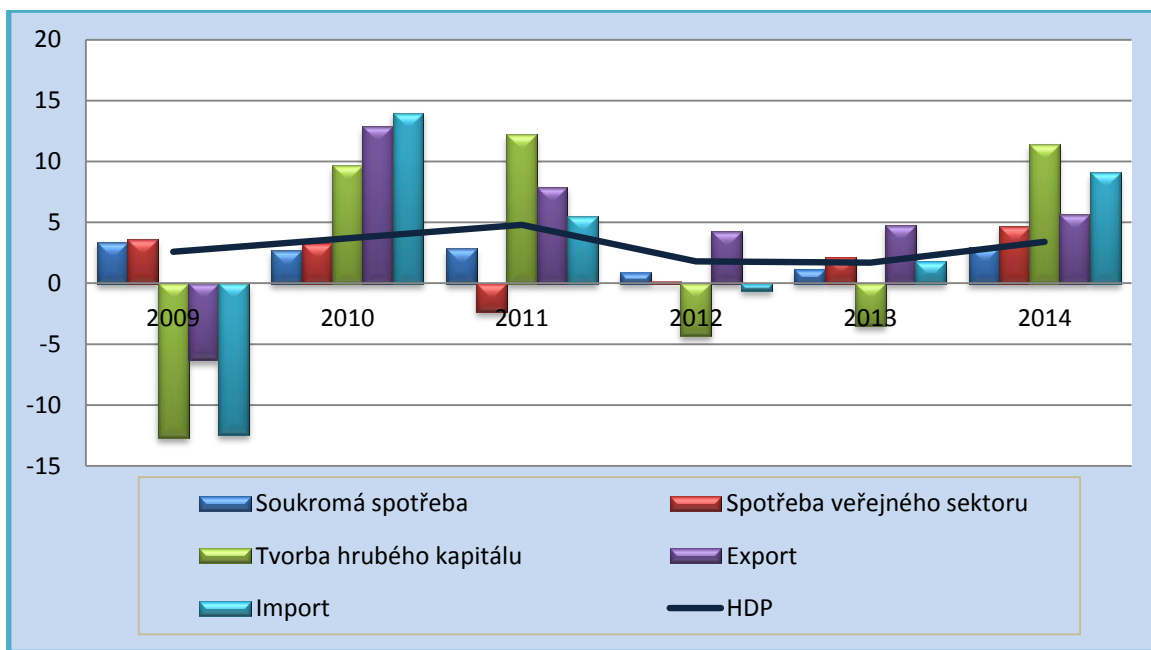

Zdroj: OECD (vlastní zpracování)

Polsko nebylo finanční krizí zasaženo tak závažně jako ostatní evropské země. Z grafu 19 je patrné, že v průběhu let 2009 – 2014 nedošlo k jedinému propadu celkového hrubého domácího produktu. Polsko si tak vysloužilo termín „zelený ostrov v moři recese“. Jedním z faktorů, které sehrály významnou roli v příznivém vývoji ekonomiky, byla absence eura, která dovolila devalvovat polský zlotý o 25 % vůči euru, a tím oproti konkurenci zlevnit jak cenu pracovní síly, tak i svých výrobků. Výhodou Polska byl i velký rozsah státního majetku, který teprve čekal na privatizaci, a jehož výnosy měly pokrýt velký deficit příjmů do státního rozpočtu. To mělo umožnit Polsku vyhnout se vysokému zadlužování státu. Také domácnosti, které měly do té doby tendenci čerpat své hypotéky, podobně jako v Maďarsku zejména ve švýcarských francích, se po pádu kurzu zlotého

vrátily k úvěrům v domácí měně (Palata, 2009). Polská ekonomika, která je méně závislá na vnější poptávce, tak byla tažená domácí spotřebou.

Graf 20: Struktura výdajů HDP v Polsku (meziroční změna v %)

Zdroj: OECD (vlastní zpracování)

V roce 2009 sice došlo k meziročnímu zpomalení výkonnosti ekonomiky, zejména v prvních třech čtvrtletích, na konci roku však nastalo opětovné oživení a kopírovalo to vývoj domácí poptávky. Domácí poptávka byla hlavní polskou hnací silou hospodářského růstu v letech 2004 – 2008. Již od prvního čtvrtletí roku 2009 byl ale její výsledek negativní, což bylo zapříčiněno hlavně úbytkem stavu zásob. Negativní dopad na růst poptávky mělo i omezení investic. Způsobeno bylo vnějšími vlivy i oslabením domácí měny, která ovlivnila situaci polských hospodářských subjektů zejména v oblasti úvěrové politiky. Na poklesu investic se tak významně podílel převážně soukromý sektor. Výdaje na konečnou spotřebu kolísaly, ale meziročně zůstaly na pozitivní úrovni. Celkový růst této položky činil 3,5 % a podílely se na něm stejnou měrou soukromý i veřejný sektor. V obou případech rostly výdaje nejrychleji v 1. čtvrtletí. Pokles spotřeby a větší sklon k úsporám byl ovlivněn meziročním poklesem zaměstnanosti a zvýšeným rizikem ztráty zaměstnání. Ukazatel čistého exportu byl v roce 2009 záporný, jeho přínos k meziroční změně HDP byl

ale pozitivní. Samotný vývoz měl první tři čtvrtletí na tempo růstu ekonomiky negativní vliv. Po celý rok klesal i dovoz zboží a služeb. Hodnota čistého exportu byla značně posílena oslabením domácí měny. Hrubá přidaná hodnota rostla ve srovnání s HDP mírně rychleji. Největším příspěvkem k růstu byly stavebnictví, služby a tradičně zemědělství. Negativně, stejně jako ve všech zemích V4, působily všechny obory průmyslové výroby.

Vzhledem k nepříznivým hospodářským podmínkám, které ještě stále panovaly ve světě, je dosažený výsledek polské ekonomiky v roce 2010 více než uspokojivý. Poklesu HDP v době světové hospodářské recese se Polsko vyhnulo i díky mimořádným vládním výdajům, které sloužily jako pomoc bankám, podnikatelům i jako ochrana pracovních míst. To HDP „podrželo“, vedlo to však ke zvýšení rozpočtového schodku, v roce 2010 na 7,4 % HDP (Holanová, 2012). Konečný meziroční nárůst o 3,7 % byl o 1,6 procentního bodu vyšší než činil průměr zemí Evropské unie. Nárůst domácí poptávky se oproti předchozímu roku zvedl o 4,2 %, a ta se tak stala opět tahounem celkového růstu. Spotřeba soukromého i veřejného sektoru se nepatrně snížila, což může být přisuzováno obavám z vývoje v okolních zemích. Po obnově zásob však opět dosáhla kladných hodnot tvorba hrubého kapitálu. Pomalu rostoucí využití kapacity výroby s ohledem na nižší poptávku ze strany spotřebitelů nenutily podnikatele přijímat v tomto období rozhodnutí pro zvyšování investic, a tak ty zůstaly jako negativní článek tvorby celkového HDP. Snížily se zejména investice do strojů, technických zařízení a nástrojů. Na druhé straně rostly rychle veřejné investice, které byly spojené s tvorbou a rekonstrukcí infrastruktury pro blížící se mistrovství Evropy ve fotbale. Oživením ekonomiky v ostatních zemích, zejména v Německu, který je největším příjemcem polského zboží a služeb, došlo k výraznému nárůstu vývozu, který byl v roce 2009 tak významně snížen. Ve druhém čtvrtletí činil jeho růst dokonce více než 18 %. I když byl objem vývozu do té doby rekordní, příspěvek čistého vývozu k růstu HDP byl v tomto roce negativní a činil -0,6 p.b., když jediným obdobím, kdy byl příspěvek pozitivní, bylo 1. čtvrtletí. Doplnování zásob a posílení polského zlatého měly po zbytek roku za následek to, že dovozy rostly rychleji než vývozy. Na straně nabídky byl nejvýraznější přírůstek průmyslu, který v předchozím období stagnoval. Tržní služby, které byly zejména v letech 2006 – 2008 nejvýraznějším zdrojem růstu přidané hodnoty, sice stále rostly, jejich tempo však již nebylo tak rychlé jako v předchozích letech.

Zatímco jižní státy Evropy stále bojovaly s recesí a většina států se v součtu let 2009 – 2011 teprve vrátila ke kladným hodnotám růstu HDP, polská ekonomika v té době zaznamenala více než 11% kumulovaný růst. Tento rok táhly ekonomiku domácí i zahraniční poptávka. Výdaje soukromého sektoru na spotřebu vykazovaly stabilní růst shodný s předchozím obdobím (2,9 %). V meziročním čtvrtletním srovnání však jeho tempo v průběhu roku zpomalilo. Bezprecedentní byl pokles veřejných výdajů, a to o 2,3 %, což znamenalo negativní přírůstek k HDP ve výši 0,2 p.b. Vláda šetřila a zmrazila platy pracujících ve veřejném sektoru. Kromě celkové reformy veřejné správy provedla reformy i v důchodovém zabezpečení a nemocenském pojištění. Tvorbu hrubého kapitálu v tomto roce táhly především velké investice, a to jak v soukromém (i když investice do zpracovatelského průmyslu byly silně pod úrovní zemí EU), tak ve veřejném sektoru. Tady ještě doznívaly výdaje související s blížícím se fotbalovým mistrovstvím Evropy pořádaným Polskem v roce 2012. Ekonomické oživení přinesl i růst vývozu, i když se tempo meziročně každé čtvrtletí zpomalovalo. Dovoz však rostl ještě pomaleji, než vývoz, což mělo za následek pozitivní příspěvek čistého vývozu k HDP ve výši 0,7 p.b. Čtvrtletní výkyvy tempa vývozu a dovozu kopírují zhodnocení nebo naopak oslabení polského zlotého. Kromě zemědělství a sektoru finančnictví a pojištění kladně ovlivnily růst hrubé přidané hodnoty všechny ostatní sektory hospodářství.

Vrchol ekonomické aktivity po roce 2008 dosáhla polská ekonomika již v prvním pololetí roku 2011. Od té doby došlo, hlavně na straně domácí poptávky, k postupnému oslabení, až bylo ve 4. čtvrtletí dosaženo pouze 0,2% růstu. Po dvou letech, kdy byla domácí poptávka tahounem růstu ekonomiky, se v roce 2012 opět propadla. Tento proces ovlivnily všechny její složky, poklesly zásoby a oslabily investice i veřejné výdaje. Snížily se i výdaje na konečnou spotřebu v soukromém sektoru, tedy ty, které byly do té doby vůči výkyvům ekonomiky odolné. Doznívaly důsledky zmrazených platů ve veřejném sektoru, zhoršila se situace na trhu práce, zejména pokles mezd a nižší zaměstnanost v soukromém sektoru. Polská vláda nemohla na rozdíl od předchozích let podpořit domácí poptávku, protože by již nemohla udržet deficit veřejného rozpočtu na přijatelné úrovni. Překročení hranice 55 % HDP by znamenalo automatické spuštění konsolidačních opatření veřejných

rozpočtů¹⁵. S poklesem zásob se zpomalil i dovoz a v meziročním srovnání se dostal do záporných hodnot (-0,6 %). Rychleji v tomto roce rostl vývoz, což se projevilo v pozitivním příspěvku čistého vývozu k růstu HDP. Čistý vývoz zůstal hlavním faktorem hospodářského růstu po celý rok a jeho příspěvek přesáhl 2 procentní body. Největší příspěvek k tvorbě hrubého domácího produktu na straně nabídky zaznamenala tradičně doprava a průmysl, největší nárůst však byl zaznamenán v sektoru ITC.

Z důvodu pokračující krize v eurozóně nebyl růst HDP příliš vysoký ani v roce 2013. Domácí poptávka sice vzrostla, ale vliv na ekonomický růst byl spíše neutrální. Růst spotřeby domácností byl podpořen vyšším reálným disponibilním důchodem a opětovným růstem spotřebitelských úvěrů, výrazný meziroční nárůst zaznamenala každé čtvrtletí. Stejně rostla i veřejná spotřeba a po dvouletém propadu měla na hospodářský růst opět významný vliv a celkově meziročně vzrostla o 2,1 %. Současně se vláda snažila o snížení deficitu veřejných financí, celkový dluh však stále rostl. Z důvodu rostoucích sociálních nákladů přistoupila vláda k reformě penzijního systému, což v podstatě znamenalo zestátnění poloviny druhého penzijního pilíře a stažení vládního podílu ve formě státních dluhopisů. Stejně jako v roce 2009 ovlivnil tvorbu hrubého kapitálu nejvíce pokles zásob. Investiční výdaje během celého roku rostly a z propadu ve výši 2,9 % v prvním čtvrtletí se ke konci roku vyšplhal růst až k 5 %. Jejich celkový roční výsledek byl kladný. Nepotvrdily se tak obavy o důvěryhodnost Polska v očích investorů vzniklé kvůli penzijní reformě. Také v roce 2013 byl příspěvek čistého exportu pozitivní. V první polovině byl ovlivněn postupným oslabením polského zlotého, což přispělo ke zlepšení růstu vývozu a vedlo k omezení hospodářské soutěže ze strany dovozu. Posílení nominálního kurzu zlotého v druhé polovině roku, společně s rostoucí domácí poptávkou, podpořilo dovozy.

V roce 2014 došlo k přeskupení ve složkách HDP na straně poptávky. Domácí poptávka se po dvou letech nadvlády zahraniční poptávky vrátila k tvorbě hospodářského růstu. Její vliv na HDP byl pozitivní a dosáhl zlepšení o 4,9 %. Stabilní růst soukromé spotřeby v jednotlivých čtvrtletích umožnil její růst po celý rok o 3,1 %. Pozitivní stránkou bylo zlepšení situace na trhu práce a vzhledem k deflaci a růstu mezd se zvýšily i reálné disponibilní důchody domácností. Společně s dalším zjednodušením pro udílení

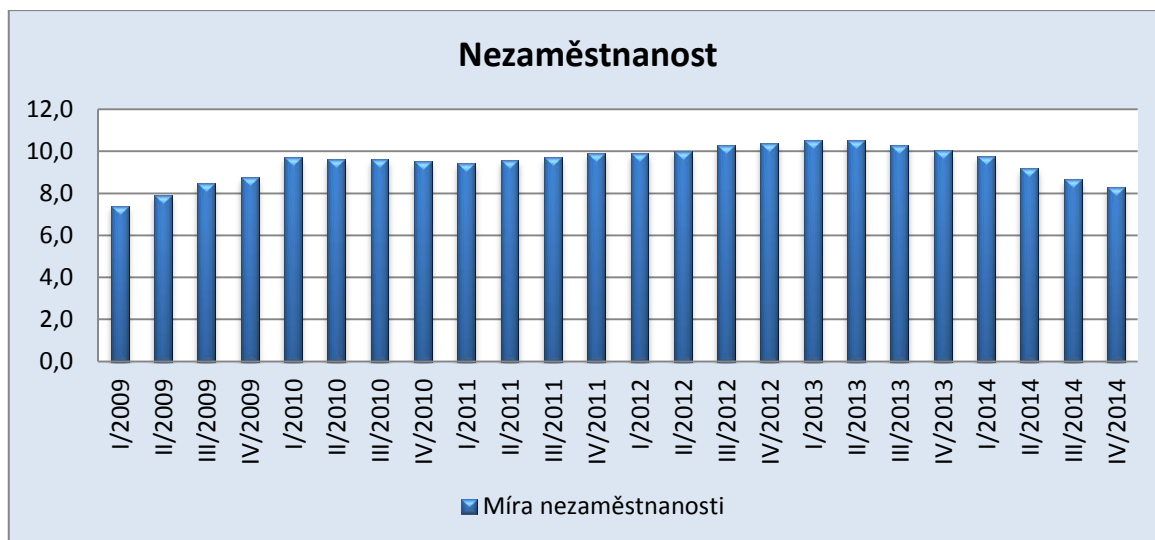
¹⁵ Polsko má ve své Ústavě nástroj zamezující centrální i místním vládám zvyšování veřejného dluhu. Při překročení veřejného dluhu 55 % HDP musí být rozpočet na příští rok vyrovnaný a vláda musí připravit konsolidační program snižující podíl veřejného dluhu na HDP.

spotřebitelských úvěrů to podporovalo větší ochotu lidí utrácet. Stejným tempem se zvedala i spotřeba veřejného sektoru. Velký vzestup zaznamenaly investice (o 8,4 %), které rostly ve všech čtvrtletích. Společně s obnovou zásob tak znamenaly meziroční nárůst tvorby hrubého kapitálu o 11,4 %. Nejsilnější růst investic byl opět v dopravě, kde vrcholil program modernizace železnic. Tento rok v tomto oboru vzrostly téměř o čtvrtinu. Podobně rychle rostly i investice ve stavebnictví. Jednak to byly investice do bydlení podporované dvěma vládními programy, ale i velké investice do kancelářských budov pro rostoucí segment služeb ve formě outsourcingu. V tomto odvětví služeb už například Krakov předstihl jako vhodná destinace irský Dublin (Ehl, 2014). Příspěvek čistého vývozu k HDP byl v 1. čtvrtletí neutrální, v dalších čtvrtletích už měl negativní dopad na celkový vývoj hospodářského růstu. Příčinou byl rostoucí dovoz podpořen právě zvýšenou spotřebou domácností a doplňováním zásob v prvních dvou čtvrtletích. Ve druhé polovině roku došlo k opětovnému oživení vývozu, kterému pomohlo také další oslabení domácí měny vůči americkému dolaru. Hrubá přidaná hodnota rostla v roce 2014 pomaleji, než hrubý domácí produkt. Největší přínos k HDP přinesly doprava, stavebnictví a průmysl.

Nezaměstnanost

Hospodářský pokles a recese v okolních zemích přispěly ke zvýšení sociální nejistoty ohledně budoucího zaměstnání i v Polsku. Tato nejistota byla umocněna potřebou dosáhnout úspor ve veřejném sektoru a strachem z omezení sociálních podpor. Už tak patřila míra zaměstnanosti v Polsku k jedné z nejnižších v Evropské unii. V důsledku sociální nejistoty byl v roce 2009 vykázan větší zájem o práci a míra aktivity se oproti předchozímu roku zvýšila. S tím souvisí i nižší mzdové požadavky uchazečů o zaměstnání. Zaměstnanost tak v porovnání s rokem 2008 vzrostla o 0,4 procentního bodu. Vzrostla ovšem i nezaměstnanost. Její míra se zvyšovala po celý rok ze 7,2 % v lednu na prosincových 9 % a dosáhla průměru 8,1 %. Otevření pracovního trhu EU-15 pro občany z nových členských zemí po roce 2004 totiž usnadnila Polákům přístup na tyto trhy a zvýšila počet lidí, kteří opustili zemi a vzali práci v zahraničí. Od roku 2008 však došlo ke změně chování migrujících Poláků a vlivem zhoršující se hospodářské situace v západní Evropě byli nuceni vrátit se domů a ucházet se zde o nové zaměstnání.

Graf 21: Vývoj nezaměstnanosti v Polsku v období 2009 – 2014 (čtvrtletní vývoj v %)

Zdroj: OECD (vlastní zpracování)

V roce 2010 zaměstnanost mírně klesla. Druhým rokem se pokles projevoval hlavně ve zpracovatelském průmyslu a v hornictví, které byly hospodářským poklesem nejvíce postiženy. Již od konce roku 2009 se začal zvyšovat počet osob samostatně výdělečně činných mimo zemědělství. Mnoho Poláků tak využilo nabyté zkušenosti z práce v zahraničí v průmyslových oborech i ve službách. Počet nezaměstnaných osob se meziročně zvýšil o 20 % a míra nezaměstnanosti dosáhla průměrné výše 9,7 %. Zvýšená míra nezaměstnanosti u skupiny mladých mezi 15 a 24 lety, o 3,1 p.b., má ve velké míře souvislost se zrušením povinné vojenské služby v tomto roce a profesionalizací polské armády.

Ani zlepšení ekonomické situace se neodrazilo v lepších ukazatelích na polském trhu práce. Největším problémem je i v Polsku úroveň zaměstnanosti mezi mladými lidmi. Zvyšující se trend jejich zaměstnanosti po roce 2004 byl v důsledku globální hospodářské krize přerušen. Bez práce byla téměř čtvrtina lidí v tomto věku. Nejvyšší nárůst zaměstnanosti byl v roce 2011 zaznamenán v podnicích zabývajících se výstavbou pozemních a inženýrských staveb a ve stavebnictví, jež souviselo se zvýšenou investiční činností. Počet nezaměstnaných vzrostl jen nepatrně a míra nezaměstnanosti zůstala v průměru na 9,7 %. V tomto roce dosahovala průměru Evropské unie.

Po období relativní stability byl v roce 2012 zaznamenán růst míry nezaměstnanosti. Rozdíl mezi její mírou na začátku a na konci roku byl 0,5 procentního bodu, podobně v ročním průměru stoupla na 10,1 %. Spolu s růstem nezaměstnanosti se prohlubovaly i strukturální rozdíly v poptávce po pracovní síle. Z velké části jsou výsledkem poměrně malé mobility pracovní síly v Polsku. Oproti ochotě Poláků cestovat za prací do zahraničí, vnitřní migrace z oblastí s nízkou poptávkou do oblastí s vysokou poptávkou po práci přispívá k velké prostorové koncentraci nezaměstnanosti. V roce 2012 také poprvé od roku 2008 klesla průměrná nominální i reálná mzda.

Už začátkem roku 2013 došlo k nárůstu poptávky po pracovní síle, která se v dalších čtvrtletích stabilizovala. Růst nezaměstnanosti byl opačný než v předchozím období a na konci roku vykazovala míra nezaměstnanosti hodnoty podobné ze začátku roku 2012. Jediným výrazným problémem byla dlouhodobá nezaměstnanost, která již překročila hodnotu 53 % všech nezaměstnaných a stále stoupala.

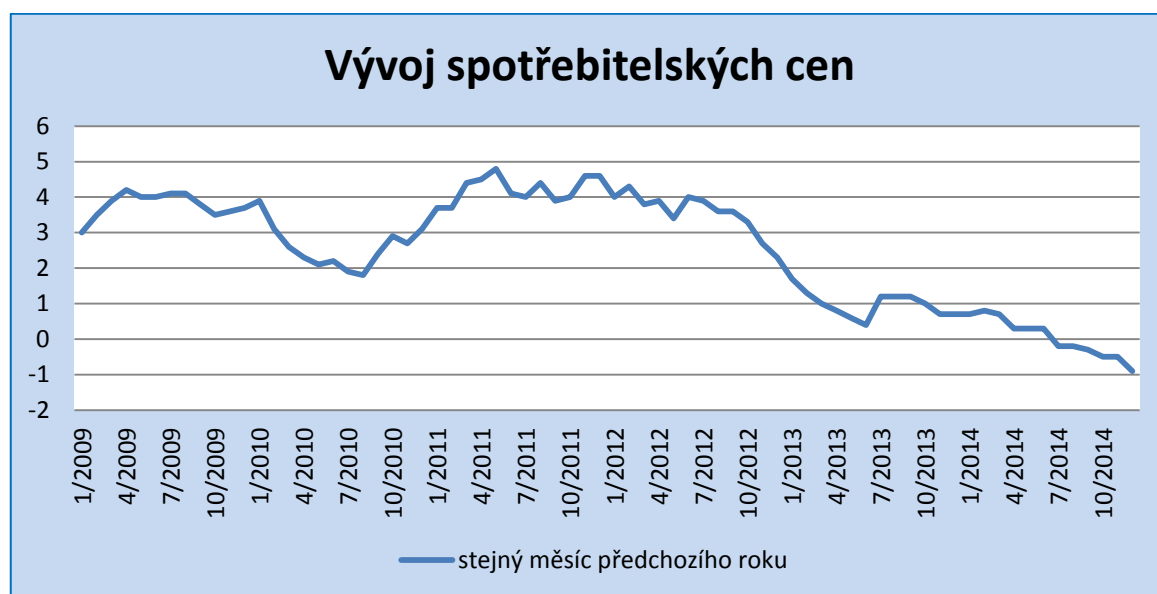
Již v dalším roce se situace na trhu práce výrazně zlepšila. Během roku se míra nezaměstnanosti snížila o 1,8 procentního bodu a její roční průměrná míra činila 9 %. Také zaměstnanost se zlepšovala, i když zatím stále patří mezi ty nejnižší v Evropské unii. Ale zatímco průměrná míra v EU vzrostla za 10 let o 2 p.b., a činila 64,8 %, Polsku se podařilo navýšit její míru z 51,7 % v roce 2004 na 61,7 % v roce 2014. Nejvyšší nárůst v tomto roce zaznamenal zpracovatelský průmysl podpořen domácí i zahraniční poptávkou.

Inflace

V roce 2008 překročila inflace v Polsku 4% hranici a ohrožovala tak těžce získanou důvěryhodnost u zahraničních partnerů i dosažení primárního cíle polské ekonomiky, kterým byla cenová stabilita nutná pro vstup do eurozóny. Proto se Polská národní banka (NBP) rozhodla zasáhnout pomocí restriktivní politiky tak, aby inflaci udržela na úrovni inflačního cíle 2,5 % a zastavila další apreciaci měny. V druhé polovině roku však začal cyklus snižování úrokových sazeb, v důsledku čehož zůstala inflace na konci roku na relativně vysoké úrovni. Tento trend pokračoval i počátkem roku 2009. Spotřebitelské ceny rostly rychle od samého počátku roku. V lednu dosahovalo zvýšení oproti stejnému období roku 2008 3 %, v dubnu již překročilo 4% hranici. Ke zpomalení růstu došlo až ve 4. čtvrtletí. V roce 2009 byla inflace ovlivňována mnoha faktory. Patří mezi ně rostoucí

ceny potravin a ceny pohonných hmot v první polovině roku 2009, které byly spojeny s růstem cen surovin. Zásadní bylo i rozsáhlé zvýšení regulovaných cen energií pro domácnost. Důsledkem dřívějšího růstu spotřebních daní rostly i ceny tabákových výrobků a alkoholu. Koncem roku se již projevovalo opětovné zhodnocení polského zlotého, nízký tlak poptávky a pokles mzdových nákladů v ekonomice a působily tak proti inflaci.

Graf 22: Vývoj spotřebitelských cen v Polsku v období 2009 - 2014 (změna v %)

Zdroj: OECD (vlastní zpracování)

Rok 2010 se vyznačuje zpomalením růstu spotřebitelských cen, zejména v prvních osmi měsících roku, kdy dosáhla v průměru 2,5 %. V následujících měsících roku inflace zřetelně zrychlila a v prosinci její míra dosáhla hodnoty 3,1 %. Zrychlení tempa inflace způsobily především vyšší ceny potravinářských komodit a energetických zdrojů. Silný nárůst cen zemědělských výrobků na světových trzích i v Polsku byl způsoben jejich omezením na straně nabídky. Ceny energií zvedaly ceny zboží a služeb spojených s bydlením. Dalšími faktory růstu byly rychlejší než očekávané obnovení hospodářského růstu a dočasné oslabení polského zlotého vůči hlavním světovým měnám. V závěru roku se již projevilo i zvýšení průměrných cen a zvýšení poptávky domácností v souvislosti s plánovaným zvýšením všech sazeb daně z přidané hodnoty od ledna příštího roku.

V roce 2011 se tempo růstu cen v ekonomice zrychlilo, což mělo za následek růst průměrných ročních cen spotřebního zboží a služeb o 4,2 %. I v tomto roce byla inflace

způsobena hlavně vnějšími faktory a růstem cen komodit na světových trzích. Jako silný vnitřní faktor inflace může být označeno zvýšení daně z přidané hodnoty ve zvýšené i obou snížených sazbách¹⁶. Tempo růstu cen v jednotlivých čtvrtletích zůstalo na vysoké úrovni, pouze v prvním zůstala inflace v průměru pod 4 %. V polovině roku díky jejímu růstu vzrostly i kurz zlatého a výnosnost polských obligací, protože investoři očekávali další zvýšení polských úrokových sazeb. Ty v tomto roce rostly čtyřikrát, celkem o 1 p.b. I přes tato restriktivní opatření NBP se v listopadu a prosinci vyšplhala inflace až na 4,6 %.

Po výrazném oslabení ekonomiky pokračovala inflace rychlým tempem v poklesu a v prosinci roku 2012 dosáhla až na 2,3 %. Rozdíl oproti prosinci loňského roku činil 2,3 procentního bodu. Proti inflaci v průběhu roku postupně působily i propad domácí poptávky a mzdové tlaky vyplývající z rostoucí nezaměstnanosti. Největší dopad na vývoj indexu spotřebitelských cen byly stále rostoucí ceny potravin a ceny související s bydlením, dopravou a energiemi. Průměrná roční míra inflace dosáhla 3,6 % a byla stále o 1 p.b. vyšší než průměr EU.

Rok 2013 byl z hlediska intenzity a směru cenových změn v polské ekonomice charakteristický pokračujícím zpomalením. Stále ještě slabý výkon ekonomiky se promítl i do vývoje cen. V polovině roku se inflace dostala až na 0,4 %. Ve 3. čtvrtletí ceny přechodně vzrostly, ale v nadcházejících měsících začaly opět klesat. Snížení inflace vyplývá především ze zpomalení dynamiky cen energií, což se automaticky projevilo na cenách průmyslové výroby. Ceny energií se odvíjely z celosvětově klesajících cen nerostných surovin.

Ceny spotřebního zboží a služeb zůstaly v roce 2014 v průměru beze změn ve vztahu k cenám předchozího roku. Inflace měla stále nižší tempo růstu a červen byl posledním měsícem, kdy došlo k mírnému nárůstu cen o 0,3 %. Do konce roku už byla pozorována prohlubující se deflace, poprvé v transformované polské ekonomice. Od roku 1972 to byl zatím nejvýraznější celoroční pokles cen. Polská ekonomika patřila mezi ty, které ruské potravinové embargo zasáhlo nejvíce. Zákaz vývozu potravin zvýšil tlak na pokles jejich cen na domácím trhu. Deflace se v Polsku projevila silněji i díky tomu, že právě potraviny a energie se tady na spotřebě podílejí více než v západní Evropě.

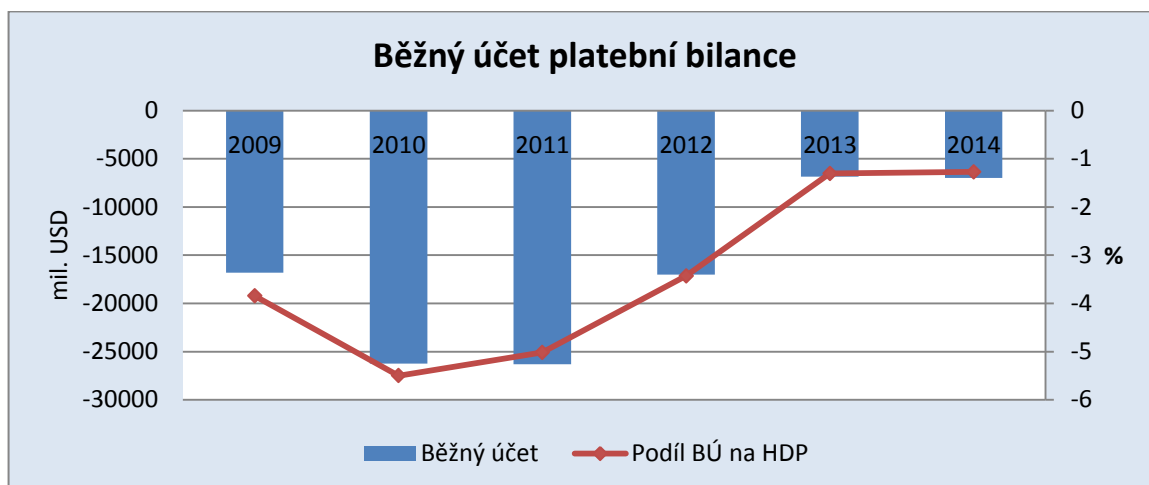
¹⁶ V Polsku je vedle 23% základní a 8% snížené sazby daně z přidané hodnoty uplatňována i super snížená sazba ve výši 5 % na zemědělské produkty. Tato sazba DPH je jedním ze způsobů podpory polského zemědělství.

Platební bilance

Běžný účet platební bilance Polska je již dlouhodobě v deficitu. Jeho podíl k hrubému domácímu produktu dokonce překročil v letech 2010 a 2011 5 %. V dalších obdobích však došlo ke snížení celkového schodku BÚ, od roku 2013 dokonce k výraznějšímu poklesu na 1,2 % HDP. Průměrná hodnota podílu BÚ k HDP činila ve sledovaném období -3,4 %. Tato hodnota je, i vzhledem ke snižování záporného salda běžného účtu, uspokojivá.

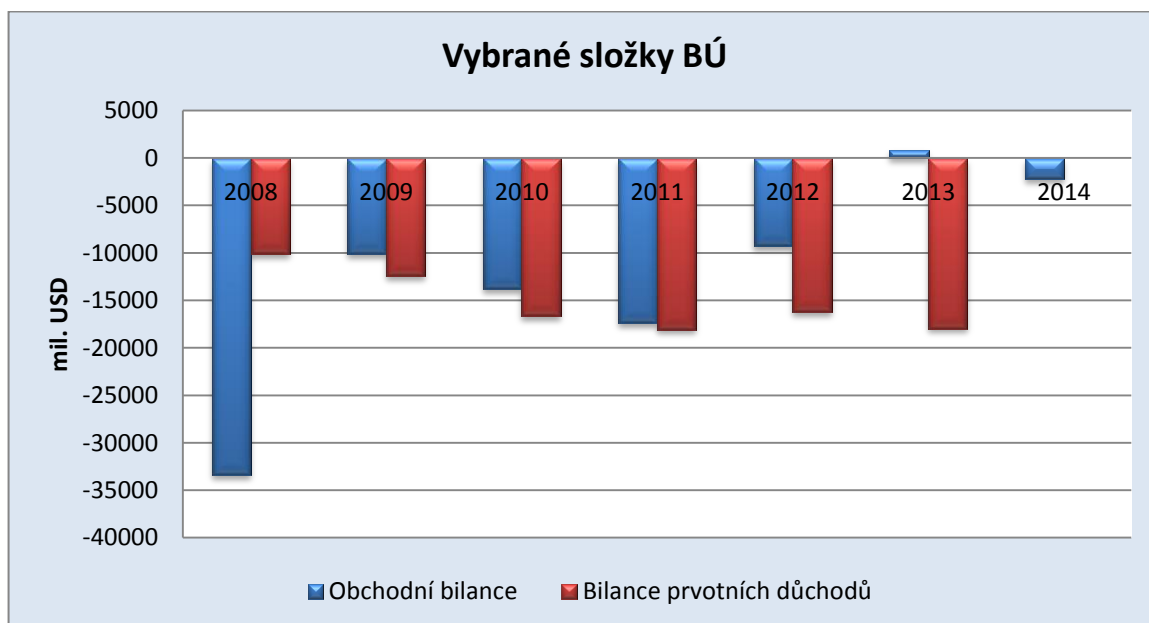
Graf 23: Podíl běžného účtu platební bilance na HDP v Polsku v letech 2009 – 2014

Zdroj: OECD, vlastní zpracování

Kladnou stránku salda běžného účtu představovala ve sledovaném období pouze bilance služeb. Obchodní bilance, stejně tak jako bilance prvotních i druhotných důchodů, byla téměř po celou dobu schodková. Schodek obchodní bilance měl po snížení v roce 2009 až do roku 2011 rostoucí tendenci. V roce 2012 došlo k obratu a od následujícího roku vykazoval schodek běžného účtu minimální deficit právě díky zlepšené obchodní bilanci. Bilance důchodů měla od roku 2010 rostoucí tendenci.

Graf 24: Vývoj základních složek běžného účtu PB Polska v letech 2008 – 2014

Zdroj: OECD, vlastní zpracování

Na rozdíl od negativních důsledků na polskou ekonomiku a obchod přispěla světová hospodářská krize k výraznému snížení mimořádně vysokého a v několika posledních letech rostoucího deficitu obchodní bilance. Graf 12 jasně ilustruje zlepšení bilance v roce 2009, kdy se její deficit meziročně snížil na třetinovou hodnotu oproti roku 2008. I přes to, že na konci roku vykázala polská ekonomika růst celkového HDP, došlo i zde k meziročnímu poklesu zahraničního obchodu, vyšší tempo však měl pokles dovozu než vývozu, což přispělo k lepšímu výsledku obchodní bilance. Oproti tomu vzrostl deficit bilance prvotních důchodů, zejména ekonomické oživení ke konci roku přispělo k vyšším ziskům podniků, které si mohli jejich zahraniční vlastníci vyplatit.

V letech 2010 a 2011 se záporné saldo zahraničního obchodu prohlubovalo, zdaleka však nedosáhlo výše deficitu z předkrizového období. S oživením domácí i zahraniční poptávky rostly v roce 2010 vývozy i dovozy. S obnovou zásob v ekonomice, rostoucími investicemi a posílením polského zlotého v průběhu roku měly však dovozy rychlejší tempo. Díky zlepšené bilanci obchodu se zeměmi EU byl kompenzován jeho vysoký schodek se zeměmi mimo unijní trhy. K opačnému tempu došlo v roce 2011, i když se během roku objemy vývozu zpomalovaly a výsledná bilance byla opět deficitní.

Ekonomické zpomalení rozvinutých ekonomik v roce 2012. Potlačení domácí poptávky v těchto zemích se podepsalo i na polském vývozu. Negativní dopad byl do jisté míry zmírněn oslabením polské měny vůči oběma hlavním měnám, euru i dolaru. Rychlejší růst vývozu tak přispěl k výraznému zlepšení obchodní bilance. Deficit bilance byl oproti roku 2011 téměř poloviční.

V roce 2013 došlo k vyššímu objemu vývozu než dovozu a obchodní bilance skončila po 24 letech kladným saldem. Příčinou byl hlavně dynamický růst vývozu polských potravin. Příznivé tempo vývozu se udrželo i v roce 2014 i přes narušení obchodních vztahů s Ruskem vlivem ukrajinské krize. Dovoz zboží rostl oproti vývozu rychleji pouze o 1,5 procentního bodu. To přineslo pouze minimální schodek obchodní bilance. Bilance důchodů byla od roku 2010 téměř stabilní, a to na straně výnosů i nákladů.

Struktuře obchodu se zbožím dominuje stejně jako v ostatních zemích V4 skupina strojírenského, elektrotechnického a automobilového průmyslu. Jejich podíl na vývozu činí 40 %. Velkou část vývozu tvoří i produkty rostlinné a živočišné výroby. Největší podíl zahraničního obchodu se vzhledem k členství Polska uskutečňuje rovněž se zeměmi Evropské unie, v roce 2014 činil podíl vývozu 75 % a dovozu 58 %. Největšími obchodními partnery Polska jsou Německo, Velká Británie a Česko na straně vývozu, Rusko a Čína jako nejvýznamnější polští dodavatelé.

Tabulka 4: Otevřenost polské ekonomiky (poměr vývozu k HDP)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
HDP *)	730 436,4	793 902,1	857 184,8	888 379,5	909 269,0	940 178,7
Vývoz (X) *)	274 470,0	317 817,4	364 643,5	394 638,4	421 017,4	446 074,1
X/HDP v %	37,6	40,0	42,5	44,4	46,3	47,5

Zdroj: OECD, vlastní zpracování

*) v mil. USD

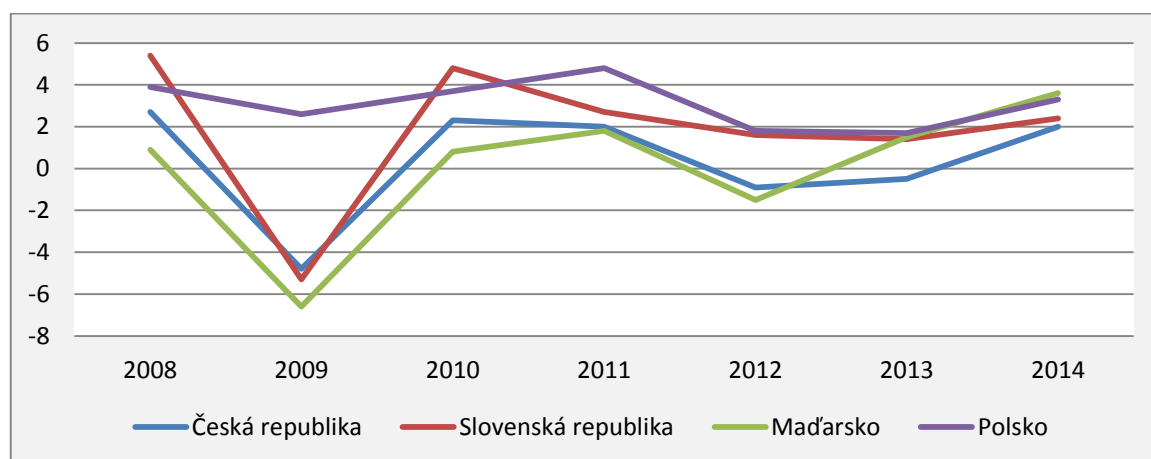
V roce 2010 došlo k prolomení pomyslné 40% hranice, kterou ekonomická teorie označuje za hranici mezi otevřenou a uzavřenou ekonomikou. Vstupem do Evropské unie se uzavřenější polská ekonomika postupně otevřela a v roce 2014 dosahoval poměr vývozu k HDP 47,5 %. Kladně k tomu přispěl i příliv zahraničních investic do země. Velký vnitřní trh s podporou domácí poptávky není na poptávce zahraniční tak závislý, ve srovnání s ostatními zeměmi V4.

5 Komparace vývoje ekonomických veličin zemí V4

V předcházejících kapitolách byl analyzován ekonomický vývoj jednotlivých členských zemí Visegrádské skupiny. Tato kapitola přináší komparaci tohoto vývoje.

V následujícím grafu je uveden vývoj hrubého domácího produktu čtyř analyzovaných zemí ve zvoleném období.

Graf 25: Vývoj HDP zemí V4 v období 2008 - 2014 (meziroční změna v %)

Zdroj: OECD, vlastní zpracování

Přestože hospodářská krize zasáhla v roce 2009 všechny státy V4, byl její následný průběh v jednotlivých ekonomikách odlišný. Zatímco Česko, Slovensko i Maďarsko pocítily krizi poklesem hrubého domácího produktu, Polsko bylo jediným státem Evropské unie, kterému krize způsobila pouze zpomalení tempa růstu na 2,6 %. Polská ekonomika těžila z velkého vnitřního trhu a silné domácí poptávky. Po dvouletém růstu však ani ona nebyla uchráněna před novou krizí v eurozóně a v roce 2012 se tempo opět zpomalilo. Největší pokles HDP v roce 2009 zaznamenalo Maďarsko (-6,6 %) a i následné zotavení maďarské ekonomiky bylo pozvolnější. Maďarský růst byl v předešlých letech postaven z velké části na úvěrech a od bankrotu jej v roce 2008 zachránily až půjčky MMF a EU. Nutné fiskální restriktce v následných letech tak stlačily dolů výdaje na spotřebu i investice. Další krize v eurozóně pak poslala maďarskou ekonomiku po dvou letech mírného růstu zpět do recese. Nejvýraznější propad zaznamenalo Slovensko, jehož produkt se z růstu 5,4 % v roce 2008 propadl o 5,3 % v roce 2009. Mělo však i nejrychlejší start ekonomiky v prvním pokrizovém roce. Tempo v následujících letech zpomalilo, udrželo si však

meziroční nárůst a v období let 2010 až 2014 rostlo v průměru o 2,6 %. Vlivem široké fiskální konsolidace byla domácí poptávka utlumena i v České republice. Její hospodářství ve sledovaném období zaznamenalo nejvýraznější výkyvy. Po oživení v roce 2010 se tempo zpomalilo a česká ekonomika se vrátila v roce 2012 do recese, která se protáhla až do 1. čtvrtletí 2013. Průměrný růst v letech 2010 – 2014 dosáhl pouze 1 % a je tak ze všech států V4 nejnižší.

Celkový pokles soukromé spotřeby nastal ve sledovaném období pouze u Maďarska. Největší propad zaznamenalo ihned v roce 2009, kdy se spotřeba snížila o 6,7 %. Vlivem prudkého oslabení maďarského forintu se zvýšily výdaje na splácení úvěrů v zahraničních měnách a tím došlo k výraznému snížení disponibilních důchodů domácností. Kumulovaný pokles činil 9,1 %. V Česku a na Slovensku soukromá spotřeba stagnovala. Pouze polská ekonomika vykázala během období stálý růst spotřeby domácností, který činil v průměru 2,3 %.

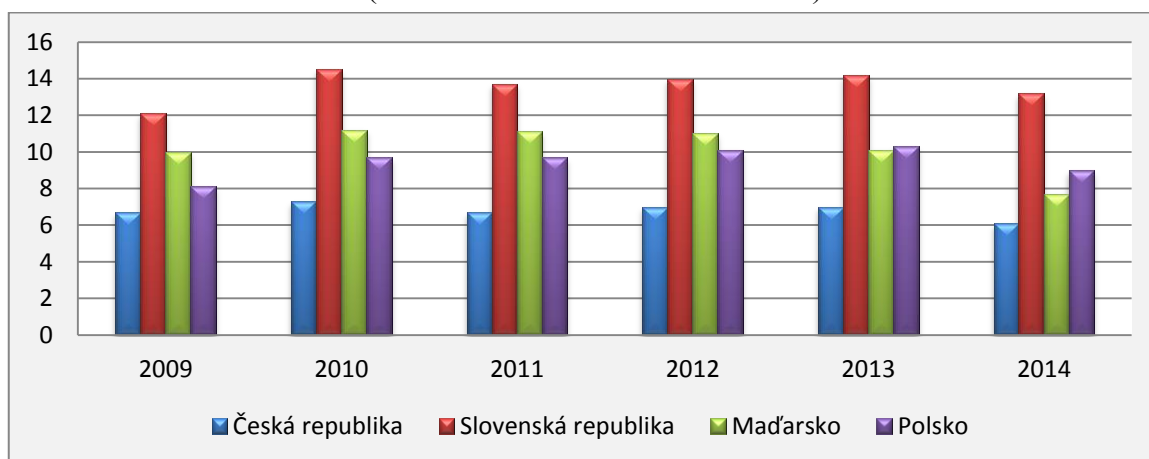
Vládní výdaje rostly v zemích V4 rozdílným tempem a z větší části byly ovlivněny fiskální politikou jednotlivých vlád. V počátcích krize se vládní výdaje na podporu zmírnění jejich dopadů zvýšily ve všech zemích. Na Slovensku rostly výdaje zejména v roce 2009, kdy dosáhly zvýšení o 6,9 %. Špatný stav veřejných financí Maďarska tamní vládě větší růst výdajů nedovolil, a jejich zvýšení bylo možné až od roku 2013, kdy došlo ke snížení veřejného dluhu pod 80% hranici díky nižšímu deficitu veřejného rozpočtu. Polsku výrazně pomohlo v letech 2009 a 2010 čerpání evropských dotací na výstavbu infrastruktury pro fotbalové mistrovství Evropy konané v roce 2012. Česká vláda naproti tomu přijala fiskální úsporná opatření a své výdaje v letech 2010 až 2012 výrazně utlumila.

Výdaje na investice kopírovaly v jednotlivých zemích celkový ekonomický vývoj. Největší pokles přišel v roce 2009 a zasáhl všechny země V4, přičemž nejvíce se propadly výdaje do hrubého kapitálu na Slovensku, o téměř 30 %. Díky sníženým transakčním nákladům po přijetí jednotné evropské měny a vládní podpoře však zaznamenaly v dalším roce opět nejrychlejší nárůst. Polské kapitálové výdaje se snížily nejméně, ale stejně jako všechny ostatní ekonomiky, i polská byla v této položce ovlivněna druhou vlnou recese v eurozóně v roce 2012.

Hospodářská krize ovlivnila v roce 2009 i zahraniční poptávku. Zejména u české, slovenské a maďarské ekonomiky se potvrdila závislost na hospodářském vývoji jejich hlavních obchodních partnerů, zvláště na Německu. Největší pokles pocítilo v tomto roce

Slovensko, jehož vývozy a dovozy klesly o 17 %, resp. 19,1 %. I ostatní ekonomiky V4 pocítily vlivem poklesu domácí poptávky v roce 2009 větší pokles dovozů než vývozu a tak tvořil čistý export kladný příspěvek k celkové tvorbě HDP. Obrácený vývoj zaznamenaly všechny země v roce 2014, kdy díky značnému oživení domácí poptávky, zejména růstu investičních výdajů, dovozy předčily vývozy. Nejmenší vývozní i dovozní výkonnost mělo v celém sledovaném období Maďarsko (19,6 % a 12,5 %). Lépe si vedly česká, slovenská a polská ekonomika, které vývozy zvýšily téměř o třetinu.

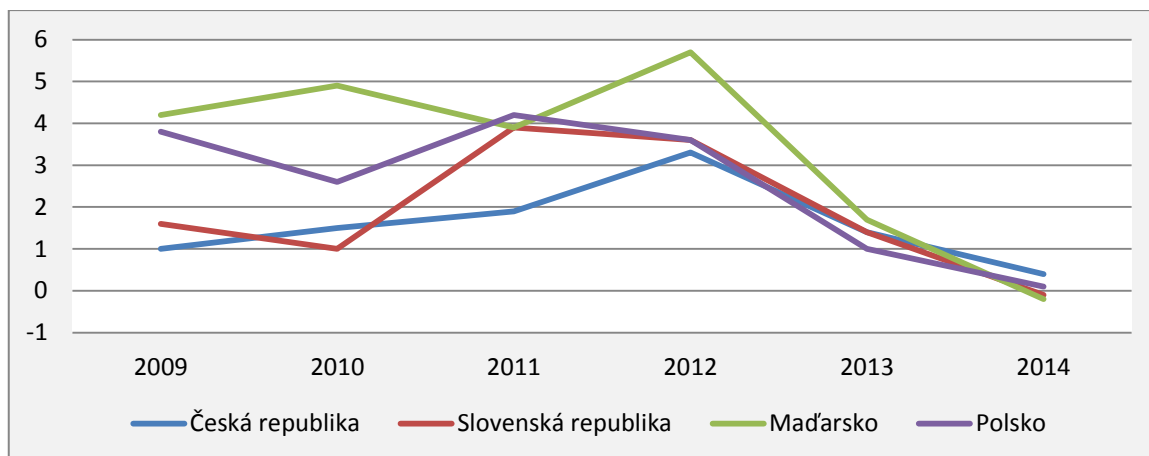
Graf 26: Vývoj nezaměstnanosti zemí V4 v období 2009 - 2014
(obecná míra nezaměstnanosti v %)

Zdroj: OECD, vlastní zpracování

V grafu 26, který znázorňuje vývoj nezaměstnanosti, je vidět, že i když měla míra nezaměstnanosti v zemích V4 podobné tendence vývoje, její výše byla v jednotlivých letech značně rozdílná. Ve všech zemích vzrostly významně počty nezaměstnaných osob až v roce 2010, což bylo zapříčiněno opožděnou reakcí trhu práce na vrcholící hospodářskou krizi. Zemí s nejvyšší průměrnou mírou nezaměstnanosti v tomto období bylo Slovensko (13,6 %), a to navzdory významnému hospodářskému růstu. Nejnižší mírou se chlubila Česká republika, jejíž výše byla oproti té slovenské téměř poloviční. I přes to, že se nevyhnula návratu recese v letech 2012 – 2013, míra nezaměstnanosti v těchto letech stagnovala. K nejvýraznějšímu zlepšení došlo v Maďarsku v roce 2014, kdy se průměrná roční míra nezaměstnanosti snížila meziročně o 2,4 p.b. Polská nezaměstnanost kopírovala po většinu období průměrnou hodnotu zemí EU.

Graf 27: Vývoj inflace zemí V4 v období 2009 - 2014 (meziroční změna v %)

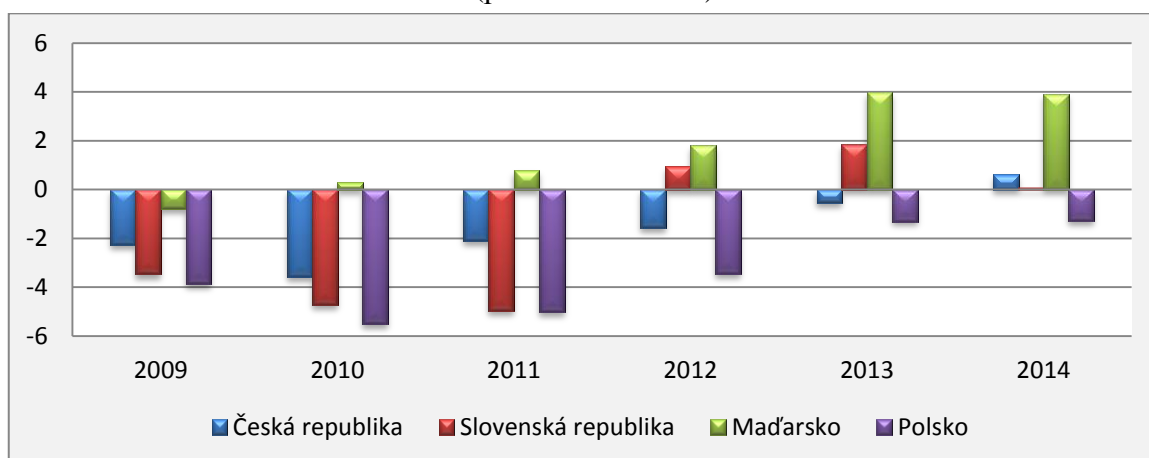

Zdroj: OECD, vlastní zpracování

U vývoje inflace v roce 2009 lze zaznamenat procyklický vývoj. Ve všech zemích došlo společně se snížením výkonnosti ekonomiky také ke snížení cenové hladiny. Růst spotřebitelských cen zpomalil nejvíce v České republice, o 5,3 p.b. Polská ekonomika, nejméně zasažená hospodářskou krizí, vykázala pokles pouze o 0,4 p.b. Zvýšené tempo inflace se ještě vrátilo v letech 2011 a 2012, ale od roku 2013 zaznamenaly všechny země opět značné zpomalení růstu cen. V roce 2014 si dokázala pouze česká ekonomika, i díky intervenci centrální banky, růst cenové hladiny udržet v kladných hodnotách. V ostatních zemích V4 došlo v průběhu roku k propadu cen a k mírné deflaci. Růst cenové hladiny ovlivňovaly nejvíce nepřímé daně, regulované ceny v bydlení a energetice a výkyvy cen ropy a zemědělských komodit na světových trzích.

Pro každou ekonomiku je z hlediska platební bilance stěžejní stav jejího běžného účtu. Nejlepší výsledek běžného účtu platební bilance mělo Maďarsko, které vykazovalo od roku 2010 kladné saldo. Z grafu 27 je zřejmé, že v letech 2013 a 2014 dosáhl běžný účet maďarské platební bilance rekordních hodnot, když vykazoval téměř 4% podíl k HDP. Naopak nejvyšší deficit vykazovalo Polsko, jež v letech 2010 a 2011 překročilo 5% hranici podílu BÚ k HDP, během dvou let se však deficit díky zlepšené obchodní bilanci snížil až na 1,2 %.

Graf 28: Vývoj BÚ platební bilance zemí V4 v období 2009 - 2014
(podíl k HDP v %)

Zdroj: OECD, vlastní zpracování

Nejvyšší saldo obchodní bilance vykázala ve sledovaném období Česká republika. V roce 2014 bylo o více než polovinu vyšší, než obchodní bilance Slovenska i Maďarska. Všechny tři země jsou v rámci výkonové bilance v pozici čistých exportérů. Polsko oproti tomu vykazuje v celém období záporné saldo obchodní i výkonové bilance. Dlouhodobé schodky bilance prvotních důchodů mají všechny země V4. Záporná salda jsou způsobena vysokým odlivem vyplácených zisků do zahraničí. Největší saldo v této položce vykazuje Polsko, do zahraničí ale v poměru k HDP vyplácí nejmenší podíl zisků ze všech zemí V4.

Nejvíce otevřenou ekonomikou dle poměru vývozu k HDP v roce 2014 je Slovensko (91,9 %), následované Maďarskem (89,3 %). Nejrychleji se díky zvýšené exportní výkonnosti otevřela ekonomika česká, ve sledovaném období o 25 p.b. Polsko 40% hranici poměru vývozu k HDP prolomilo až v roce 2010 a díky přílivu zahraničních investic do země se i polská ekonomika, která díky velkému vnitřnímu trhu není tak závislá na zahraniční poptávce, postupně otevírá.

6 Závěr

V roce 2009 zasáhla hospodářská krize naplno všechny čtyři státy Visegrádské skupiny. Česko, Slovensko i Maďarsko se potýkaly s propadem celkového produktu jako většina států Evropy. Vysoká otevřenost jejich ekonomik pocítila silně propad zahraniční poptávky. Jediné Polsko zaznamenalo pouze zpomalení tempa růstu. Polská ekonomika je uzavřenější, a tak na zpomalení tempa zemí západní Evropy doplatila výrazně méně. Tím, že není na zahraniční poptávce tolik závislá, jako ostatní tři země, nedošlo u ní k tak velkému přenosu krize zvenčí. Pomohla jí i vyšší orientace na zemědělství, které není k hospodářským výkyvům tak náchylné. Propad v zahraniční poptávce byl kompenzován silnou poptávkou domácí, která byla tažena i zvýšenými vládními výdaji a investičními výdaji na blížící se fotbalové Euro 2012. Posílení výdajů bylo ve velké míře podporováno důsledným čerpáním dotací ze strukturálních fondů EU. Celkově tedy Polsko dosáhlo nejvyššího kumulativního růstu HDP ve výši 17,9 %.

Na druhém pólu pomyslného žebříčku bylo Maďarsko, které pocítilo v roce 2009 největší propad produktu, a celkově dosažené hodnoty jsou zatím záporné. Ekonomika vystavěná v minulých letech na úvěrech se vyhnula bankrotu pouze díky půjčkám MMF. Oslabení maďarského forintu mělo pro domácnosti, které byly zadluženy v cizích měnách, fatální následky, když snížené disponibilní důchody srazily soukromou spotřebu. Následná rozsáhlá fiskální opatření vrátila Maďarsko po pěti letech na cestu výrazného růstu, když v roce 2014 dosáhlo nejen nejvyššího růstu produktu, ale i nejlepšího zlepšení na trhu práce. Zvýšenou domácí poptávku podpořila vláda rozpočtovou politikou a Maďarská národní banka poskytla zdroje na zvýhodněné úvěrování malých a středních podniků. Cílem vlády je i zlepšení důvěryhodnosti Maďarska v očích zahraničních investorů.

Nejlepší start ekonomiky po roce 2009 mělo Slovensko, a i v následujících letech si udrželo růst. Stejně jako polská ekonomika, byl podpořen zvýšenými vládními výdaji. To však přineslo navýšení deficitu státního rozpočtu a výrazné zadlužení země, když se veřejný dluh vůči HDP vyšplhal z 36 % na 54,5 %. Značně také rostly investice, které těžily z toho, že Slovensko přijalo v roce 2009 společnou evropskou měnu a firmy tak nemusely bojovat s transakčními náklady. Ovšem celková ekonomická situace není tak příznivá, jak by se mohlo z výsledků rostoucího HDP zdát. Růst nebyl podpořen zlepšenou

situací domácností, jejichž výdaje jsou pro ekonomiku klíčové. Nezaměstnanost na Slovensku totiž vykazuje dlouhodobě jednu z nejvyšších měr v Evropské unii.

Naopak jednu z nejnižších hodnot ukazatele nezaměstnanosti má česká ekonomika, a to i přesto, že prošla největšími výkyvy ve sledovaném období. Po oživení v roce 2010 se po dvou letech opět vrátila do recese. Nebyla tak hluboká, jako ta v roce 2009, byla však o to delší, trvala celých pět čtvrtletí. Fiskální konsolidace zcela utlumila domácí poptávku. Namísto domácí byla podporována převážně poptávka zahraniční. Výhodou v době krize byla možnost využít zásahy centrální banky do monetárního vývoje. Stejně jako polská ekonomika na počátku krize, i česká národní banka snižovala úrokové míry na minimum. Po vyčerpání tohoto nástroje přistoupila k intervencím na měnovém trhu a použila tak kurz koruny jako další nástroj měnové politiky. Jako jediná se vyhnula i jen mírné deflaci. Česká ekonomika si také udržela zahraniční investice, i když se jejich množství snížilo. Ty však proudí převážně do průmyslové výroby. Stejně jako Maďarsko a Slovensko, i česká ekonomika je orientována na automobilový a strojírenský průmysl. Stala se tak montovnou zahraničních společností, jež z české ekonomiky odčerpávají zisky mimo domácí trh.

Příkladem pro Česko může být zaměření polské ekonomiky, která podporuje nejen strojírenství a zemědělství, ale směřuje své investice více do služeb a do ICT. Také závislost na evropských ekonomikách, kam míří cca 80 % veškerých vývozů, je značně omezující. I tak se z provedených analýz a současných hospodářských výsledků zdá, že si česká ekonomika zvolila v době hospodářské krize správnou cestu, která udržela rozpočtovou střídmost. Ta zvýšila důvěryhodnost investorů. Navíc prostředky, které ostatní vydávají na splácení dluhů, může česká vláda použít na investice (například do dopravní infrastruktury), které udrží české ekonomice mezi ostatními zeměmi V4 největší konkurenceschopnost.

7 Seznam použitých zdrojů

Tištěné dokumenty:

- BRČÁK, Josef a Bohuslav SEKERKA. *Makroekonomie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, 292 s. ISBN 978-80-7380-245-5.
- BURIAN, Stanislav. *Manažerská ekonomie: (pokročilý kurz)*. Vyd. 1. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2014, 356 s. ISBN 978-80-87839-33-1.
- CZESANÝ, Slavoj. Specifika hospodářského cyklu ve vybraných tranzitivních ekonomikách. *Statistika*. Praha: Český statistický úřad, 2005, (42): 489-505. ISSN 0322-788x.
- HOLMAN, Robert. *Makroekonomie: středně pokročilý kurz*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010, xiv, 424 s. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7179-861-3.
- HOLMAN, Robert. Transformace české ekonomiky: v komparaci s dalšími zeměmi střední Evropy. 1. vyd. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2000, 106 s. ISBN 80-902-7956-2.
- HORSKÁ, Helena. *Moderní makroekonomie pro manažery II: pro kombinovanou formu studia*. Vyd. 1. Mladá Boleslav: Škoda Auto Vysoká škola, c2011, 364 s. ISBN 978-80-87042-39-7.
- LUKÁŠEK, Libor. Visegrádská skupina a její vývoj v letech 1991-2004: 1989-2004. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2010, 168 s. ISBN 978-802-4618-593.
- MANDEL, Martin a Vladimír TOMŠÍK. *Monetární ekonomie v malé otevřené ekonomice*. 2., rozš. vyd. Praha: Management Press, 2008, 367 s. ISBN 978-80-7261-185-0.
- NĚMCOVÁ, Ingeborg a Milan ŽÁK. *Hospodářská politika*. Vyd. 1. Praha: Grada, 1997, 231 s. ISBN 80-7169-462-2.
- PAVELKA, Tomáš. *Makroekonomie: základní kurz*. 3. aktualiz. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2010, 273 s. ISBN 978-80-86730-55-4.
- RUSMICOVÁ, Lada a Jindřich SOUKUP. *Makroekonomie: základní kurs*. 5. vyd. Praha: Melandrium, 2002, 166 s. ISBN 80-861-7524-3.

- SAMUELSON, Paul Anthony a William D NORDHAUS. *Ekonomie: 18. vydání*. Vyd. 1. Překlad Martin Gregor. Praha: NS Svoboda, 2007, 775 s. ISBN 978-80-205-0590-3.
- SEKERKA, Bohuslav. *Makroekonomie*. Praha: Profess Consulting, 2007, 488 s. ISBN 978-80-7259-050-6.
- SOJKA, Milan a Bronislav KONEČNÝ. *Malá encyklopedie moderní ekonomie*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Libri, 2006, 279 s. ISBN 978-807-2773-282.
- SOUKUP, Jindřich, Vít POŠTA, Pavel NESET, Tomáš PAVELKA a Jiří DOBRYLOVSKÝ. *Makroekonomie: moderní přístup*. Vyd. 1. Praha: Management Press, 2007, 514 s. ISBN 978-80-7261-174-4.
- TOMŠÍK, Vladimír. Komparace makroekonomického vývoje transformačních ekonomik - České republiky, Maďarska a Polska s důrazem na vývoj zahraničního obchodu a platebních bilancí. Praha: Akademie věd České republiky, Sociologický ústav, 1997.
- TOMŠÍK, Vladimír. Transformace ekonomik zemí střední a východní Evropy. Praha: Studie národohospodářského ústavu Josefa Hlávky, 1998.
- TULEJA, Pavel, Ingrid MAJEROVÁ a Pavel NEZVAL. *Základy makroekonomie*. 2. aktualiz. vyd. Brno: BizBooks, 2012, 312 s. ISBN 9788026500070.
- ŽÍDEK, Libor. Transformace české ekonomiky: 1989-2004. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2006, ix, 304 s. ISBN 80-717-9922-X.

Elektronické dokumenty:

- BACOVSKÝ, Václav. Krize po maďarsku. Respekt [online]. 2009 [cit. 2015-09-18]. ISSN 1801-1446. Dostupné z: <http://www.respekt.cz/fokus/krize-po-madarsku>
- BANKY.SK. Slovenská ekonomika rástla v roku 2012 nad očakávania. [online]. 2012 [cit. 2015-08-07]. Dostupné z: <http://banky.sk/slovenska-ekonomika-rastla-v-roku-2012-nad-ocakavania/>
- BIAL, Tibor. Maďarská ekonomika nabírá dech. *Hospodářské noviny* [online]. 2013 [cit. 2015-08-15]. ISSN 1213-7693. Dostupné z: <http://archiv.ihned.cz/c1-61457000-madarska-ekonomika-nabira-dech>

- CSO of Poland [online]. 2015 [cit. 2015-10-02]. Dostupné z: <http://stat.gov.pl/en/poland-macroeconomic-indicators/>
- CZECHTRADE. Maďarsko: inflace v prosinci byla rekordně nízká. *CzechTrade* [online]. 2014 [cit. 2015-09-18]. Dostupné z: <http://www.czechtrade.cz/sluzby-2014/informacni-servis/novinky/madarsko-inflace-v-prosinci-byla-rekordne-nizka-27200/>
- Česká televize. EBRD: Ruské embargo nejvíce zasáhne Litvu. In: *ČT* [online]. 2014 [cit. 2015-09-01]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/1018580-ebrd-ruske-embargo-nejvice-zasahne-litvu>
- ČNB. 10 let cílování inflace. *Česká národní banka: Publikace* [online]. 2015a [cit. 2015-04-27]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/publikace/download/10_let_inflacni_cileni_cz.pdf
- ČNB: Aktualizace spotřebního koše od ledna 2010. *Česká národní banka: Měnová politika* [online]. 2015b [cit. 2015-06-05]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/menova_politika/zpravy_o_inflaci/2010/2010_II/boxy_a_prilozy/zoi_II_2010_box_IV.html
- ČNB: Co to je nominální a reálný měnový kurz? *Česká národní banka* [online]. 2015c [cit. 2015c-06-16]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/faq/co_to_je_nominalni_a_realny_menovy_kurz.html
- ČNB: Monitoring centrálních bank [online]. 2015 [cit. 2015-10-31]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/menova_politika/monitoring_centralnich_bank/
- ČSÚ [online]. 2015. Dostupné také z: <https://www.czso.cz/csu/czso/statistiky>
- ČSÚ: Evropská srovnání [online]. 2015 [cit. 2015-11-01]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/evropska_srovnani_v_publicacich_csu
- Economic Survey of Europe. *United Nations: Economic Commission for Europe* [online]. 2005 [cit. 2015-05-10]. Dostupné z: <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/ead/pub/051/051statapp.pdf>
- EHL, Martin. *Hospodářské noviny* [online]. 2011 [cit. 2014-12-19]. ISSN 1213-7693. Dostupné z: <http://domaci.ihned.cz/c1-50233070-mekka-sila-zemi-visegradu>

- EHL, Martin. *Hospodářské noviny* [online]. 2014 [cit. 2015-08-05]. ISSN 1213-7693. Dostupné z: <http://archiv.ihned.cz/c1-63134680-polsky-trh-roste-laka-i-na-dotace-z-eu>
- Eurostat [online]. 2015 [cit. 2015-11-01]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
- Finance.cz. Míří Maďarsko vstříc měnové krizi? [online]. 2012 [cit. 2015-08-30]. Dostupné z: www.financninoviny.cz/zpravy/miri-madarsko-vstric-menove-krizi/741883
- HASÍKOVÁ, Michaela. Guvernér ČNB Singer: Náprava škod po povodních přispěje k růstu HDP. Ale nikdo nezbohatne. *Hospodářské noviny* [online]. 2013 [cit. 2015-07-26]. Dostupné z: <http://byznys.ihned.cz/c1-60032380-guvernecnb-singer-naprava-skod-po-povodnich-prispeje-k-rustu-hdp-ale-nikdo-nezbohatne>
- HOLANOVÁ, Tereza. Polsko se vyhnulo krizi. Zázračný růst má ale skončit. *Aktuálně.cz* [online]. 2012 [cit. 2015-10-12]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/svetova-ekonomika/polsko-se-vyhnulo-krizi-zazracny-rust-ma-ale-skoncit/r~i:article:733426/>
- HOLANOVÁ, Tereza. Statisticy mění počítání české ekonomiky. HDP je vyšší. *Aktuálně.cz* [online]. 2014 [cit. 2015-06-01]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/nova-metodika-vypocet-hruby-domaci-produkt/r~459981a8494f11e494e8002590604f2e/>
- HOLMAN, Robert. Reálný devizový kurz, zákon jediné ceny a teorie parity kupní síly. *Finance a úvěr*. 1993, roč. 43(1): 14-24. Dostupné z: http://journal.fsv.cuni.cz/storage/2155_199301rh.pdf
- IOZ. Situačná správa o sociálno – ekonomických dopadoch globálnej finančnej a hospodárskej krízy na vývoj hospodárstva SR v roku 2009. Bratislava, 2010. Dostupné také z: <http://ioz.sk/wp-content/uploads/dopad-krizy-na-vyvoj-hospodarstva.pdf>
- KOŁODKO, Grzegorz. Polská hyperinflace a stabilizace v období 1989 - 1990. *Finance a úvěr* [online]. 1990, 40(12) [cit. 2015-07-02]. Dostupné z: http://journal.fsv.cuni.cz/storage/2937_199012gk.pdf

- KSH [online]. 2015. Dostupné také z: http://www.ksh.hu/apps/shop.lista?p_session_id=276237721274067
- MARKOVÁ, Jana. Komparace vlivu přímých zahraničních investic na běžný účet platební bilance České republiky a Slovenska po vstupu do Evropské unie. *Český finanční a účetní časopis*. 2014, 9(1): 19-33. Dostupné z: <http://www.vse.cz/polek/download.php?jnl=cfuc&pdf=378.pdf>.
- MNB [online]. 2015. Dostupné také z: <http://www.mnb.hu/en/publications/reports/>
- MORÁVEK, Daniel. Česká ekonomika se letos vrátila o dva roky zpět. *Podnikatel.cz* [online]. 2009 [cit. 2015-08-09]. Dostupné z: <http://www.podnikatel.cz/clanky/ceska-ekonomika-se-letos-vratila-o-dva-roky-zpet/>
- MORVAY, Karol a kol. Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2009 -. *Ekonomický ústav SAV* [online]. Bratislava, 2015 [cit. 2015-06-07]. Dostupné z: <http://www.ekonom.sav.sk/sk/publikacie>
- MPO ČR: Analýza vývoje ekonomiky ČR a odvětví v působnosti MPO za rok 2009 - . [online]. 2015 [cit. 2015-11-20]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/cz/ministr-a-ministerstvo/analyticke-materialy/#category236>
- MZV ČR. *Zpráva o zahraniční politice ČR* [online]. 2010 [cit. 2015-07-27]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/file/592100/Zprava_o_zahranicni_politice_2009__CZ_FINAL_p_o_vymene_Korey.pdf
- NBP [online]. 2015 [cit. 2015-10-02]. Dostupné z: http://www.nbp.pl/homen.aspx?f=/en/onbp/polityka_pieniezna.html
- NBS. Výročná správa 2009 - . [online]. 2015. [cit. 2015-06-07]. Dostupné také z: <http://www.nbs.sk/sk/publikacie/publikacie-nbs/vyrocnna-sprava>
- NBS: Platobná bilancia [online]. 2015 [cit. 2015-09-19]. Dostupné také z: <http://www.nbs.sk/sk/publikacie/publikacie-nbs/platobna-bilancia>
- NEČADOVÁ, Marta. Je HDP vhodným ukazatelem ekonomické výkonnosti a sociálního pokroku v podmínkách globalizace? *Acta oeconomica Pragensia: Vědecký sborník Vysoké školy ekonomické v Praze*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2012, 20(5). ISSN 0572-3043. Dostupné z: <http://www.vse.cz/aop/377>

- OECD.Statistic. [online]. Dostupné z: <http://stats.oecd.org/>
- PALATA, Luboš. Maďarská léčba šokem. Finmag [online]. 2009 [cit. 2015-09-18]. ISSN 1802-9612. Dostupné z: <http://finmag.penize.cz/ekonomika/262812-madarska-lecba-sokem>
- SLOUP, Vladimír. Proč ne u nás, když to jinde funguje. E15: 15 minut pro ekonomiku [online]. Praha: Mladá fronta, 2012, (34) [cit. 2015-08-06]. ISSN 1803-4543. Dostupné z: <http://euro.e15.cz/archiv/proc-ne-u-nas-kdyz-to-jinde-funguje-947697>
- ŠÚSR [online]. 2015. Dostupné také z: <http://slovak.statistics.sk/wps/portal/ext/Databases/>
- VINTROVÁ, Růžena. Interpretační omezení HDP a alternativní ukazatele. *Working Papers* [online]. 2010, (17) [cit. 2015-07-14]. ISSN 1801-4496. Dostupné z: <https://is.muni.cz/do/econ/soubory/oddeleni/centrum/papers/17Vintrova.pdf>
- The Visegrad Group: the Czech Republic, Hungary, Poland and Slovakia [online]. 2015 [cit. 2015-05-20]. Dostupné z: <http://www.visegradgroup.eu/>
- ZÁVARSKÁ, Zuzana. Vybrané ukazovatele hospodárskeho a menového vývoja Slovenskej republiky. In: *Zborník vedeckých prác Katedry ekonómie a ekonomiky z riešenia výskumných projektov VEGA 1/0541/11, KEGA 013PU-4/2011 PREŠOV*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2011, s. 286-300. Dostupné také z: http://www.pulib.sk/elpub2/FM/Kotulic14/pdf_doc/25.pdf

POUŽITÉ ZKRATKY

COICOP	Classification of Individual Consumption by Purpose (Klasifikace individuální spotřeby)
CZK	Česká koruna
ČDP	Čistý domácí produkt
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ČTK	Česká tisková kancelář
ČSÚ	Český statistický úřad
DPH	Daň z přidané hodnoty
ECB	European central bank (Evropská centrální banka)
EU	Evropská unie
EU-27	Evropská unie s 27 členskými zeměmi (od r. 2007)
EU-28	Evropská unie s 28 členskými zeměmi (od r. 2013)
EUR	Euro
HDP	Hrubý domácí produkt
HICP	Harmonizovaný index spotřebitelských cen
HND	Hrubý národní důchod
HPH	Hrubá přidaná hodnota
HUF	Maďarský forint
ILO	International Labour Organization (Mezinárodní organizace práce)
ICT	Information and Communication Technologies (Informační a komunikační technologie)
KSH	Maďarský statistický úřad
MMF	Mezinárodní měnový fond
MNB	Maďarská národní banka
MPO ČR	Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR
MZV ČR	Ministerstvo zahraničních věcí ČR
NATO	North Atlantic Treaty Organisation (Severoatlantická aliance)
NBP	Narodowy Bank Polski
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj)
PLN	Polský zlotý
PPP	Purchasing Power Parity (Parita kupní síly)
PPP	Public-Private Partnership (poskytování veřejných služeb prostřednictvím spolupráce veřejného a soukromého sektoru)
PPS	Purchasing Power Standard (Parita kupního standardu)
RVHP	Rada vzájemné hospodářské pomoci
THK	Tvorba hrubého kapitálu
USD	Americký dolar
V4	Visegrádská čtyřka

8 Přílohy

Příloha A - Ekonomické ukazatele České republiky

Tabulka P-1: Ekonomické ukazatele České republiky (1991 – 2014)

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
HDP*	-11,6	0,5	0,1	2,9	6,2	4,3	-0,7	-0,3
Domácí poptávka	-21,4	4,7	2,2	8,4	8,4	8,1	-1,0	-1,7
Výdaje na konečnou spotřebu	-18,5	3,4	2,0	4,1	3,0	5,0	2,9	-1,2
Soukromý sektor	-21,4	8,8	1,2	4,2	4,6	7,4	2,9	-0,6
Veřejný sektor	-12,3	-6,7	3,6	4,0	-0,9	0,2	2,9	-2,4
Tvorba hrubého kapitálu	-28,9	8,3	2,9	19,9	22,1	13,9	-8,7	-3,0
Vývoz zboží a služeb	-6,0	9,5	15,8	3,8	18,8	2,5	7,6	9,7
Dovoz zboží a služeb	-32,8	29,7	23,8	15,0	23,2	11,8	5,8	5,5
Míra nezaměstnanosti*	x	x	4,3	4,3	4,0	3,9	4,8	6,5
Vývoj spotřebitelských cen*	56,6	11,1	20,8	10	9,1	8,8	8,5	10,7

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
HDP*	1,4	4,3	3,1	1,6	3,6	4,9	6,4	6,9
Domácí poptávka	1,2	4,2	4,0	3,6	3,6	3,5	3,3	5,0
Výdaje na konečnou spotřebu	2,9	0,9	3,0	4,6	5,1	1,9	2,4	2,7
Soukromý sektor	2,9	1,6	2,8	2,9	4,8	3,5	3,2	3,8
Veřejný sektor	2,9	-0,5	3,4	8,4	5,9	-1,4	0,4	0,3
Tvorba hrubého kapitálu	-2,7	12,0	6,5	1,8	-0,1	7,4	5,2	10,1
Vývoz zboží a služeb	5,2	14,8	9,5	0,9	8,8	29,7	18,2	14,3
Dovoz zboží a služeb	4,7	14,5	11,2	4,8	8,6	26,1	12,8	11,5
Míra nezaměstnanosti*	8,7	8,8	8,1	7,3	7,8	8,3	7,9	7,1
Vývoj spotřebitelských cen*	2,1	3,9	4,7	1,8	0,1	2,8	1,9	2,6

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
HDP*	5,5	2,7	-4,8	2,3	2,0	-0,9	-0,5	2,0
Domácí poptávka	6,5	2,0	-5,5	1,8	0	-2,3	-0,5	2,3
Výdaje na konečnou spotřebu	3,0	2,4	0,4	0,8	-0,7	-1,6	1,2	1,5
Soukromý sektor	4,1	2,9	-0,7	1,0	0,3	-1,5	0,7	1,5
Veřejný sektor	0,4	1,1	3,1	0,4	-3,0	-1,8	2,4	1,8
Tvorba hrubého kapitálu	14,4	1,2	-18,1	4,4	1,8	-4,1	-5,0	4,4
Vývoz zboží a služeb	11,0	4,2	-9,8	14,8	9,3	4,3	0,0	8,9
Dovoz zboží a služeb	12,8	3,2	-11,0	14,9	6,7	2,7	0,1	9,8
Míra nezaměstnanosti*	5,3	4,4	6,7	7,3	6,7	7,0	7,0	6,1
Vývoj spotřebitelských cen*	3,0	6,3	1,0	1,5	1,9	3,3	1,4	0,4
Podíl běžného účtu PB na HDP**	-4,3	1,9	-2,3	-3,6	-2,1	-1,6	-0,5	0,6

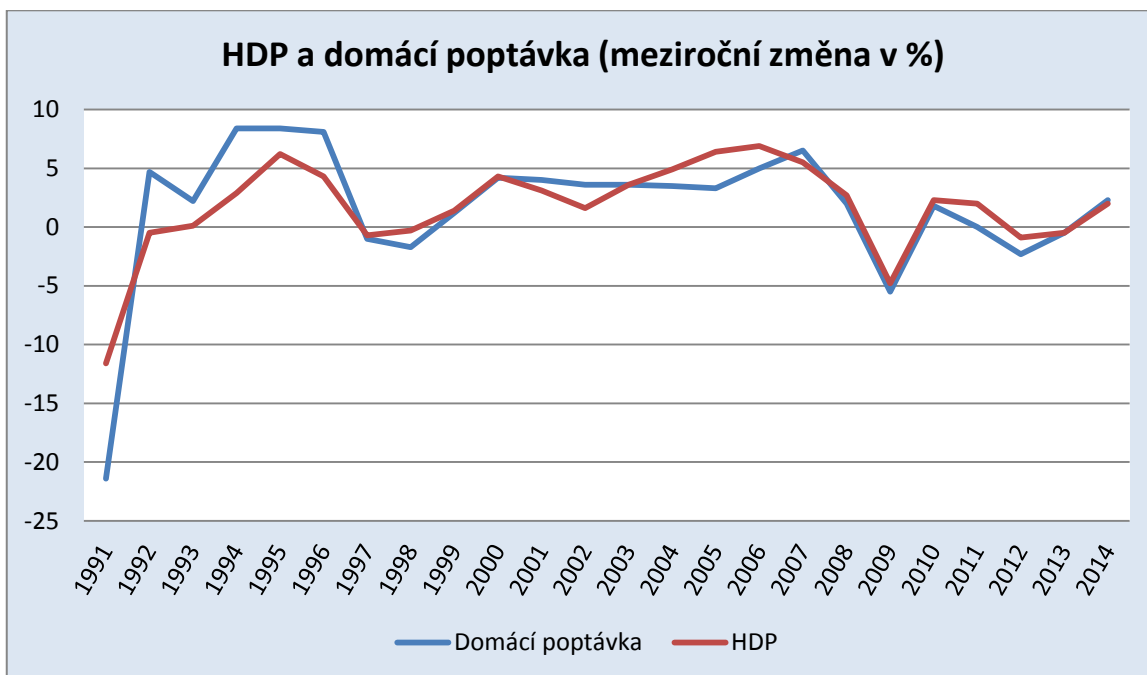
*) meziroční růst v %

x) data nejsou k dispozici

***) podíl v %

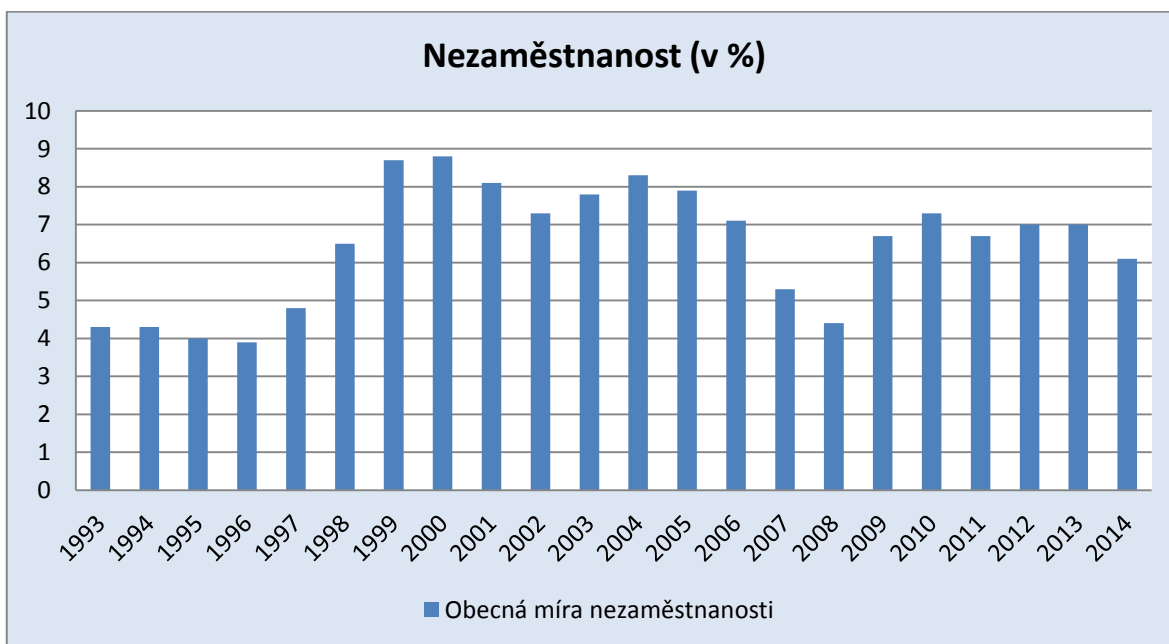
Zdroj: ČSÚ, OECD, vlastní zpracování

Graf P-1: Hrubý domácí produkt a domácí poptávka ČR (1991 – 2014)

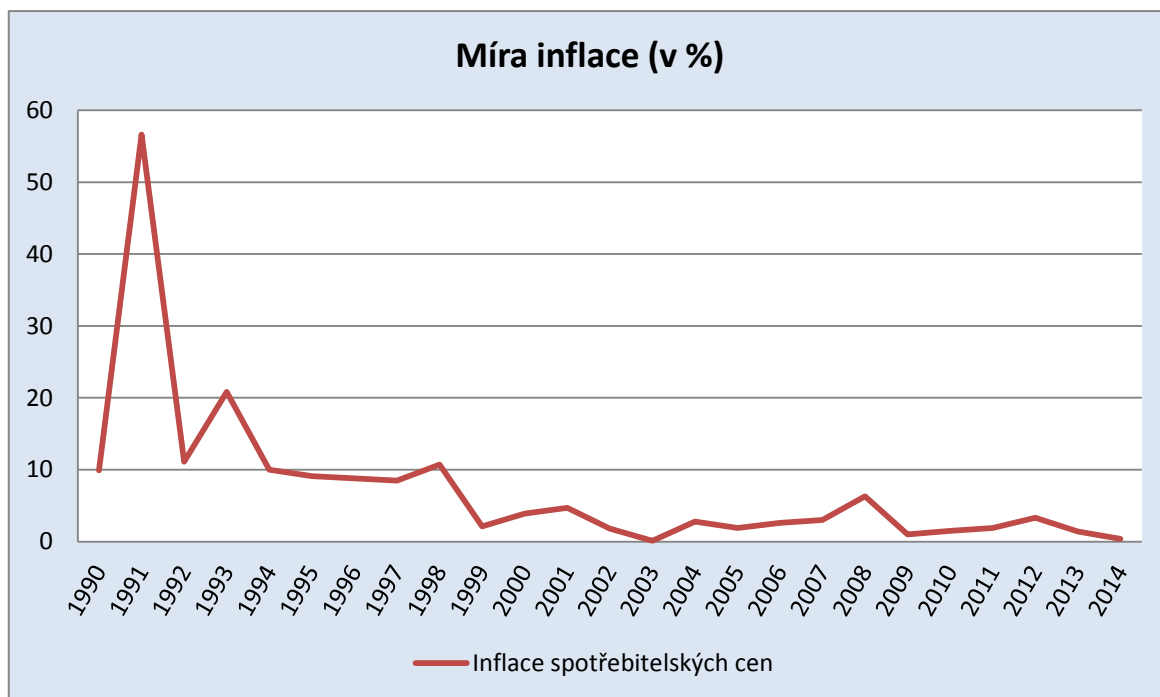
Zdroj: OECD, vlastní zpracování

Graf P-2: Nezaměstnanost v ČR (1993 – 2014)

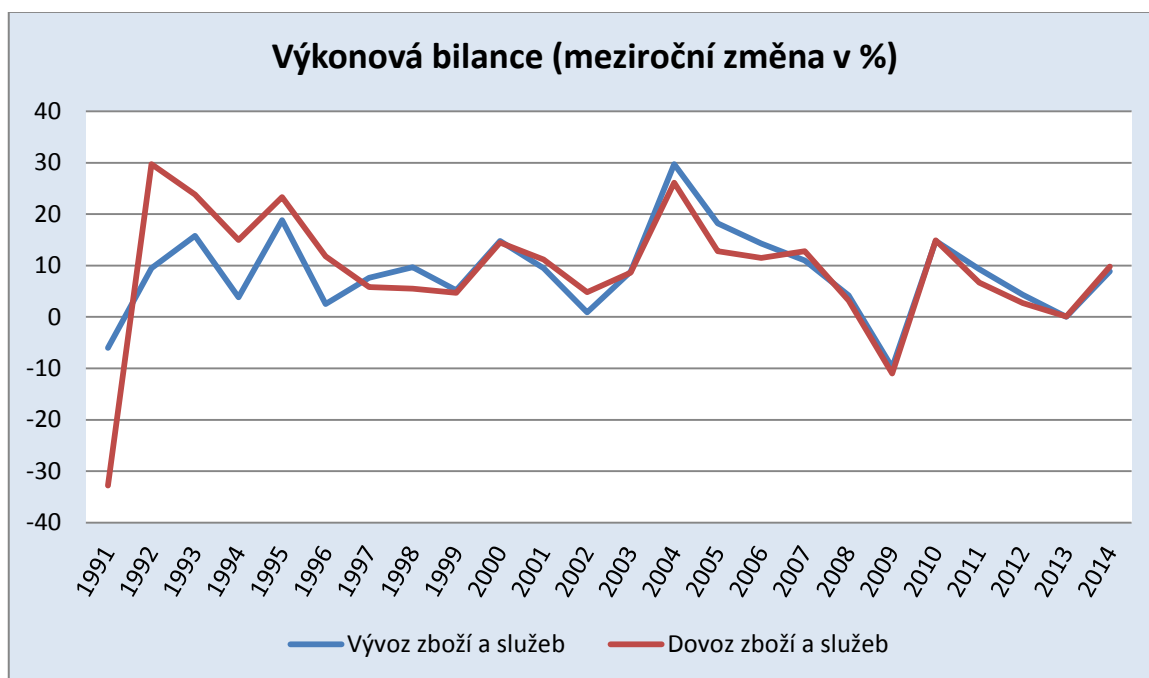
Zdroj: OECD (vlastní zpracování)

Graf P-3: Vývoj spotřebitelských cen v ČR (1990 – 2014)

Zdroj: ČSÚ, OECD (vlastní zpracování)

Graf P-4: Zahraniční obchod ČR (1991 – 2014)

Zdroj: OECD, vlastní zpracování

Příloha B - Ekonomické ukazatele Slovenska

Tabulka P-2: Ekonomické ukazatele Slovenska (1993 – 2014)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998
HDP*	1,9	6,2	5,8	6,8	6,1	4,0
Domácí poptávka	2,0	-4,5	9,9	17,5	6,5	4,3
Výdaje na konečnou spotřebu	4,7	-2,7	4,9	9,7	5,7	6,2
Soukromý sektor	x	1,0	5,0	9,3	8,1	6,1
Veřejný sektor	-2,9	-10,7	3,6	11,4	0,9	6,0
Tvorba hrubého kapitálu	-5,7	-10,3	27,9	38,6	8,2	0,5
Vývoz zboží a služeb	-0,3	14,8	4,5	-1,4	10,0	-2,6
Dovoz zboží a služeb	-0,6	-4,7	11,6	17,6	10,1	-1,1
Míra nezaměstnanosti*	14,4	13,7	13,1	11,3	11,9	12,6
Vývoj spotřebitelských cen*	23,3	13,4	9,8	5,8	6,1	6,7

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
HDP*	-0,2	1,2	3,3	4,7	5,4	5,2	6,5	8,3
Domácí poptávka	-6,3	1,0	8,1	4,1	0	6,0	8,4	6,4
Výdaje na konečnou spotřebu	-1,9	2,6	5,2	5,4	3,7	3,0	5,9	6,5
Soukromý sektor	-0,4	1,9	5,2	6,1	2,8	4,7	5,9	5,9
Veřejný sektor	-6,8	4,6	5,5	3,5	5,8	-2,8	5,9	8,3
Tvorba hrubého kapitálu	-15,7	-2,9	16,1	1,0	-9,1	15,0	15,4	6,2
Vývoz zboží a služeb	10,1	7,5	10,6	7,0	18,4	20,9	12,9	22,9
Dovoz zboží a služeb	-3,6	6,6	18,9	5,8	8,0	21,6	15,3	19,5
Míra nezaměstnanosti*	16,4	18,8	19,3	18,7	17,6	18,2	16,3	13,4
Vývoj spotřebitelských cen*	10,6	12,0	7,3	3,1	8,6	7,5	2,7	4,5

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
HDP*	10,7	5,4	-5,3	4,8	2,7	1,6	1,4	2,4
Domácí poptávka	6,6	5,9	-7,3	4,3	1,0	-4,1	0	3,0
Výdaje na konečnou spotřebu	5,5	5,9	1,2	0,5	-1,0	-0,8	0	2,7
Soukromý sektor	7,7	6,0	-0,5	0,1	-0,7	-0,5	-0,8	2,2
Veřejný sektor	-0,5	5,6	6,9	1,7	-2,1	-2,0	2,4	4,4
Tvorba hrubého kapitálu	9,4	5,8	-29,2	18,8	7,6	-14,0	-0,1	3,8
Vývoz zboží a služeb	14,6	3,0	-17,0	15,7	12,0	9,3	5,2	4,6
Dovoz zboží a služeb	9,4	3,6	-19,1	14,7	9,7	2,6	3,8	5,0
Míra nezaměstnanosti*	11,1	9,5	12,1	14,5	13,7	14,0	14,2	13,2
Vývoj spotřebitelských cen*	2,8	4,6	1,6	1,0	3,9	3,6	1,4	-0,1
Podíl běžného účtu PB na HDP**	x	-6,2	-3,5	-4,7	-5,0	1,0	1,8	0,1

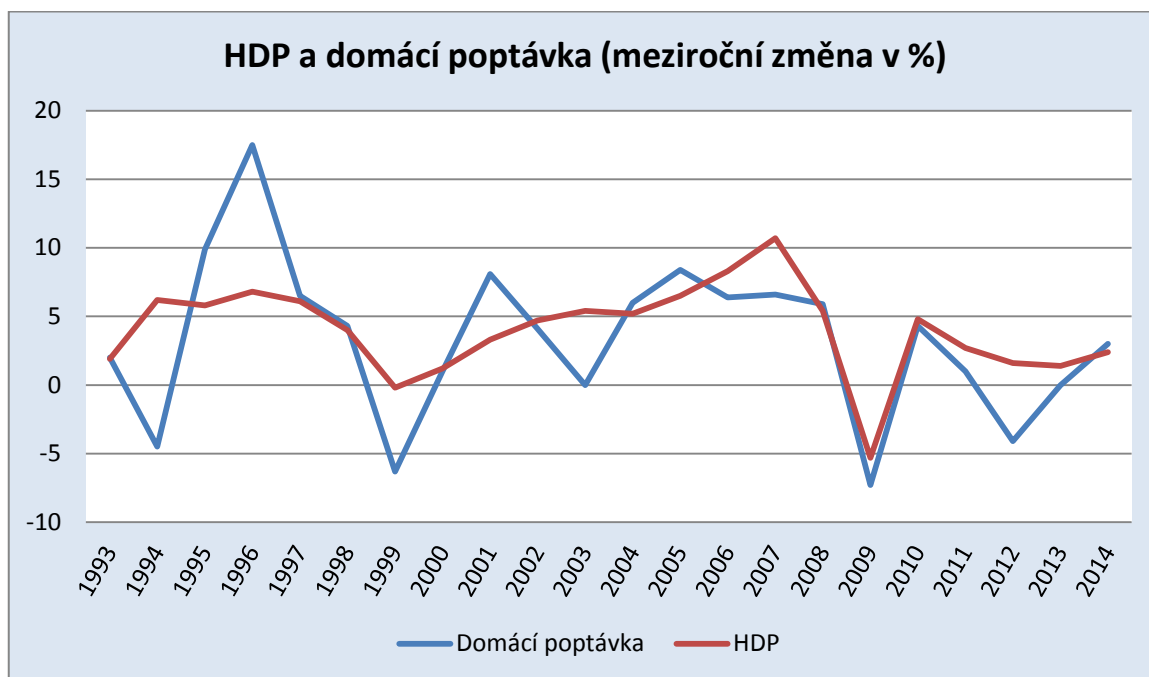
*) meziroční růst v %

x) data nejsou k dispozici

***) podíl v %

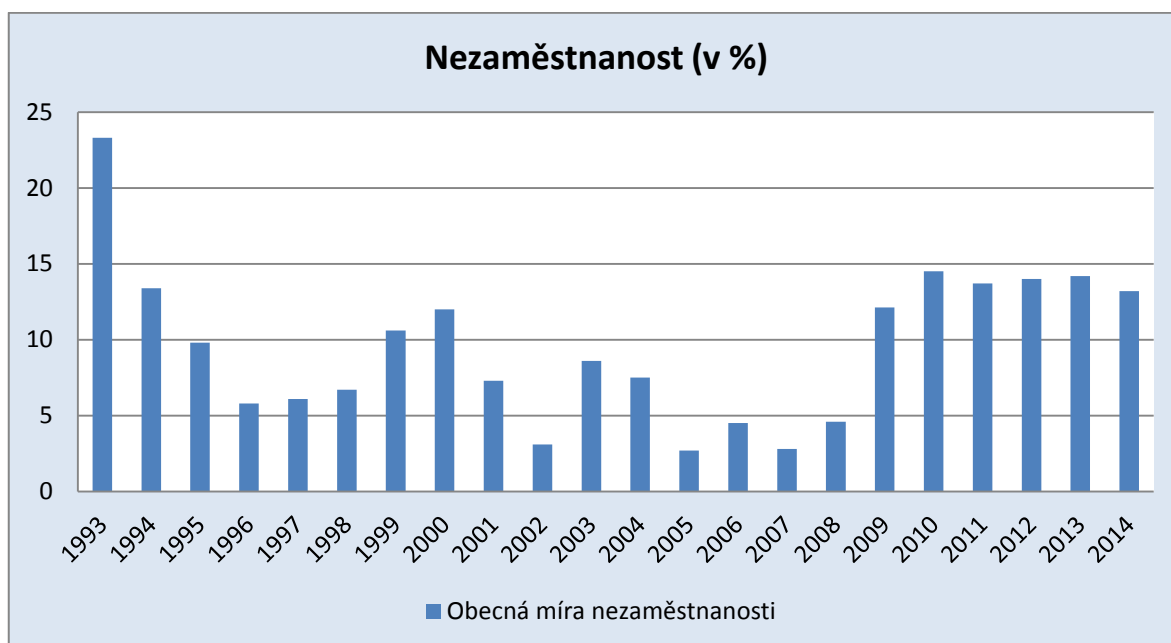
Zdroj: OECD, vlastní zpracování

Graf P-5: Hrubý domácí produkt a domácí poptávka Slovenska (1993 – 2014)

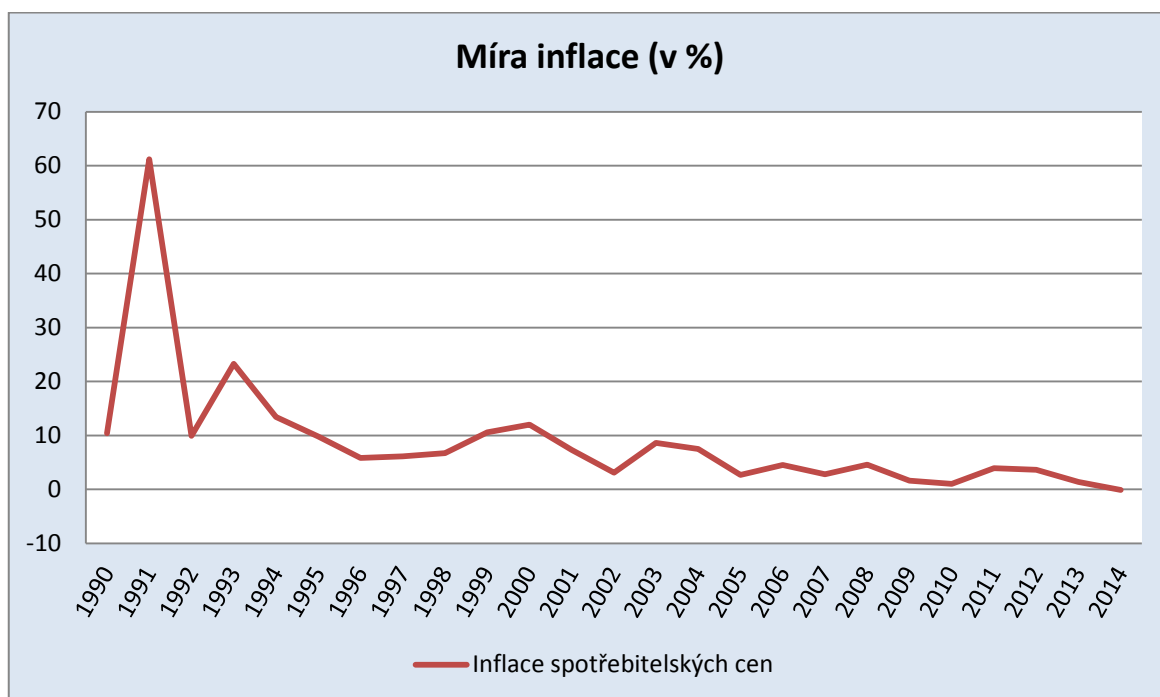
Zdroj: OECD, vlastní zpracování

Graf P-6: Nezaměstnanost na Slovensku (1993 – 2014)

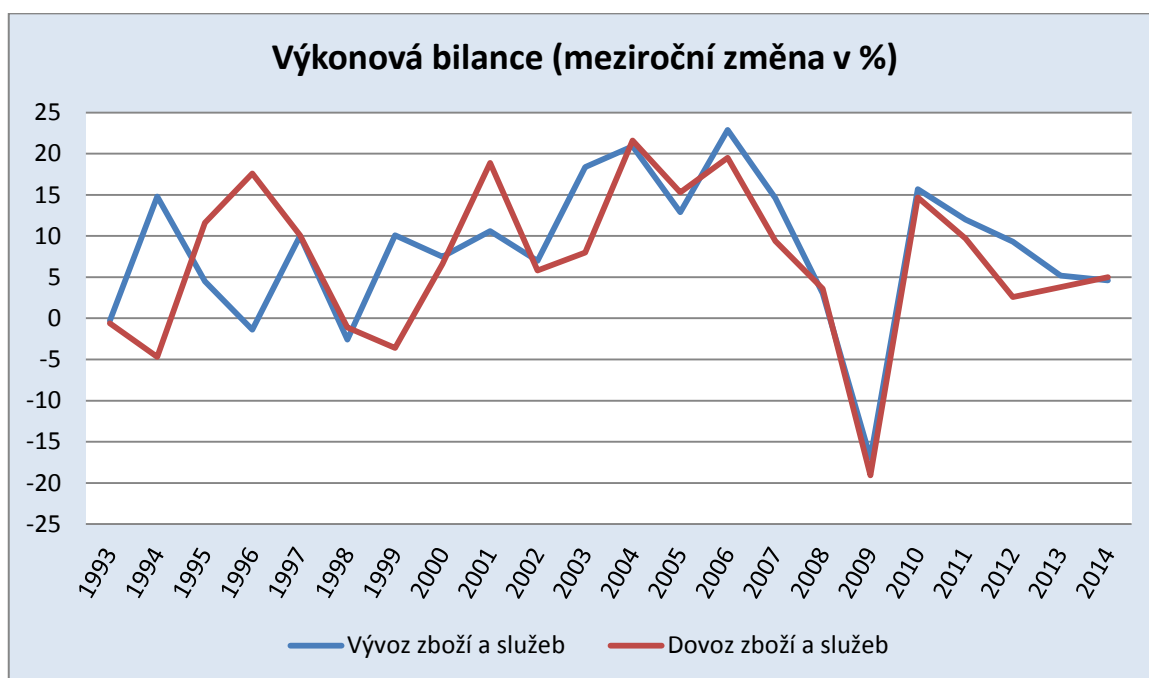
Zdroj: OECD (vlastní zpracování)

Graf P-7: Vývoj spotřebitelských cen na Slovensku (1990 – 2014)

Zdroj: OECD (vlastní zpracování)

Graf P-8: Zahraniční obchod Slovenska (1993 – 2014)

Zdroj: OECD, vlastní zpracování

Příloha C - Ekonomické ukazatele Maďarska

Tabulka P-3: Ekonomické ukazatele Maďarska (1991 – 2014)

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
HDP*	-11,9	-3,1	-0,6	2,9	1,5	0	3,4	4,2
Domácí poptávka	x	-3,2	9,4	1,7	-4,9	-0,9	3,8	7,4
Výdaje na konečnou spotřebu	x	0,6	5,4	-2,3	-6,5	-2,6	1,2	3,5
Soukromý sektor	x	1,8	4,4	0,5	-7,3	-2,4	2,1	4,8
Veřejný sektor	x	-1,1	9,8	-7,4	-5,7	-3,1	-0,9	0,2
Tvorba hrubého kapitálu	x	-20,4	32,3	19,8	1,3	4,7	11,7	18,4
Vývoz zboží a služeb	x	2,1	-10,1	13,7	36,4	9,5	22,9	15,6
Dovoz zboží a služeb	x	0,2	20,2	8,8	15,1	7,1	24,1	22,6
Míra nezaměstnanosti*	12,3	12,1	12,1	10,9	10,4	9,9	9,1	8,7
Vývoj spotřebitelských cen*	34,8	23,7	22,5	18,9	28,3	23,5	18,3	14,2

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
HDP*	3,2	4,2	3,8	4,5	3,8	4,9	4,4	3,8
Domácí poptávka	4,1	3,7	2,0	6,4	5,8	5,1	1,6	1,6
Výdaje na konečnou spotřebu	5,2	2,7	4,3	7,3	7,4	2,1	3,0	1,3
Soukromý sektor	6,8	3,1	4,6	8,1	8,4	2,0	2,9	1,4
Veřejný sektor	1,3	1,6	3,5	5,4	5,0	2,3	3,2	1,3
Tvorba hrubého kapitálu	1,5	6,6	-4,2	3,9	1,1	14,5	-2,4	2,4
Vývoz zboží a služeb	11,9	25,0	8,8	5,8	6,3	18,0	12,9	19,5
Dovoz zboží a služeb	13,3	23,1	5,8	8,7	9,5	17,3	7,8	15,5
Míra nezaměstnanosti*	6,9	6,3	5,6	5,6	5,7	6,1	7,2	7,5
Vývoj spotřebitelských cen*	10,0	9,8	9,1	5,3	4,7	6,7	3,6	3,9

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
HDP*	0,4	0,8	-6,6	0,8	1,8	-1,5	1,5	3,6
Domácí poptávka	-1,1	0,1	-9,2	-0,6	-0,2	-3,1	1,5	4,2
Výdaje na konečnou spotřebu	-1,3	0	-4,4	-2,1	0,6	-2,0	0,9	2,1
Soukromý sektor	1,0	-1,2	-6,7	-2,8	0,8	-1,9	-0,1	1,6
Veřejný sektor	-6,7	3,1	1,4	-0,6	0	-1,3	3,2	2,4
Tvorba hrubého kapitálu	-0,3	0,4	-23,8	5,4	-3,0	-7,6	2,7	13,3
Vývoz zboží a služeb	16,1	6,9	-11,4	11,3	6,6	-1,5	5,9	8,7
Dovoz zboží a služeb	13,9	6,0	-14,7	10,1	4,5	-3,3	5,9	10,0
Míra nezaměstnanosti*	7,4	7,8	10,0	11,2	11,1	11,0	10,1	7,7
Vývoj spotřebitelských cen*	8,0	6,0	4,2	4,9	3,9	5,7	1,7	-0,2
Podíl běžného účtu PB na HDP**	-7,1	-7,0	-0,8	0,3	0,8	1,8	4,0	3,9

*) meziroční růst v %

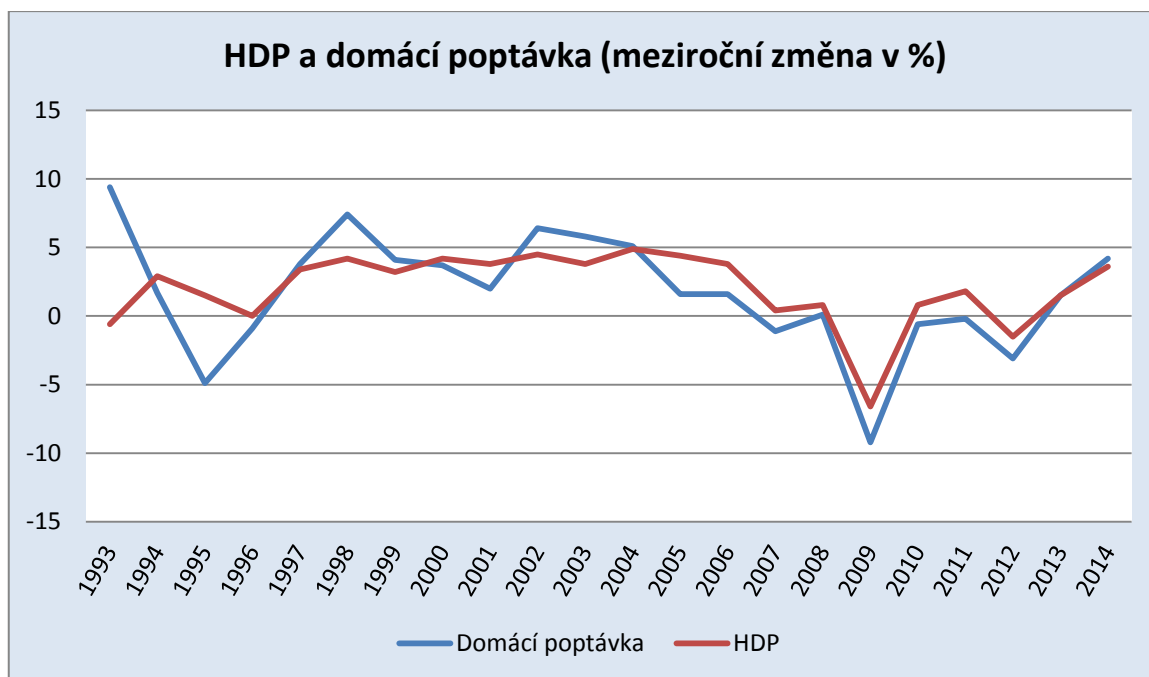
x) data nejsou k dispozici

***) podíl v %

Zdroj: OECD, vlastní zpracování

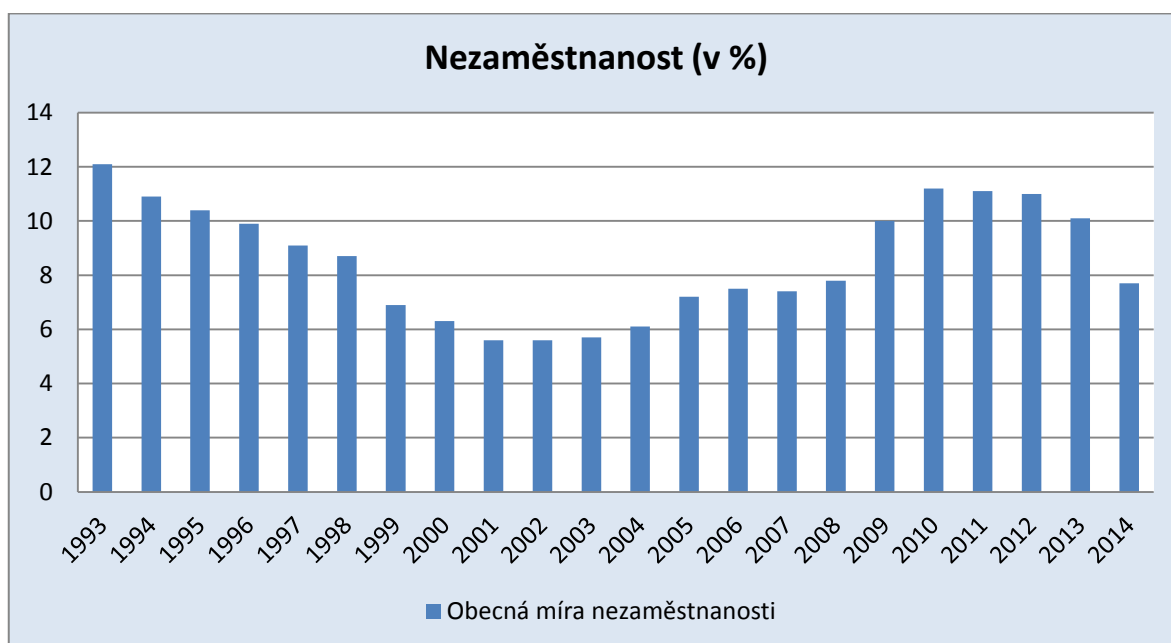

Graf P-9: Hrubý domácí produkt a domácí poptávka Maďarska (1993 – 2014)

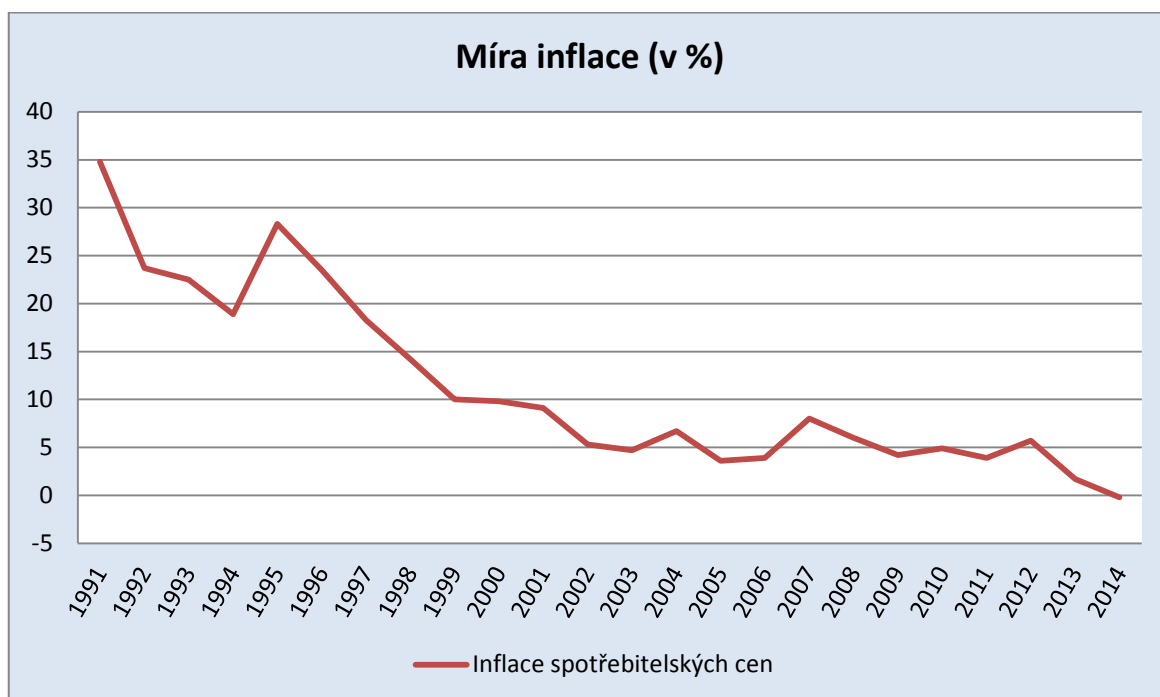
Zdroj: OECD, vlastní zpracování

Graf P-10: Nezaměstnanost v Maďarsku (1993 – 2014)

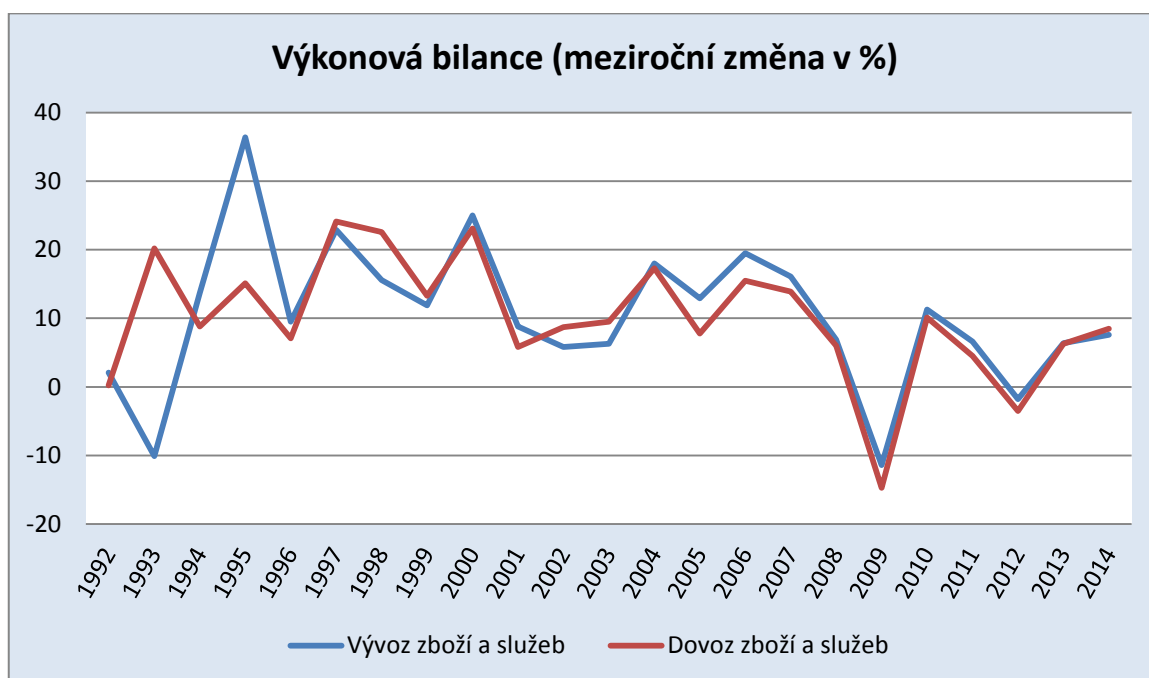
Zdroj: OECD (vlastní zpracování)

Graf P-11: Vývoj spotřebitelských cen v Maďarsku (1991 – 2014)

Zdroj: OECD (vlastní zpracování)

Graf P-12: Zahraniční obchod Maďarska (1992 – 2014)

Zdroj: OECD, vlastní zpracování

Příloha D - Ekonomické ukazatele Polska

Tabulka P-4: Ekonomické ukazatele Polska (1991 – 2014)

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
HDP*	-7,0	2,5	3,7	5,3	7,0	6,1	6,5	4,6
Domácí poptávka	1,2	0,6	6,0	4,7	6,9	9,3	8,6	6,1
Výdaje na konečnou spotřebu	7,5	3,6	4,7	3,9	3,3	7,1	6,3	4,2
Soukromý sektor	6,6	2,4	5,4	4,5	3,2	8,6	7,3	4,9
Veřejný sektor	9,6	5,9	2,4	1,2	4,8	2,7	2,9	2,0
Tvorba hrubého kapitálu	-20,0	-13,1	12,8	9,1	24,1	17,9	17,2	12,4
Vývoz zboží a služeb	-1,7	10,8	3,2	13,1	22,9	11,3	12,2	14,2
Dovoz zboží a služeb	29,7	1,8	13,1	11,3	24,2	27,2	21,3	18,6
Míra nezaměstnanosti*	11,8	13,6	16,4	16,0	14,9	13,2	10,3	9,6
Vývoj spotřebitelských cen*	76,8	46,1	37,0	33,0	28,0	19,8	14,9	11,6

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
HDP*	4,6	4,6	1,2	2,0	3,6	5,1	3,5	6,2
Domácí poptávka	5,4	3,3	-1,3	1,5	2,5	6,3	2,4	7,2
Výdaje na konečnou spotřebu	5,0	4,0	2,4	3,5	2,0	4,1	2,7	4,8
Soukromý sektor	5,5	2,9	2,0	3,9	1,6	4,2	2,4	4,7
Veřejný sektor	3,2	7,9	3,8	2,0	3,5	3,8	3,6	5,5
Tvorba hrubého kapitálu	6,5	1,1	-13,5	-6,4	4,9	15,7	1,6	16,8
Vývoz zboží a služeb	-2,5	23,6	3,1	4,8	14,1	4,9	9,7	15,6
Dovoz zboží a služeb	1,1	15,5	-5,3	2,8	9,6	8,1	6,3	18,1
Míra nezaměstnanosti*	12,0	16,1	18,2	19,9	19,6	19,0	17,8	13,8
Vývoj spotřebitelských cen*	7,2	9,9	5,4	1,9	0,7	3,4	2,2	1,3

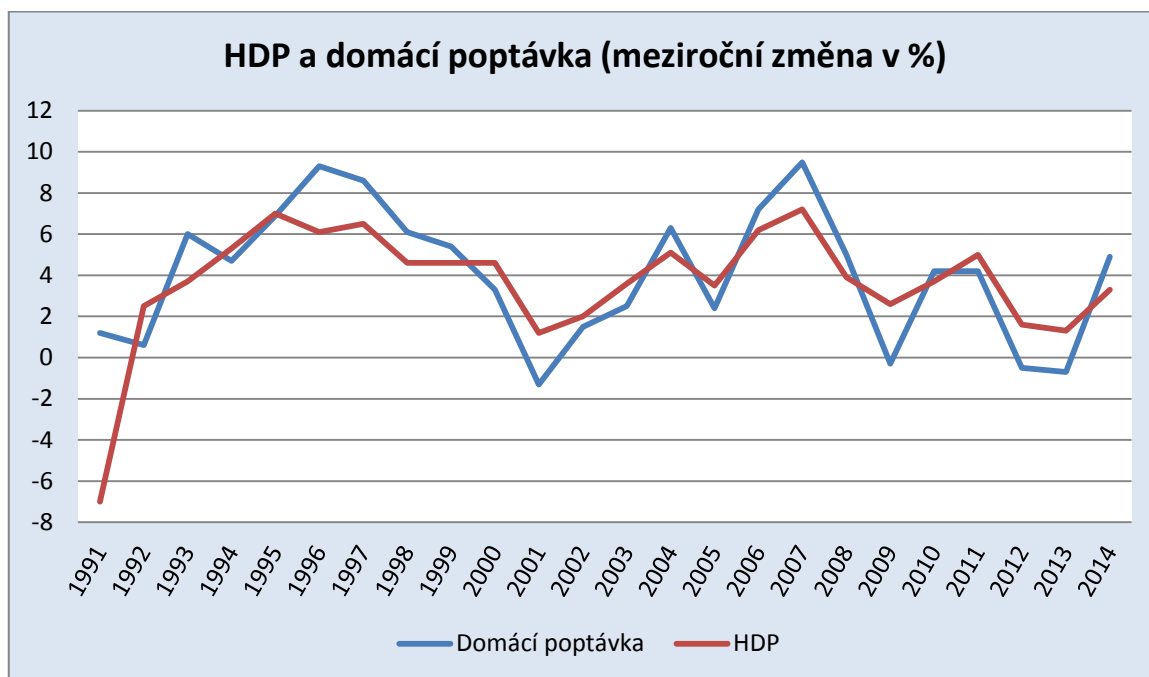
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
HDP*	7,2	3,9	2,6	3,7	5,0	1,6	1,3	3,3
Domácí poptávka	9,5	5,0	-0,3	4,2	4,2	-0,5	-0,7	4,9
Výdaje na konečnou spotřebu	5,6	5,9	3,5	2,8	2,0	0,5	0,7	3,1
Soukromý sektor	6,4	6,1	3,4	2,7	3,1	0,7	0,2	2,5
Veřejný sektor	3,0	5,1	3,6	3,3	-1,8	-0,4	2,2	4,9
Tvorba hrubého kapitálu	23,7	2,2	-12,7	9,7	12,8	-3,9	-5,8	12,6
Vývoz zboží a služeb	10,2	7,0	-6,3	12,9	7,9	4,6	6,1	6,4
Dovoz zboží a služeb	15,8	9,4	-12,4	14,0	5,8	-0,3	1,7	10,0
Míra nezaměstnanosti*	9,6	7,1	8,2	9,6	9,6	10,1	10,3	9,0
Vývoj spotřebitelských cen*	2,4	4,2	3,8	2,6	4,2	3,6	1,0	0,1
Podíl běžného účtu PB na HDP**	-6,2	-6,5	-3,8	-5,5	-5,0	-3,4	-1,3	-1,2

*) meziroční růst v %

***) podíl v %

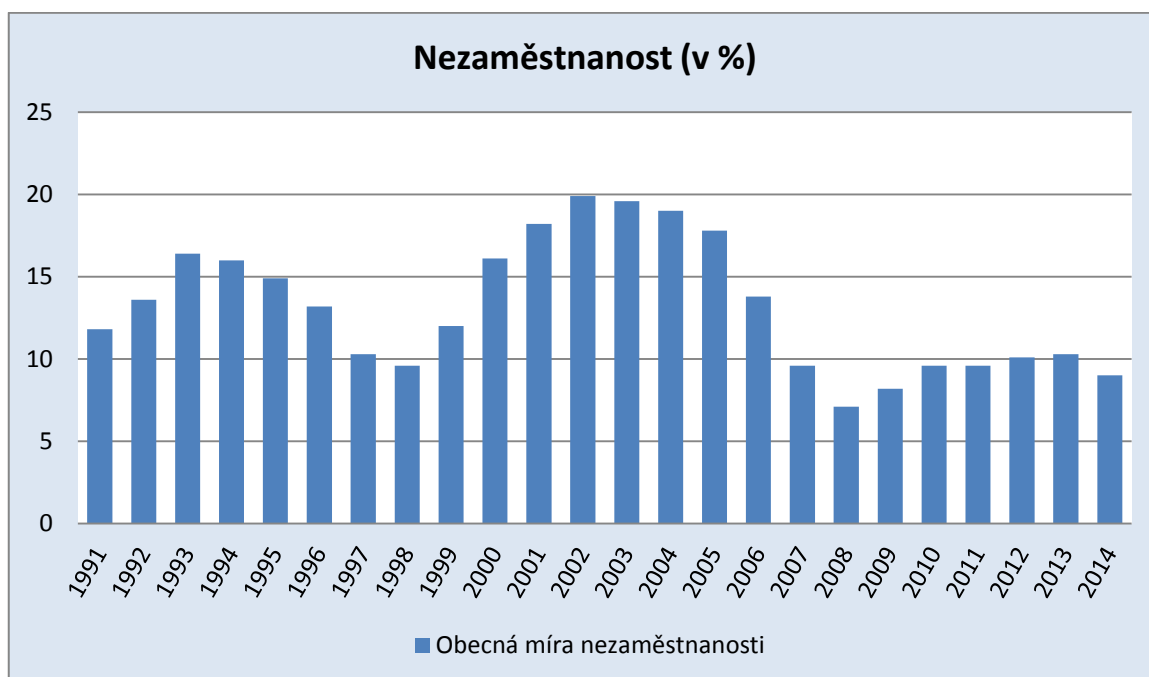
Zdroj: OECD, vlastní zpracování

Graf P-13: Hrubý domácí produkt a domácí poptávka Polska (1991 – 2014)

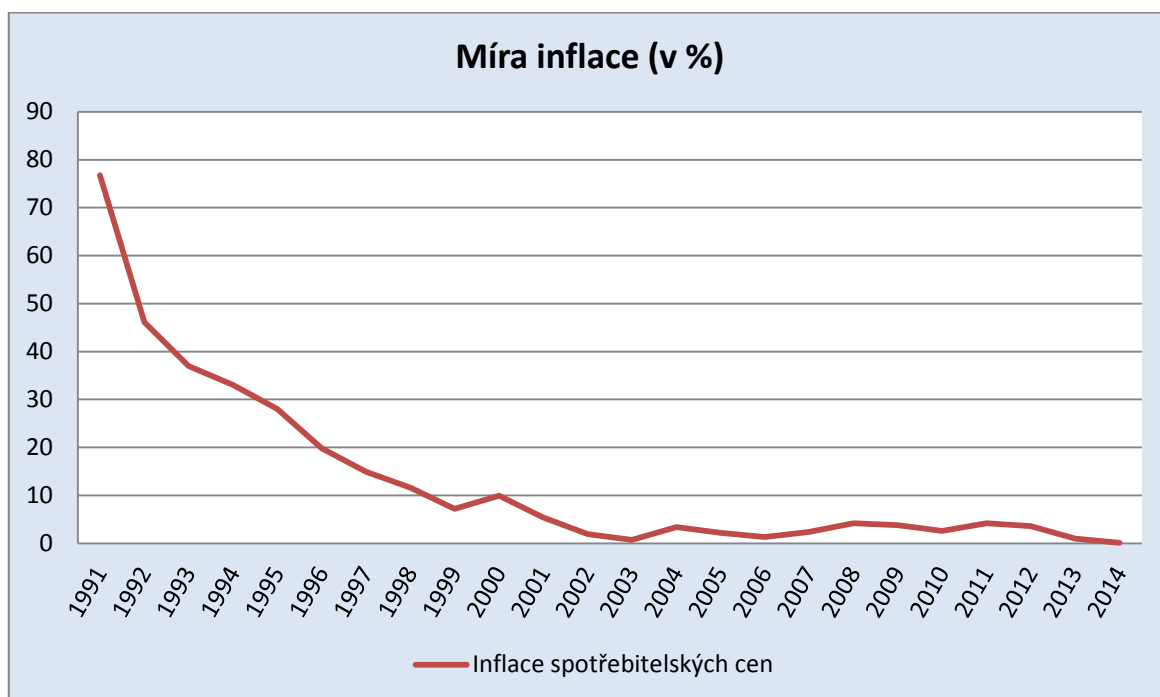
Zdroj: OECD, vlastní zpracování

Graf P-14: Nezaměstnanost v Polsku (1991 – 2014)

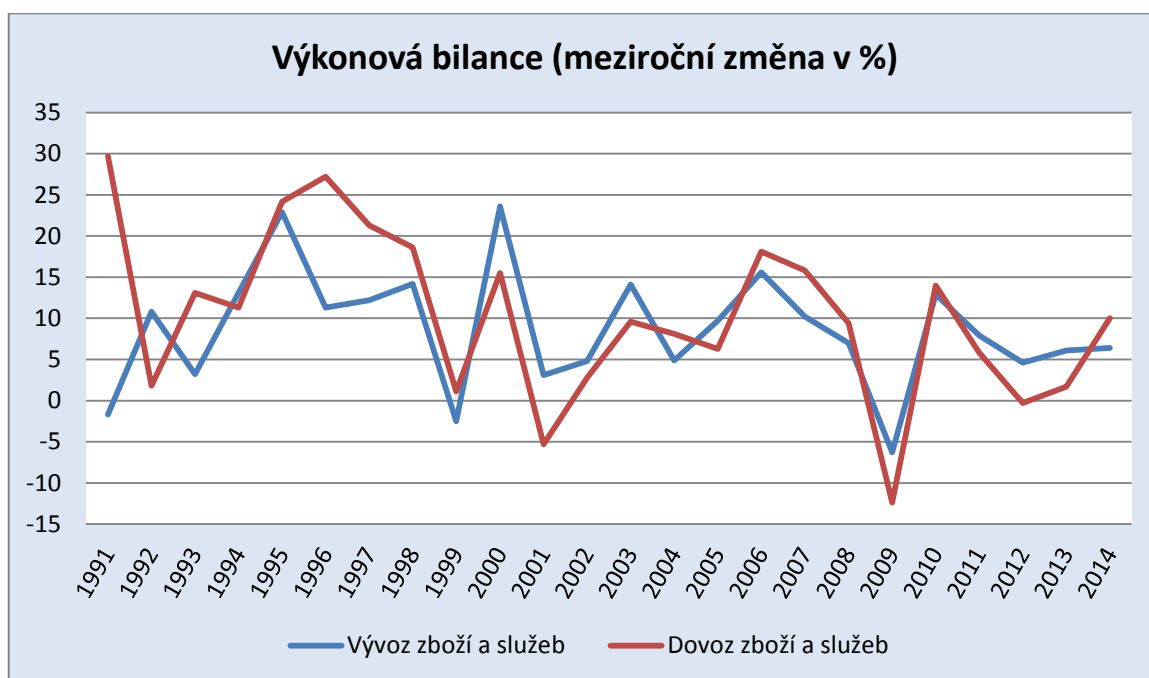
Zdroj: OECD (vlastní zpracování)

Graf P-15: Vývoj spotřebitelských cen v Polsku (1991 – 2014)

Zdroj: OECD (vlastní zpracování)

Graf P-16: Zahraniční obchod Polska (1991 – 2014)

Zdroj: OECD, vlastní zpracování

Příloha E – Komparace stavu veřejných financí k HDP

Tabulka P-5: Podíl veřejného dluhu na HDP (v %) *)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Česká republika	34,0	38,2	41,0	45,5	45,7	44,5
Slovenská republika	36,0	41,1	43,5	52,1	54,6	54,5
Polsko	78,2	80,9	81,0	78,5	77,3	76,7
Maďarsko	50,3	54,1	55,3	54,9	56,1	49,4

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

Tabulka P-6: Podíl deficitu státního rozpočtu na HDP (v %) *)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Česká republika	-5,5	-4,4	-2,9	-4,0	-1,3	-1,3
Slovenská republika	-7,9	-7,5	-4,1	-4,2	-2,6	-3,0
Polsko	-4,6	-4,5	-5,5	-2,3	-2,4	-2,6
Maďarsko	-7,3	-7,6	-4,9	-3,7	-4,0	-3,6

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

*) Podle Maastrichtských kritérií nesmí podíl veřejného dluhu na HDP překročit 60 % a podíl deficitu státního rozpočtu na HDP musí být menší než 3 %. Podbarveny jsou hodnoty, jež ty doporučené překračují.